

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA
HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU

Yüksek Lisans Tezi

MERVE KESKİN ORHAN

HAZİRAN 2019

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA
HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU

Yüksek Lisans Tezi

MERVE KESKİN ORHAN

DANIŞMAN

PROF. DR. ÜMİT GEZDER

HAZİRAN 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Merve KESKİN ORHAN

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Prof. Dr. Ümit GEZDER

İMZA SAYFASI

Merve KESKİN ORHAN tarafından hazırlanan ‘Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu’ başlıklı bu yüksek lisans Özel Hukuk Anabilim Dalı/ Özel Hukuk Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Ümit GEZDER

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. M. Refik KORKUSUZ

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ

Kurumu: İstanbul Ticaret Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 13/06/2019

ÖNSÖZ

Hayvanlar geçmişten beri insan hayatına etki eden varlıklardır. Geçmişten günümüze teknolojik gelişmeler, sanayi hareketleri, kırsaldan kente olan yoğun göçler sonucu insanlar daha kalabalık ve dar alanlarda birbirleri ile temas kurmak durumunda kalmışlardır. İnsanlar geçmişten bu yana hayvanları, geçimlerini sağlamak amacıyla bulundurmalarının yanı sıra günümüzde gittikçe artan oranda duygusal anlamda manevi yarar amacıyla da bulundurmaktadır. Hayvanlarla insanların temasının giderek artması sebebiyle hayvanların içgüdüsel davranışlarıyla verdikleri zararlardan sorumluluğun kime yükletileceğinin tespiti de önem arz etmektedir. Tez konumuzu oluşturan Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Bulunduranın Sorumluluğunun temel esasları, şartları, hüküm ve sonuçları izah edilmeye çalışılacaktır.

İlk olarak tez danışmanlığımı üstlenen, çalışmanın konusunun belirlenmesi ve hazırlanması sürecinde değerli görüşleriyle katkıda bulunan, tezimi geliştirmeye yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Ümit GEZDER' e çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer almayı kabul ederek beni onurlandıran, tezime ilişkin değerli görüş ve önerileriyle yol gösteren, çalışmamın iyileştirilmesine katkılar sağlayan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ' ye teşekkürlerimi sunarım.

Hem lisans hem de yüksek lisans eğitim sürecimde öğrencisi olma şansına sahip olduğum ve yine savunma jürimde yer almayı kabul ederek beni onurlandıran, değerli görüşleriyle katkıda bulunan sayın hocam Prof. Dr. M. Refik KORKUSUZ' a çok teşekkür ederim.

Tezimin olgunlaşma sürecinde değerli fikirleriyle tezimin şekillenmesini sağlayan, kaynaklarımı temin etmemde yardımcı olan ve bu zorlu süreçte beni motive ederek çalışmamın tamamlanmasında katkısı bulunan sayın hocam Dr. Doğa Ekrem DOĞANCI' ya teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimim sürecinde öğrencisi olma ayrıcalığına sahip olduğum ve tez sürecinde de Borçlar Hukuku dersini asiste ettiğim kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Eylem APAYDIN' a bu süreçteki anlayışlı yaklaşımı ve hukuk öğrenimime sağladığı değerli katkıları için çok teşekkür ederim.

Çalışmamın en yoğun ve en yorucu dönemlerinde bana destek olan, bu süreçte çokça dertlerimi dinleyen, maddi ve manevi desteğini tez sürecimin her anında hissettiğim canım arkadaşım ve meslektaşım Arş. Gör. Ümran KARABULUT' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu meslekte olma arzuma lisans dönemimden beri tanıklık eden, akademik hayata atılma sürecimde bana her zaman destek veren, her konuda değerli fikirlerini alarak ilerlemeye özen gösterdiğim, tez sürecimde moral ve motivasyonumu kaybetmemem için desteğini esirgemeyen sayın hocam Arş. Gör. Arif DURAN' a teşekkürlerimi sunarım.

Medeni Hukuk Anabilim Dalı'nda birlikte çalışarak birçok zor süreci atlattığımız kürsü arkadaşım Arş. Gör. Süheylâ KAHRAMAN'a tez sürecimde kaynak teminim konusunda yardımları ve maddi-manevi desteği için çok teşekkür ederim.

Burada ismini zikredemediğim Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi değerli akademik ve idari personeline çalışma sürecim boyunca işlerimde yardımcı olup, iş yükümü hafiflettikleri için teşekkürü bir borç bilirim.

Bugüne kadar bizi her zaman destekleyen ve bizden daha fazla çalışarak bilgisi ve tecrübeleriyle bize örnek ve halen doktora öğrencisi olan canım babama, desteğini her zaman üzerimizde hissettiğimiz, bizim için her türlü fedakârlığı yapan canım anneme ve hayatta sahip olduğum en büyük zenginlik olduğumu düşündüğüm kardeşlerime, sadece bu çalışmanın ortaya çıkmasında değil hayatımın her aşamasında yanımda oldukları ve maddi- manevi destekleri için teşekkür ederim.

Her zorlukta olduğu gibi tez sürecinin de en çekilmez ve zor zamanlarında yanımda olan, bu süreci benimle birlikte zorluğunu hissederek yaşayan fakat her daim destek olan, varlığıyla bana güç veren ve desteğini hep hissettiğim sevgili eşim Av. Hacı ORHAN' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET
TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA
HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU

KESKİN ORHAN, Merve

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ümit GEZDER

Haziran, 2019.

Hayvan bulunduranın sorumluluğu 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda m.67 ve m.68 hükümlerinde düzenleme altına alınmıştır. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda '*hayvanı idare eden*' olarak düzenlenen ve sorumlu kişinin tespit edilmesinde terminolojik tartışmalara yol açan kavram Türk Borçlar Kanunu'nda '*hayvan bulunduran*' olarak değiştirilerek tartışmaları sonlandırmıştır. Hayvan bulunduranın sorumluluğu objektif özen yükümüne dayanan kusursuz sorumluluk halidir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunun doğması için kusur aranmamaktadır. Bu sebeple bir hayvanın verdiği zararın yükletilebileceği kişinin tespitinin doğru yapılması önem arz etmektedir. Bununla birlikte zoolojik tanımı yanında hukuki anlamıyla da sorumluluğun kapsamına hangi hayvanların dahil olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir. Hayvanların bilinçli varlıklar olmamaları sebebiyle haksız fiil unsuru olan fiil unsurunun hayvanın içgüdüsel davranış olarak anlaşılması gerekmektedir. Bunun sonucu olarak hayvan bulunduran ancak hayvanların içgüdüsel davranışlarıyla verdikleri zararlar sebebiyle sorumlu olacaktır. Hayvan bulunduranın sorumluluğu, hayvan buldurana kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulma imkânı tanındığı için olağan sebep sorumluluğu olarak kabul edilmektedir.

Hayvan buldurana, hayvanın içgüdüsel fiiliyle verdiği zararın kendi payına düşenden fazlasını ödemediği iki hal bakımından ayrı bir rücu imkânı düzenlenmiştir. Bu haller, hayvan bulduranın, buldurduğu hayvanın bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülerek zarara sebep olmasıdır. Bu durumlarda hayvan bulduranın, hayvanını ürküten kişiye veya hayvanını ürküten hayvanın buldurana rücu imkânı bulunmaktadır. Hayvan bir taşınmaz üzerinde zarara sebebiyet verirse bu durumda, taşınmazın zilyedine hayvanı alıkoyma, yakalama, durum ve koşullar haklı gösteriyorsa etkisiz hale getirme hakkı tanınmıştır. Etkisiz hale getirme hakkının mülga kanunda yer alan öldürmeyi kapsayıp kapsamadığı tartışmalıdır. Çalışmamızda bu hususlar açıklığa kavuşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu, Kusursuz Sorumluluk, Özen Sorumluluğu, İçgüdüsel Fiil.

ABSTRACT
THE LIABILITY OF THE KEEPERS OF THE ANIMAL
IN TURKISH CODE OF OBLIGATION

KESKİN ORHAN, Merve

Master's Thesis, Department of Private Law

Supervisor: Prof. Dr. Ümit GEZDER

June, 2019.

The liability of the keepers of the animal is settled in Article 67 and 68 of Turkish Code of Obligations No. 6098. Regulation of Code of Obligations No.818 leads to terminological discussion in determining the responsible person. In the Turkish Code of Obligations, it was changed to '*animal keeping*' and ended the discussions. The liability of the keepers of the animal is strict liability of the objective care. For this reason, it is important to make an accurate determination of the person responsible for the damage caused by an animal. In addition to the zoological definition, it is necessary to determine which animals are included in the scope of the liability in the legal sense. Due to the fact that animals are not conscious beings, the act that is an act of tort is an animal's instinctive behavior. As a result of this, keepers of the animals will be responsible for the damages caused by the animal's instinctive behavior. The liability of the keepers of the animal is accepted as ordinary causality liability which has an opportunity to bring a liberation evidence.

There is a separate recourse opportunity in terms of two cases where the keepers of the animal pays more than his share of the damage caused by the animal's instinctual action. These conditions, the keepers of the animal, the animal belonging to someone else or someone else by the animal is caused by damage. If the animal causes damage on an immovable property, then the right of the immovable to deprive the animal if it detracts, captures and justifies the situation and conditions. It is controversial whether the right to deprive includes the killing contained in the former law. These issues were clarified in our study.

Key Words: The Liability Of The Keepers Of The Animal, Strict Liability, Liability Of The Care, Animal's Instinctive Behavior.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	ii
İMZA SAYFASI.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii

GİRİŞ	1
I. GENEL OLARAK.....	1
II. KONUNUN ÖNEMİ ve SINIRLANDIRILMASI.....	2
III. TERMİNOLOJİ	3
III. İNCELEME PLANI.....	3
IV. HÜKMÜN TARİHÇESİ	5
III. HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN YASAL HÜKÜMLER. 8	
A. Alman Hukukunda Yer Alan Düzenleme.....	8
B. İsviçre Hukukunda Yer Alan Düzenleme.....	9
C. İsviçre 2020 Tasarısı.....	9
D. 818 Sayılı Borçlar Kanunu.....	10
E. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu.....	11
F. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ ve TEMELLERİ

I. GENEL OLARAK.....	13
II. KUSURSUZ SORUMLULUK HALİ OLARAK HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU	14
A. Sorumluluk Kavramı	14
B. Haksız Fiilden Sorumluluk	16
C. Kusur Sorumluluğu İlkesinin Zayıflamış Olması	19
III. HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU KAPSAMINDA KUSURSUZ SORUMLULUĞA ESAS TEŞKİL EDEN DÜŞÜNCELER.....	21
A. Sebep Olma Düşüncesi	21
B. Tehlike Düşüncesi	22
C. Yarar ve Zarar Arasındaki Bağlılık Düşüncesi	24

D. Hakimiyet (Egemenlik) Alanı Düşüncesi.....	25
E. Anormallik Düşüncesi.....	25
F. Objektif Özen Gösterilmesi Düşüncesi.....	25
IV. HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞUNUN DAYANDIĞI ESAS.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

I. GENEL ŞARTLAR.....	28
A. Hukuka Aykırı Fiil.....	28
1. Fiil.....	28
2. Hukuka Aykırılık.....	29
B. Zarar.....	31
1. Maddi Zarar- Manevi Zarar.....	31
2. Fiili Zarar- Yoksun Kalınan Kâr.....	35
3. Doğrudan Zarar- Dolaylı Zarar- Yansıma Zarar.....	36
4. Mevcut zarar- Müstakbel Zarar- Muhtemel Zarar.....	37
5. Değerlendirme.....	38
C. İlliyet (Nedensellik) Bağı.....	39
1. Genel Olarak.....	39
2. İlliyet Bağını Kesen Sebepler.....	40
3. Değerlendirme.....	42
II. ÖZEL ŞARTLAR.....	44
A. Olumlu Şartlar.....	44
1-Zarara Bir Hayvanın Sebebiyet Vermiş Olması.....	44
a. Hayvan Kavramı.....	44
b. Hayvanın İçgüdüsel Fiili.....	47
2. Hayvanın Bakım ve Yönetimini Üstlenen Bulunmalı.....	50
a. Hayvan Bulunduran.....	50
b. Yardımcı Kişiler.....	57
c. Kaçan Yahut Terkedilmiş Hayvanların Durumu.....	58
B. Olumsuz Şart.....	60
1. Hayvan Bulunduranın Sorumluluktan Kurtuluş Kanıtı.....	60
Getirememesi.....	60
a. Genel Olarak.....	60
b. Zararın Doğmaması İçin Gerekli Dikkat ve Özenin.....	61
Gösterildiğini İspat.....	61
c. İlliyet Bağını Kesen Bir Sebebin Varlığını İspat.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞUNUN
HÜKÜM ve SONUÇLARI

I. ZARARIN TAZMİNİ.....	65
A. Tazminatın Belirlenmesi.....	65
1. Hayvan Bulunduranın Kusurunun Etkisi (Munzam-Ek Kusur).....	66
2. Üçüncü Kişinin Kusurunun Etkisi.....	67
B. Tazminatın İndirilmesi.....	67
II. RÜCU HAKKI.....	69
A. Genel Rücu Hakkı.....	69
B. Türk Borçlar Kanunu m.67/III Hükmü İle Getirilen Rücu Hakkı.....	70
1. Zarara Neden Olan Hayvanın Başka Bir Hayvan Tarafından	72
Ürkütülmesi.....	72
2. Zarara Neden Olan Hayvanın Bir Başkası Tarafından Ürkütülmesi.....	72
3. Zilyet Yardımcıları.....	73
4. Diğer Kişiler.....	73
C. Rücu Zamanaşımı.....	73
III. TAŞINMAZ ZİLYEDİNİN ALIKOYMA HAKKI.....	75
A. Genel Olarak.....	75
B. Taşınmaz Zilyedinin Hayvanı Yakalama ve Alıkoyma Hakkı.....	75
1. Alıkoyma Hakkının Hukuki Niteliği.....	75
2. Alıkoyma Hakkı Sahibi.....	76
3. Hayvanın Taşınmaz Üzerinde Bir Zarara Sebebiyet Vermesi.....	76
4. Hayvanın Taşınmazın Sınırları İçinde Bulunuyor Olması.....	77
C. Hayvanı Etkisiz Hâle Getirme Hakkı.....	78
D. Taşınmaz Zilyedinin Hayvanı Bulundurana Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	80
IV. SORUMLULUK DAVASININ USULÜ.....	81
A. Davanın Tarafları.....	81
1. Davacı.....	81
2. Davalı.....	82
B. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	83
1. Görevli Mahkeme.....	83
2. Yetkili Mahkeme.....	83
V. ZAMANAŞIMI.....	84
A. Genel Olarak.....	84
B. Zamanaşımı Süreleri.....	85

1. Kısa Zamanaşımı Süresi	85
2. Uzun Zamanaşımı Süresi	86
3. Ceza Davası Zamanaşımı Süresi	87
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
Art	: Artikel
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes
bk	: Bakınız
C	: Cilt
çev	: Çeviren
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn	: Dipnot
E	: Esas
E.T	: Erişim Tarihi
eBK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
EÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GDO	: Genetiği Değiştirilmiş Organizma
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Haz	: Hazırlayan
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	: Karar
Komm	: Kommentar
m	: Madde
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MüKoBGB	: Münchener Kommentar zum BGB
N	: Numara

OR	: Schweizerisches Obligationenrecht
OR 2020	: Schweizer Obligationenrecht 2020- Entwurf für einen neuen allgemeinen Teil/ Code des obligations suisse 2020
R.G	: Resmî Gazete
s	: Sayfa
S	: Sayı
T	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
vb	: Ve benzeri
vd	: Ve devamı

GİRİŞ

I. GENEL OLARAK

Hayvanlar, insan hayatına geçmişten beri dahil olan ve beslenme, giyinme, koruma, üretim, taşıma gibi temel alanlarda yardımcı olan ve insanların günlük yaşamını kolaylaştıran varlıklardır. Sanayi devrimi ve teknolojidaki gelişmeler sebebiyle toplum içindeki rolleri farklılaşmış olsa da hâlâ toplum hayatının parçası olmaya devam etmektedirler. Günümüzde geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan yerlerde hayvanlara duyulan ihtiyaç büyük ölçüde devam ederken, bunların dışında hayvanlar duygusal olarak manevi yarar amacıyla da bulundurulmaktadır.

Hayvanların bilinçleri yoktur. İçgüdüleriyle hareket etmeleri sebebiyle kişilere veya şeylere zarar verme ihtimalleri daha yüksektir. Hayvanların toplum içindeki rollerinin giderek artması ve toplum hayatına giderek daha fazla dahil olmaları durumu göz önünde bulundurularak hayvanın içgüdüsel davranışı ile meydana getirdiği zararın kime yükletileceğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Türk Borçlar Hukukuna göre ortaya çıkan bir zararın bir başka kimseye yükletilebilmesi için haksız fiil kurumu gereğince, fiilin hukuka aykırı olması ve zarara sebep olan failin de kusurlu olması gerekmektedir. Asıl olan kusur sorumluluğu iken teknolojik gelişmeler, sosyal etkileşimler ve hakkaniyet gerekleri bazı durumlarda kusur bulunmasa da sorumluluğun doğmasını gerekli kılmıştır. Nitekim bu gerekçelerle kusur unsuru sorumluluğun muhakkak aranan bir unsuru olmaktan çıkarılmıştır. Bu ihtiyaç dolayısıyla kusur sorumluluğunun yanında çeşitli kanunlarda kusursuz sorumluluk halleri düzenleme altına alınmıştır. Kusursuz sorumluluğun doğması için kusur unsuru dışındaki haksız fiil unsurlarının bulunması yeterlidir. Türk Borçlar Kanunu'nda¹ kusursuz sorumluluk halleri üç başlık altında '*hakkaniyet*', '*özen*' ve '*tehlike*' sorumluluğu olmak üzere düzenleme altına alınmıştır. Hayvan bulduranın sorumluluğu da '*Özen Sorumluluğu*' başlığı altında düzenlenmiş bir kusursuz sorumluluk halidir.

---

¹ R.G., 4.2.2011 T., 27836 S.

II. KONUNUN ÖNEMİ ve SINIRLANDIRILMASI

Teknolojik gelişmeler, sanayi hareketleri ve kırsaldan şehre olan yoğun göçler neticesinde insanlar daha dar alanlarda birbirleri ile temas kurmak durumunda kalmışlardır. İnsanlarla birlikte onların en kadim dostları ve yardımcıları olan hayvanlar da bu gelişimle birlikte toplum hayatına daha fazla dahil olmuşlardır. Bunun yanı sıra hayvanlar, insanlar arasındaki etkileşimin şehir hayatı kadar güçlü olmadığı yerler olan kırsal bölgelerde de yine insan ile iç içedir. Hayvanların insanlarla etkileşiminin böylesine artmış olması sonucunda birtakım kanuni düzenlemelerin yapılması zarurieti hasıl olmuştur. Hukukumuzda da hayvanların sebep oldukları zararlar sebebiyle birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Hayvanların düşünme iradesi olmadığından onların başkalarına verdikleri zararlar neticesinde hayvan bulunduranların sorumlu tutulabilmesi bir kusursuz sorumluluk hali olarak düzenleme altına alınmıştır. Hayvan bulunduranın sorumluluğu bir kusursuz sorumluluk hali olması sebebiyle bir hayvanın içgüdüsel fiili sonucunda bir zarar ortaya çıkması durumunda, bulunduranın kusuru aranmaksızın sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli şartların mevcut olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bir diğer ifade ile kusuru olmadan bir kimseye sorumluluk yüklenilen böylesine ağır bir halde adil sonuçlara varılabilmesi için bahsedeceğimiz şartların varlığı ve sorumlu kişinin tespiti önem arz edecektir.

Hayvanların verdikleri zararların tazmini bakımından özel hukuk alanında esas olarak iki düzenleme mevcuttur. Bunlardan ilki ve çalışmamızın esas konusunu teşkil eden, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) 67. ve 68. madde hükümleridir. Bu hükümler, hayvan bulunduranın, hayvanın verdiği zararlardan ötürü kusursuz sorumlu olacağını düzenlemektedir. İkinci düzenleme ise 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu² madde 5/II hükmüdür. Bu hüküm hayvan sahiplerini, zamanında ve yeterli tedbir almamaları hâlinde sorumlu tutmaktadır. Hayvanları Koruma Kanunu'nda yer alan hüküm ile TBK' da yer alan hüküm arasındaki farklılıklar '*Hayvan Bulunduranın Sorumluluğuna İlişkin Yasal Hükümler*' başlığı altında detaylı bir şekilde izah edilmeye çalışılmıştır.

Hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin çalışmamız TBK' da yer alan hükümler çerçevesinde şekillenmiştir. Sorumluluğun şartları, esas ve sonuçları bu hükümlere göre izah edilmeye çalışılmıştır. Açıklığa kavuşturulması gereken noktalarda şerhlerden ve yargı kararlarından da faydalanılmıştır.

---

² R.G., 1.7.2004 T., 25509 S.

III. TERMİNOLOJİ

818 sayılı Borçlar Kanunu'nun³ (eBK) '*Hayvanlar Tarafından Verilen Zararlardan Mesuliyet*' başlıklı 56. maddesinde hayvanın yol açtığı zarardan sorumlu kişi için '*hayvan kimin idaresinde ise*' ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade doktrinde ve yargı içtihatlarında birbirinden farklı kavramların kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Bunun sonucu olarak da terminolojik bakımdan birlik sağlanmasının önüne geçmiştir. Hayvanın yol açtığı zarardan sorumlu tutulacak kişi için '*hayvan vaziülyedi*'⁴, '*elinde hayvan bulunduran*'⁵, '*hayvan tutucusu*'⁶, '*hayvanı idare eden*'⁷, '*hayvanı güden*'⁸ gibi terimler kullanılmıştır. TBK m.67 ve m.68 hükümlerinde yer alan düzenlemeyle birlikte sorumluluğun üst başlığı ise '*Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu*' olarak değiştirilmiştir. Kanun bu düzenlemesiyle hayvan bulundurma kavramına açıklık getirmiştir⁹. Bunun sonucunda eski kanun dönemindeki farklı kavramların kullanımlarının önüne geçilmiştir¹⁰. Biz de kanunun lafzından ve amacından hareketle '*hayvan bulunduran*' kavramını kullanacağız.

III. İNCELEME PLANI

Hayvan bulunduranın sorumluluğu konulu çalışmamızın giriş bölümünde hükmün tarihçesi ve ilgili yasal hükümler incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca Hayvanları Koruma Kanunu'nda yer alan hükme de kısaca değinilmiştir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunun temeli Roma

---

³R.G., 29.4.1926 T., 359 S.

⁴Lütfü Dalamanlı, *Borçlar Kanunu Şerhi*, Ankara: Ünal Matbaası, 1976, s.593; Haluk Tandoğan, *Türk Mes'uliyet Hukuku*, Birinci Basıdan Aynen, İstanbul: Vedat, 2010, s.147; Aydın Aybay ve Hüseyin Hatemi, *Eşya Hukuku*, 4.Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s.32.

⁵S. Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yedinci Baskı, İstanbul: Filiz, 1993, s.513.

⁶Şakir Kaleli, *Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu*, Yargıtay Dergisi, C.5, S.2 ve 3, 1979, s.331; Tunay Yüce, '*Roma ve Türk Hukuklarında Hayvanın Yol Açtığı Zararlardan Dolayı Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu*', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.2, 2017, s.396; Akıncı, s.159.

⁷İrem Berksoy, *Hayvan İdare Edenin Sorumluluğu*, Legal Hukuk Dergisi, Cilt:5, Sayı:55, 2007, s.2185; Yargıtay, 4.H.D., 6.2.1996 T., 1995/9668 E., 1996/908 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

⁸Yargıtay, HGK., 7.5.2003 T., 2003/4-330 E., 2003/339 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

⁹İstanbul Ticaret Odası, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Yenilik ve Değişiklikler*, Haz. Aksan Hukuk Bürosu, Kürşad Yağcı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012, s.62; Türk Borçlar Kanunu gerekçesi, s.52, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>, E.T.: 10.03.2019.

¹⁰O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.II, İkinci Baskı, İstanbul: Legal, 2018, s.291; Nevzat Koç, Türk Borçlar Kanunu'nun Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukuna İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, *Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, V.8, 2013, s.1680.

Hukuku'na dayanmaktayken buna ilişkin ilk düzenlemeler Oniki Levha Kanunlarında yer almaktadır. Roma Hukukunda hayvanlar sınıflandırılmış ve zarara sebep olan hayvanın türüne göre farklı davalar açma imkânı getirilmiştir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunun hüküm altına alındığı TBK. m.67-68, mehz İsviçre Borçlar Kanunu (İBK) [Schweizerisches Obligationenrecht (OR)] 56 ve 57 hükümlerine uygun olarak düzenlenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde haksız fiil sorumluluğuna ilişkin temel esaslar ve devamında kusursuz sorumluluk izah edilmeye çalışılmıştır. Özellikle kusursuz sorumluluk hallerinde, kusura dayanan sorumluluktan ayırt edici olarak kusur sorumluluğu ilkesinin zayıflamış olması hususu açıklanmıştır. Devamında da kusursuz sorumluluk hali olan hayvan bulunduranın sorumluluğunun düzenlenmesinde esas teşkil eden düşüncelere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümde hayvan bulunduranın sorumluluğunun doğması için gerekli şartlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Buna ilişkin olarak genel ve özel şartlar ayrımı yapılmış olup, genel şartlar başlığı altında haksız fiil sorumluluğunun kusur unsuru dışında kalan unsurları açıklığa kavuşturulmuştur. Çalışmamızın temelini oluşturan sorumluluğu doğuracak olgular; hayvanın içgüdüsel fiilinin varlığı, hayvan kavramı ve hayvan bulunduran olarak kabul edilecek kimseler özel şartlar başlığı altında olumlu şartlar olarak açıklanmıştır. Bunu takiben olumsuz şart olarak kabul edilen ve ağırlaştırılmış özen sorumluluğu hallerinden farklı olarak hayvan bulunduranın sorumluluktan kurtulması için tanınan kurtuluş kanıtı getirme imkânı incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, sorumluluğun hüküm ve sonuçları ele alınmıştır. Hayvan bulunduranın sorumluluğu kapsamında genel rücu imkanının düzenlendiği TBK. m.62'den ayrı olarak hayvan buldurana TBK m. 67/III hükmü ile tanınan rücu hakkından bahsedilip, bunun ayrık bir düzenleme olup olmadığı tartışılmıştır. Taşınmaz üzerinde zarara sebep olan bir hayvanı, o taşınmaz zilyedinin alıkoyma hakkı, durum ve koşullar haklı gösteriyorsa etkisiz hale getirme haklarının kapsamı açıklanmıştır. Devamında hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin açılacak davada usûl ve zamanaşımı izâh edilmiştir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular açıklanarak çalışma sonlandırılmıştır.

IV. HÜKMÜN TARİHÇESİ

Hayvanların verdiği zararlar sebebiyle sorumluluk eski dönemlerden beri kabul edilen bir sorumluluk türüdür. Hayvanların eski dönemlerden beri insanların günlük işlerini kolaylaştırmaları, üretime katkıda bulunmaları ve insan hayatında çeşitli sosyo-ekonomik roller üstlenmiş olmaları sebebiyle hukuki statülerinin belirlenmeye çalışılması ilk yazılı kanunlar da göz önüne alındığında Roma Hukukundan daha önceye, 'Eşnunna Yasalarına'¹¹ ve 'Hammurabi Kanunlarına'¹² kadar uzanmaktadır¹³. Bu kanunlara göre hayvan sahibi, hayvanın sebep olduğu zararlar dolayısıyla doğrudan sorumlu tutularak bu zarar nedeniyle zarara uğrayana belirli miktarda para ödeyerek sorumluluktan kurtulmaktaydı¹⁴.

Roma Hukukunda da hayvan bulundurana ilişkin sorumluluk kanunlarda düzenleme altına alınmıştır. TBK'nın 67. ve 68. maddelerinde düzenleme altına alınan hayvan bulunduranın sorumluluğunun kökeni Roma Hukukuna dayanmaktadır. Roma Hukuku, hayvanlar tarafından verilen zararlara yönelik önemli düzenlemelere yer vermiştir. Hatta bu sorumluluğa ilişkin ilk düzenlemeler Oniki Levha Kanunlarında yer almaktadır¹⁵. Hayvanı zarara sebebiyet veren kimse, oluşan zararı ya para ödeyerek ya da hayvanını zarar görene teslim ederek sorumluluktan kurtulurdu¹⁶. Roma Hukuku'nda hayvanların verdiği zararlar sebebiyle dört çeşit dava açma hakkı tanınmıştır.

İlk olarak evcil hayvanların verdikleri zarara ilişkin olarak bir ceza davası olan 'Actio de Pauperie' davası açılmaktadır¹⁷. Bu davaya ilişkin ilk düzenlemeler Oniki Levha Kanunlarında görülmektedir¹⁸. Oniki Levha Kanununa göre bu davanın açılabilmesi için zarara dört ayaklı bir hayvanın sebebiyet vermesi gerekliydi¹⁹. Bu dava bakımından, evcil hayvanların doğası gereği uysal davranışlarının aksine içgüdüsel olarak vahşice hareket etmelerinden dolayı sebep

---

¹¹"Mezopotamya'da keşfedilen ve Hammurabi'den önceki dönemlerde var olduğu tespit edilen bir krallığın yasalarıdır." Emin Bilgiç, 'Eski Mezopotamya Kavimlerinde Kanun Anlayışı ve An'anesi', Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C.21, S.3-4, 1963, s.111, Aktaran: Yüce, s.394.

¹²Bilgiç, s.113.

¹³Yüce, s.394.

¹⁴Yüce, s.394.

¹⁵Gökçe Türkoğlu Özdemir, *Roma Hukukunda Hayvanların Yol Açtıkları Zararlardan Doğan Sorumluluk*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:2, 2006, s.71.

¹⁶Yüce, s.395.

¹⁷Ahmet Aydın, *İslam ve Roma Hukukunda Hayvanın Verdiği Zarardan Sorumluluk*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S:28, 2016, s.229; Ziya Umur, *Roma Hukuku Lüğati*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1983, s.5; Yüce, s.396; Türkoğlu Özdemir, s.71.

¹⁸Türkoğlu Özdemir, s.71; Yüce, s.396.

¹⁹Türkoğlu Özdemir, s.76; Yüce, s.396.

oldukları zararlardan hayvan sahibi sorumlu tutulmaktaydı²⁰. Hayvan sahibinin, hayvanın üçüncü kişilere verdiği zarardan dolayı sorumluluğunun doğabilmesi için genel kural, hayvanın doğası dışında davranarak zararı gerçekleştirmesidir²¹. Bu durumda güç olan hayvanın davranışlarından hangilerinin doğası dışında olduğunun tespit edilmesidir. Türk Borçlar Hukukunda da hayvan bulunduranın sorumluluğunun belirlenmesi için zararın hayvanın içgüdüsel fiilinden kaynaklanması gerektiği şartı aranmıştır²². Zarara sebebiyet veren hayvanın sahibi, hayvanı zarara uğrayana teslim etme veya ortaya çıkan zararı tazmin etme yükümlülüğü altındadır²³.

Oniki Levha Kanunu'nda bulunan bir diğer dava da '*Actio de Pastu Pecoris*' di²⁴. Bu dava sürü hayvanlarını otlatmak amacıyla bir başka kimsenin arazisine hayvanlarını, izin almaksızın sokan ve arazi sahibinin mahsullerini yemelerine neden olan hayvan malikine yönelik açılabilir davadır²⁵.

Bahsedilen davaların ikisi de hayvan sahibine karşı açılabilir davalar arasında önemli bir fark vardır. *Actio de Pauperie* davasında zarara hayvanın hareketi sebebiyet vermektedir, hayvan sahibinin kanuna aykırı bir hareketi söz konusu değildir²⁶. Ancak *Actio de Pastu* davasında hayvan sahibi bilinçli olarak hayvanlarını bir başkasının arazisine sokarak arazi sahibinin ürünlerini yemelerine sebebiyet vermektedir. Sonuç olarak *Actio de Pauperie*'de hayvan sahibi hayvanın davranışı sebebiyle sorumlu tutulurken, *Actio de Pastu*'da bizzat kendi hukuka aykırı fiilinden sorumlu tutulmaktadır²⁷.

Roma Hukuku'nda bu davalar dışında; sahipli vahşi hayvanların verdikleri zararlardan dolayı zarara uğrayana '*edictum de feris*' davası açma imkânı tanınmıştır. Bu dava '*Actio de Pauperie*'den farklı olarak kamuya ait ortak kullanım alanlarında güvenliğin sağlanması amacıyla, halka zarar verebileceği düşünülen birtakım vahşi hayvanların bu gibi kamusal alanlarda bulundurulmasını yasaklayan ve bu yasağa uyulmaması halinde cezai müeyyidenin öngörüldüğü bir davadır²⁸.

---

²⁰Yüce, s.399; Türkoğlu Özdemir, s.72.

²¹Türkoğlu Özdemir, s.83.

²²Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.131.

²³Yüce, s.396.

²⁴Türkoğlu Özdemir, s.73; Yüce, s.397.

²⁵Umur, s.5.

²⁶Yüce, s.397.

²⁷a.g.e, s.398.

²⁸Eşref Küçük, *Roma Hukuku Davalar Sisteminde Actio Popularis*, Ankara, 2013, s.135, Aktaran: Yüce, s.398; Türkoğlu- Özdemir, s.73.

Roma Hukuku'nda evcil hayvanlardan ayrı tutulan köpeklerin verdikleri zararlar sebebiyle de '*lex pesolania de cane*' davası açma hakkı tanınmıştır²⁹.

Roma Hukuku'nda hayvanların verdikleri zarar sebebiyle açılacak olan davalar incelendiğinde hayvanların türü yönünden bir ayırım yapılarak, zarara sebebiyet veren hayvan hangi kapsama giriyorsa ona ilişkin dava hakkı tanındığı görülebilir. Roma Hukuku'nda hayvanlar doğaları gereği ikiye ayrılmıştır. Evcil hayvanlar ve vahşi hayvanlar³⁰. Evcil hayvanlar; boğa, at, öküz, katır ve bunlara benzer dört ayaklı olan ve insanlara hizmet eden sahipli hayvanlardır³¹. Vahşi hayvanlar; panter, aslan, ayı gibi tabiatları gereği vahşi olan ve sahipli olmayan hayvanlardır³². Bu ayırım uyarınca evcil hayvanların sebep oldukları zararlara yönelik olarak Actio de Pauperie davası açma imkânı tanınmışken, vahşi hayvanların sebep oldukları zararlar bakımından edictum de feris davası açma hakkı tanınmıştır.

Bunlara ek olarak evcil ve vahşi hayvanların arasında kalan birtakım hayvanlar da bulunmaktadır. Bu hayvanlar tabiatları gereği vahşilik göstermelerine rağmen insanlar tarafından çeşitli amaçları doğrultusunda kullanılmak için evcilleştirilmiştir³³. Filler ve develer özünde vahşilik göstermelerine rağmen insanlar tarafından yüklerinin taşınması amacıyla kullanıldıkları dolayısıyla evcil sınıflandırması içerisinde değerlendirilmektedir³⁴.

Bir diğer sınıflandırma hayvanların kullanım amaçları gözetilerek yapılmıştır. Buna göre sığırlar ve diğer sürü hayvanları hem etinden, sütünden faydalandığı hem de yük hayvanı olarak kullanıldığı gerekçesiyle evcil hayvan olarak kabul edilmekte ve Actio de Pauperie kapsamında değerlendirilmektedir³⁵.

Köpekler evcil hayvan veya vahşi hayvan sınıflandırılmasına dahil edilmemektedir. Köpekler özünde günlük hayatta sahiplerinin kullanımında evcil ve uysal hayvanlar olsalar da dış çevreye karşı vahşilikleri sebebiyle evcil hayvan olarak değerlendirilmemiştir³⁶. Bunun için de ayrı bir dava açma hakkı tanınmıştır. Tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere Roma Hukuku'nda koruma yollarının çeşitliliği açısından hayvanların sınıflandırılması önemlidir.

---

²⁹Yüce, s.398; Türkoğlu Özdemir, s.73.

³⁰Türkoğlu Özdemir, s.71; Yüce, s.398.

³¹Yüce, s.398.

³²a.g.e., s.400.

³³a.g.e., s.400.

³⁴Aydın, s.230; Yüce, s.400.

³⁵Yüce, s.401.

³⁶a.g.e., s.401.

İslam hukukunda da hayvanların sebep olduğu zararlardan sorumluluk bazı kurallara bağlanmıştır. Zararın gerçekleştiği yer, hayvan bulduranın konumu, üçüncü kişilerin durumu gibi birçok durum tazminat yükümlüsünü belirlerken dikkate alınmaktadır³⁷.

Türk Hukuku'nda ise eBK' dan beri hayvan bulduranın sorumluluğu düzenleme altına alınmıştır. Hatta Mecelle' de³⁸ de hayvan bulduranın kusursuz sorumluluğundan bahsedilmiştir.

III. HAYVAN BULDURANIN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN YASAL HÜKÜMLER

A. Alman Hukukunda Yer Alan Düzenleme

Alman Medeni Kanunu'nda [Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)] § 833 ve § 834'te düzenleme altına alınmıştır. BGB § 833'e göre, eğer bir hayvan bir kişiyi öldürürse veya bir kişinin vücuduna veya sağlığına zarar verirse veya bir şeye zarar verirse, hayvanı tutan kişi, yaralanan tarafın zararını tazmin etmekle yükümlüdür. Zararı tazmin etme yükümlülüğü, hayvan sahibinin mesleği, iş faaliyetine veya bakımına hizmet etmesi amaçlanan bir ev hayvanından kaynaklanıyorsa hayvan bulduranın zararı önlemek için gerekli bakımı yerine getirmesi durumunda geçerli değildir.

BGB § 834' e göre hayvanı bulduran sözleşmeyle hayvanın bakımını üstlenmişse hayvanın üçüncü kişiye BGB § 832' de tanımlandığı şekliyle zararından sorumludur. Ancak hayvanı bulduran gözetim için gereken özeni göstermişse veya gösterseydi dahi zarar meydana gelecektse sorumlu olmaz.

Alman Hukukunda BGB § 833 hükmü ile hayvan bulduranın sorumluluğu tehlike sorumluluğu ile kusur sorumluluğu arasında dengeleyici bir hüküm olarak kabul edilmiştir³⁹. Hayvan bulduranın sorumluluğunun dayanağı olan tehlike sorumluluğu esasına göre hayvan bulduran özen yükümlülüklerini yerine getirmiş olsa dahi bundan bağımsız olarak ortaya çıkan zararın tüm maliyetini yüklenmektedir⁴⁰. Dağıtıcı adaletin bakış açısıyla şu söylenebilir

---

³⁷Aydın, s.222.

³⁸Mecelle m.928 ve m.929 hükümlerine göre, bir hayvanın verdiği zarardan onun sahibi sorumlu tutulur. Fakat zarar görenin, hayvan sahibini öncesinde ikaz etmiş olması şartı aranır, bk. Talha Yıldız, *Mecelle ve Code Civil' deki Haksız Fiilin Mukayesesi*, TAAD, Y.7, S. 27, 2016, s.852.

³⁹MüKoBGB/Wagner BGB, § 833, N.2.

⁴⁰a.g.e, N.2.

ki hayvan bulunduran bir tehlike kaynağını kendi menfaatleri için bakmaktadır ve bunun sonucu olarak bu aktivitesiyle bağlantılı olan bütün zararların maliyetine de katlanmalıdır⁴¹.

B. İsviçre Hukukunda Yer Alan Düzenleme

İsviçre Borçlar Kanunu (İBK) [Schweizerisches Obligationenrecht (OR)] m.56 ve m.57’de düzenleme altına alınmıştır. OR m.56 ‘*hayvandan kaynaklanan tazminat yükümlülüğü*’ başlığı altında bir düzenlemeye yer vermiştir. Bu hükmün birinci fıkrasına göre, eğer bir kişi bir hayvanı bulundurmakta ve bakımında durumun gerektirdiği özeni gösterdiğini ispat etmedikçe veya gösterseydi dahi aynı zarar meydana gelecek idiyse bu hayvanın vermiş olduğu zarardan sorumludur. İkinci fıkrasına göre, eğer hayvan bir üçüncü kişi tarafından veya üçüncü kişinin hayvanı tarafından ürkütülürse (tahrik edilirse) rücu hakkı saklıdır.

OR m.57 hükmü ‘*hayvanın rehni*’ başlıklı düzenlemeye yer vermiştir. Bu hükmün birinci fıkrasına göre, bir taşınmazın zilyedi üçüncü kişiye ait olan hayvanı eğer bu hayvan taşınmazın üzerinde bir zarara neden olmuşsa tazminat alacağını teminat altına almak için yakalayabilir ve gözetimine alabilir ve hatta öldürebilir. İkinci fıkraya göre, ancak hiç vakit kaybetmeksizin hayvanın sahibine bu konuda bilgi verme ile yükümlüdür. Şayet bu kişinin kimliği belirsiz ise tespiti için gerekli olanı yerine getirmelidir.

TBK’ da yer alan hükümlerle İsviçre Hukukunda yer alan OR m.56-57 hükmü kıyaslandığı zaman tek fark taşınmaz üzerinde zarara sebep olan hayvana karşı taşınmaz sahibine tanınan haklar bakımındandır. OR m.57 hükmünde ‘*yakalayabilir, gözetimine alabilir ve hatta öldürebilir*’ şeklinde açıkça bir düzenleme yer almaktadır. eBK’ da yer alan hüküm de OR m.57 düzenlemesiyle paralel bir düzenlemeydi. Ancak TBK’ da yer alan düzenlemede ‘*hayvanı öldürebilir*’ ibaresi kaldırılıp ‘*etkisiz hale getirebilir*’ şeklinde yer almaktadır.

C. İsviçre 2020 Tasarısı

TBK m.67’nin karşılığı İsviçre Borçlar Kanunu Genel Bölüm 2020 Tasarısında [Schweizer Obligationenrecht 2020 - Entwurf für einen neuen allgemeinen Teil/Code des obligations suisse 2020 (OR 2020)] Art. 61’dir. OR 2020 Art.61’e göre “*hayvan bulunduran, hayvanın bakımında ve gözetiminde olayın gerektirdiği tüm dikkati gösterdiğini ve özenli davransaydı dahi zararın*

---

⁴¹Hayvan bulunduranın sorumluluğunda tabiri caizse, ‘tehlikeli bir işletme maliyeti’ söz konusudur, bk. MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.2, dn.9.

*meydana gelmesini engellemeyeceğini ispatlamadığı takdirde, hayvanın verdiği zarardan sorumludur*⁴²”.

TBK’ da yer alan hükümle İsviçre Tasarısı’nda yer alan iki hüküm kıyaslandığı zaman TBK’ da daha ayrıntılı bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Şöyle ki “*hayvan bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır*” düzenlemesi OR 2020 Tasarısında yer almamaktadır⁴³.

OR 2020 Tasarısı’nda, TBK’ da hayvanı alıkoyma hakkının düzenlendiği m.68 hükmüne karşılık gelen bir hüküm de bulunmamaktadır⁴⁴.

D. 818 Sayılı Borçlar Kanunu

eBK’ da ‘Hayvan tarafından yapılan zarardan mesuliyet’ başlığı altında m.56 ve m.57’de düzenleme altına alınmıştır.

Zarar ve ziyan başlıklı 56’ncı madde hükmünde, “*Bir hayvan tarafından yapılan zararın hayvan kimin idaresinde ise o kimse hal ve maslahatın icap ettiği bütün dikkat ve itinayı yaptığını yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mâni olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur. Bu surette eğer hayvan diğer bir şahıs yahut diğer bir şahsa ait olan hayvan tarafından ürkütülmüş olur ise bu kimse onlara rücu edebilir.*” şeklinde düzenleme altına alınmıştır.

57’nci madde ise hayvan üzerinde hapis hakkını düzenleme altına almıştır. Hükme göre, “*Bir kimsenin hayvanı diğerinin gayri menkulü üzerinde bir zarar yaptığı takdirde gayrimenkulün zilyedi o hayvanı zapt ve kendisine ita olunabilecek tazminat mukabilinde teminat olmak üzere yedinde hapsetmeğe hakkı vardır. Eğer hal ve maslahat icap ederse, gayrimenkul zilyedi o hayvanı öldürebilir. Şu kadar ki gayrimenkulün zilyedi hemen keyfiyetten hayvanların sahibini haberdar etmeğe ve eğer onu bilmiyorsa kendisini bulmak için lazım gelen tedbirleri ittihaz eylemeğe mecburdur.*”

eBK’ da yer alan düzenleme ile TBK’ daki düzenleme incelendiğinde bir hayvanın bir taşınmaz üzerinde zarara sebebiyet verdiği durumda o taşınmaz malikine tanınan hakların ifade edilmiş şekli bakımından bir farklılık görülmektedir. eBK’ da yer alan ‘*hayvanı öldürebilir*’ ifadesi

---

⁴²Murat Topuz, *İsviçre Borçlar Kanunu’nun (OR) Genel Hükümlerine İlişkin 2020 Tasarısında Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerinin Düzenleniş Biçimi ve Türk Borçlar Kanunu İle Karşılaştırılması*, MÜHF- HAD, C.22, S.3, 2016, s.2709.

⁴³a.g.e., s.2709.

⁴⁴a.g.e., s.2709.

TBK'ya '*etkisiz hale getirilebilir*' şeklinde değiştirilerek alınmıştır. Bu değişiklik ile birlikte hayvanı öldürmek suretiyle etkisiz hale getirme hakkının ortadan kaldırılıp kaldırılmadığına yönelik doktrindeki fikir ayrılıkları '*Hayvanı Etkisiz Hale Getirme Hakkı*' başlığı altında incelenecektir.

E. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu

Hayvan bulunduranın sorumluluğu TBK' da 67 ve 68. maddelerde düzenlenmiştir. Sorumluluğun genel esasları TBK m.67 hükmünde yer almaktadır. 67. maddenin birinci fıkrasına göre; "*Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.*" Hükümde zararın ortaya çıkmasında sorumlu kişinin kim olacağı ve hangi zararlardan sorumlu tutulacağı düzenlenmiştir. İkinci fıkra da ise; "*Hayvan bulunduran, bu zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz*" hükmü ile hayvan buldurana tanınan kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır. Hükümün son fıkrasında "*Hayvan bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır.*" düzenlemesiyle hayvan buldurana rücu hakkı getirilmiştir. Hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin bir diğer düzenleme ise TBK m.68 hükmüdür. Hüküm iki fıkradan oluşmaktadır. Hükümün ilk fıkrasına göre; "*Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi, o hayvanı yakalayabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hale getirebilir.*" Bu fıkra da hayvanın bir taşınmaza zarar vermesi durumunda taşınmaz zilyedine tanınan haklar düzenleme altına alınmıştır. Hükümün ikinci fıkrasına göre ise alıkoyma hakkını kullanan "*taşınmaz zilyedi derhal hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır.*" düzenlemesiyle taşınmaz zilyedine yüklenen yükümlülükler yer vermiştir.

F. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

Özel hukukta hayvanların yol açtıkları zararın tazminine yönelik yer alan bir diğer düzenleme ise Hayvanları Koruma Kanunu m.5/II hükmüdür. Hükme göre; "*Hayvan sahipleri, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü olup; zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorundadırlar*".

Bu hükmün TBK' da yer alan düzenlemeden farklı bir düzenleme içerip içermediği hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre bu hüküm TBK m.67 (BK m.56) ile kıyaslandığında, hiçbir yenilik, değişiklik, istisna veya ek getirmemektedir⁴⁵. Aksi yöndeki görüşe göre ise, iki hüküm arasında birtakım farklar bulunmaktadır. Bu görüşe göre ilk farklılık kapsam bakımındandır. Hayvanları Koruma Kanunu'ndaki sorumluluk evcil hayvanlara yönelik bir düzenleme içermektedir. Bu bakımdan TBK' ya göre daha dardır⁴⁶. İkinci farklılık, Hayvanları Koruma Kanunu'na göre hayvan sahiplerinin, hayvanların verdikleri zararın yanında sebep oldukları rahatsızlıklardan dolayı da sorumlulukları mevcuttur. Bununla birlikte TBK' da hayvanların vermiş olduğu rahatsızlıklardan dolayı sorumluluk mevcut değildir. Bu bakımdan iki düzenleme kıyaslandığında Hayvanları Koruma Kanunu'nda daha geniş bir sorumluluk düzenlenmiştir. Üçüncü farklılık ise, Hayvanları Koruma Kanunu'nda '*önleyici tedbir alma*' yükümlülüğü düzenlenmiştir. Bu çerçevede '*hayvanın kafesinin yapısının değiştirilmesi*', '*kulübenin bulunduğu yerin değiştirilmesi*', '*hayvanın bir kurumda eğitilmesi*' vb. gibi idari önleyici tedbirlerin alınabileceği savunulmuştur⁴⁷. TBK' da böyle bir düzenleme bulunmamaktadır.

---

⁴⁵Oğuzman /Öz, C.II, N.475.

⁴⁶Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.302.

⁴⁷a.g.e., 304.

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ ve TEMELLERİ

I. GENEL OLARAK

Borcun kaynaklarından biri olan haksız fiilden doğan borç ilişkileri, TBK' nın birinci kısmının birinci bölümünün ikinci ayrımında düzenleme altına alınmıştır. Haksız fiilden doğan borç ilişkileri kendi içerisinde 'Sorumluluk' ve 'Kusursuz Sorumluluk' olarak iki başlık altında düzenlenmiştir. Haksız fiil sorumluluğunda kural, kusura dayanan sorumluluktur⁴⁸. Haksız fiil, TBK. m.49 ve devamında düzenleme altına alınmıştır. Hükmün birinci fıkrası incelendiğinde haksız fiilden kaynaklı bir borcun doğması için aranan ilk unsurun 'kusur' olduğu görülecektir. Bu hüküm doğrultusunda kusur yoksa, hükmün devamında aranan diğer haksız fiil unsurları bulunsa bile sorumluluk doğmayacaktır. Kanun koyucu bu genel prensibi ortaya koyarak haksız fiilleri tek tek saymak yerine sorumluluğa ilişkin genel bir çerçeve çizmiştir. Her ne kadar kural böyle olsa da birtakım toplumsal gereklilikler, sosyal durumlar ve hakkaniyet gerekleri kusur olmasa da bazı durumlarda zarar sebebiyle kişilerin sorumlu tutulmasını gerektirmiştir⁴⁹. Buna bağlı olarak da kusuru bulunmamasına rağmen doğan zararlardan birtakım kimselerin sorumlu tutulduğu 'Kusursuz Sorumluluk' halleri düzenleme altına alınmıştır. Kusursuz sorumluluk halleri hukukumuzda TBK, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu⁵⁰ ve diğer kanunlarla sınırlı sayıda (numerus clausus) düzenlenmiştir⁵¹. TBK' daki haksız fiilden doğan kusursuz sorumluluk halleri m.66 ile m.76 hükümleri arasında düzenlenmiştir.

---

⁴⁸Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22.Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018, s.421; İsmail Kayar, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 10.Baskı, Ankara: Seçkin, 2015, s.114; Doğan Şenyüz, *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 8.Baskı, Bursa: Ekin, 2016, s.92; Haluk Nami Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 16.Bası, İstanbul: Beta, 2018, s.151.

⁴⁹Nomer, *Borçlar Genel*, s.172; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.90; Ahmet Kılıçoğlu, s.421; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.497; Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Göre 'Kusursuz Sorumluluk' Halleri ve İlkeleri*, MÜHF-HAD. Cilt:14, Sayı:4, Yıl:2008, s.38.

⁵⁰R.G., 8.2.2001 T., 24607 S.

⁵¹Türk Borçlar Kanunu m.66 hükmünde düzenlenen 'Adam Çalıştıranın Sorumluluğu', Türk Medeni Kanunu m.369 hükmünde düzenlenen 'Ev Başkanının Sorumluluğu', 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (R.G., 13.10.1983 T., 18195 S.) m. 85 hükmünde düzenlenen 'İşleten ve Araç İşleticisinin Bağlı

Kusursuz sorumluluk da bir haksız fiil sorumluluğudur. Kusursuz sorumlulukta, kusura dayanan haksız fiil sorumluluğundan farklı olarak, haksız fiile sebep olan unsurlardan 'kusur' unsuru dışındaki unsurlar, sorumluluk için yeterli kabul edilmektedir⁵². Bu sebeple kusursuz sorumluluğun varlığı için; fiil, hukuka aykırılık, zarar ve illiyet bağı unsurları aranacaktır. Böylelikle kusur ehliyeti olmayan kimselerin de kusursuz sorumluluk sonucu doğacak zarardan sorumlulukları söz konusu olacaktır⁵³.

Kusursuz sorumluluk halleri sınırlı sayıda düzenlenmiş olup ancak kanunda sayıldığı durumlarda söz konusu olmaktadır. Kusursuz sorumluluk hallerini, kişinin sorumlu tutulduğu objeye göre ikiye ayırmak mümkündür. Bu ayrıma göre kusursuz sorumlu tutulan kişi ya başka kişilerin yapmış olduğu fiillerden ya da sahip olduğu bazı varlıklar sebebiyle sorumlu tutulmaktadır⁵⁴.

TBK' da kusursuz sorumluluk halleri hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olmak üzere 3 başlık altında sınıflandırılmıştır. Hayvan bulunduranın sorumluluğu da bir kusursuz sorumluluk hali olarak TBK' da 'Özen Sorumluluğu' başlığı altında 67. ve 68. maddelerde düzenleme altına alınmıştır.

II. KUSURSUZ SORUMLULUK HALİ OLARAK HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU

A. Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk, en geniş anlamıyla zarara uğrayan bir kimsenin, uğramış olduğu bu zararının bir başkası tarafından tazmin edilmesi yükümlülüğüdür⁵⁵. Bir başka ifade ile bir kimsenin uğramış olduğu zararı bir başka kimse üzerine aktarabilmesi durumudur. Zararın aktarıldığı kişiye tazminat yükümlüsü denir⁵⁶. Sorumluluk hukukunun temel problemi zarara uğrayan kimsenin

---

Olduğu Teşebbüs Sahibinin Sorumluluğu, 2872 sayılı Çevre Kanunu (R.G., 8.12.2001 T., 24607 S.) m.28 hükmünde düzenlenen 'Çevreyi Kirletenin Sorumluluğu' örnek kabilinden sayılabilir.

⁵²Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.497; Ahmet Kılıçoğlu, s.421.

⁵³Kayar, s.115; Gökhan Antalya, 'Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler', MÜHF-HAD. Cilt:14, Sayı:4, Yıl:2008, s.69.

⁵⁴Ahmet Kılıçoğlu, s.421.

⁵⁵Zahit İmre, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1949, s.5; Ferit Hakkı Saymen, Halid Kemal Elbir, *Türk Borçlar Hukuku I Umumi Hükümler*, Birinci Cilt, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1958, s.373; Mustafa Kılıçoğlu, *Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı Sorumluluk*, Cilt 1, Ankara: Turhan, 2002, s.1; Aydın Aybay, *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm*, On Dördüncü Bası, İstanbul: Filiz, 2016, s.82; İhsan Erdoğan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 3.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2017, s.33.

⁵⁶Max Keller ve Carole Schmied-SYZ, *Haftpflichtrecht*. 5. Auflage. Zurich: 2001, s.3, Aktaran: Mustafa Ünlütepe, *Organizasyon Sorumluluğu*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016, s.116.

bu zarara bizzat katlanması gerekip gerekmediği ve bununla ilişkili olarak bu zararın başka bir kimseye aktarılıp aktarılamayacağıdır⁵⁷. Sorumluluk kavramının ‘-ile sorumluluk’ ve ‘-den sorumluluk’ olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır⁵⁸. İle sorumluluk⁵⁹, borcun ifa edilememesi durumuyla ilgili olup, -den sorumluluk⁶⁰ tazminat ödeme yükümlülüğünü ifade etmektedir. Bu anlamıyla -den sorumluluk, bir kişinin (bir kimseden veya bir şeyden dolayı) tazminat ödeme yükümlülüğünün doğmasına sebep olan durum olarak karşımıza çıkar ve böylece sorumluluğun kaynağı tespit edilmiş olur⁶¹. Bir kimsenin uğramış olduğu zararın bir başka kimse tarafından tazmin edilebilmesi için ortaya çıkan zarar ile sorumlu tutulması gereken kimse arasında bağ kuracak bir sorumluluk sebebinin (sözleşme, kusur, kanun hükmü) mevcudiyeti aranır⁶². Bu çerçevede sorumluluk hukuku⁶³ doktrinde geniş anlamıyla sözleşmesel sorumluluk (TBK m.112 vd.) ve haksız fiil sorumluluğu (sözleşme dışı sorumluluk- TBK m.49 vd.) olarak ikiye ayrılır⁶⁴. Ancak esas ve dar anlamıyla sorumluluk haksız fiil sorumluluğunu ifade etmektedir⁶⁵. Bir diğer ifade ile sorumluluk hukuku sözleşme dışı olaylar sebebiyle bir kişinin uğramış

⁵⁷Zahit İmre, ‘Hukuki Mesuliyetin Esası Üzerinde Bazı Düşünceler’, İÜHFM, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, Cilt:45-47, Sayı: 1-4, 1979-1981, s.402-403.

⁵⁸Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.63.

⁵⁹Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt. I, 2.Bası, İstanbul: İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (Fakülteler Matbaası), 1976, s.19; Saymen/ Elbir, s.49-50; Reşat Kaynar, *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler*, İstanbul: Dilek Matbaası, 1978, s.6; Ali Naim İnan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1979, s.48; Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11.Baskı, Konya: Seçkin, 2016, s.59, Andreas von Tuhr, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı*, Cilt 1-2, Çeviren Cevat Edege, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara: Yargıtay Yayınları, 1983, s.18-19; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.3, dn.1; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.63.

⁶⁰Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.3; Necip Kocayusufpaşaoğlu/ Hüseyin Hatemi/ Rona Serozan/ Abdülkadir Arpacı, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, Cilt.I, İstanbul: Filiz, 2010, s.26; Feyzioğlu, s.20; İnan, s.54; Ayan, s.59; Kaynar, s.6 vd.; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.63.

⁶¹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.1; M. Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt-I, Gözden Geçirilip, Güncelleştirilmiş 14.Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018, s.17; Kenan Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku*, Cilt I, Altıncı Bası, İstanbul: Sermet Matbaası, 1976, s.426; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s.20; Şaban Kayıhan ve Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6.Baskı, Ankara: Seçkin, 2018, s.224; Ayan, s.59-60.

⁶²Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23.Baskı, Ankara: Yetkin, 2018, s.512; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.1; Haluk Nami Nomer, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi*, İstanbul: Beta, 1996, s.35; Aydın Zevkliler, Şeref Ertaş, Ayşe Havutçu, Murat Aydoğdu ve Emre Cumalıoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler*, 2.Baskı, İzmir: Barış Yayınları, 2013, s.56-57; İbrahim Kaplan, *Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler)*, 6.Baskı, Ankara: İmaj, 2012, s.44.

⁶³Sorumluluk hukuku, tazminat hukuku olarak da adlandırılmaktadır, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.1 vd.; Eren, *Borçlar Genel*, s.511; Mustafa Tiftik, *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı*, Ankara: Yetkin, 1994, s.33.

⁶⁴Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.2; Eren, *Borçlar Genel*, s.510; Henri Deschenaux ve Pierre Tercier, *Sorumluluk Hukuku*, Çeviren Salim Özdemir, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983, s.2.

⁶⁵Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.4; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.63-54; Aytekin Ataay, *Borçlar Hukukunun Genel Teorisi*, Birinci Yarım, Dördüncü Bası, İstanbul: Der, 1986, s.275-276; Saymen/Elbir, s.373; Mustafa Kılıçoğlu, s.262.

olduğu zararın bir başkası tarafından tazmin edilmesi gereken durumları düzenleyen kurallar bütünü ifade etmektedir⁶⁶. Bu çerçevede tezimizin konusunu oluşturan hayvan bulunduranın sorumluluğu da kusura dayanmayan bir haksız fiil sorumluluğu olduğu için, haksız fiil sorumluluğuna ilişkin esaslar genel olarak değerlendirildikten sonra kusursuz sorumluluk hali değerlendirilecektir.

B. Haksız Fiilden Sorumluluk

Ortaya çıkan bir haksız fiil sebebiyle sorumlu olacak kişinin tazminat yükümlülüğünün doğması, kanunda yer alan sorumluluğu doğuracak olguların mevcut olmasına bağlıdır⁶⁷. Bir başka ifade ile bir kimsenin uğramış olduğu zararın bir başka kimseye aktarılması ve bununla birlikte uğranılan zararın tazmin borcunun doğabilmesi; sorumluluğu kuracak vakıanın mevcut olmasına ve kanunda da buna ilişkin belirtilen unsurların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır⁶⁸. Buradan hareketle kanunda sorumluluğu ortaya çıkaran olguların mevcut olması durumunda, hükme bağlanan yaptırımların uygulanması yoluna gidilir⁶⁹.

Sorumluluğun ortaya çıkmasına sebebiyet veren ve kanunda tayin edilen olguların dayandığı sorumluluk ilkesi, o sorumluluğun hukuken nitelendirilmesini sağlar. Sorumluluğun doğmasına sebebiyet veren olgu bakımından, fiili işleyen kimsenin kusurlu olup olmadığı, ayırım bakımından önem arz etmektedir. Fiili işleyen kişinin sorumluluğunun doğması için kusurlu olması gerekiyor ise kusur sorumluluğundan, kusuru bulunmasa dahi sorumluluğa yol açan vakıa ile zarar arasında uygun bir neden sonuç ilişkisinin varlığı durumunda kusursuz sorumluluktan söz edilecektir⁷⁰.

TBK' ya göre haksız fiilden kaynaklı borç ilişkilerinden doğan sorumluluk esas olarak '*kusur*' kavramı etrafında düzenlenmiştir. Sorumluluğun sebebi, kusur bulunup bulunmamasına göre ikili bir ayırma tabi tutulmuştur. Bununla birlikte haksız fiillerden doğan borç ilişkilerinde kural, kusura dayanan sorumluluktur. Haksız fiili ile başkasına zarar veren kimse ancak kusurluysa bu zararın tazmin ile yükümlüdür (TBK. m.49/1). Yani zararın meydana gelmesinde kişi kusurluysa haksız fiil hükümlerince sorumlu tutulacaktır. Kusura dayanan sorumluluğun temeli

---

⁶⁶Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.4; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.1; Tiftik, s.33; Saymen/ Elbir, s.376; Erdoğan, s.82-83.

⁶⁷Ünlütepe, s.125.

⁶⁸Erwin Deutsch, '*Sorumluluk Hukukunun Temel İlkeleri*', (Çev. Şeref Ertuş), DEÜHFD, Yıl:2, Sayı:2, 1981, s.246-247; Mustafa Kılıçoğlu, s.10-11; Nomer, *Borçlar Genel*, s.152.

⁶⁹Ünlütepe, s.126.

⁷⁰a.g.e., s.126.

'kusurlu zarar veren bundan sorumludur' ilkesine dayanmaktadır⁷¹. Bu kapsamda öncelikle kusur kavramına değinilmelidir.

TBK' da istisnalar dışında haksız fiil sorumluluğunda kuralın 'kusurlu sorumluluk' olduğunu belirtmiştik. Bu kapsamda kusur kavramını tanımlamak gerekmektedir. Kusur, "hukuka uygun olmayan, hukuk düzeninin kınadığı bir irade veya irade noksanıdır. Hukuka aykırı sonucu isteyen veya hukuka aykırı sonucu önlemek için gerekli iradeyi göstermeyen kimse kusurludur"⁷². Bir diğer tanıma göre ise kusur "hukuka aykırı bir fiil işleyen kimsenin hukuk düzenince beğenilmeyen zihin ve ruh hali içinde bulunmasını ifade eder"⁷³.

Kusurda belirli bir sonucun ortaya çıkması için gösterilen iradenin varlığı veya belirli bir sonucun ortaya çıkmaması için gereken iradenin gösterilmemesi, kusurluluğun temelini iradeye dayandığını göstermektedir⁷⁴. Bu sebeple fiilin işlenmesinde kişinin iradesi mevcut değilse kusurluluk söz konusu olmayacaktır. Kusurlu davranabilmek için ayırt etme gücünün varlığı şarttır. Ayırt etme gücü bulunmayan bir kimse yaptığı fiillerin anlam ve sonuçlarını kavrayamadığından, bu fiillerin sonucunda bir maddi zarar ortaya çıkması durumunda, bu fiil maddi olarak hukuka aykırı olsa da kusur isnat edilemeyeceğinden fiilin manevi unsuru gerçekleşmeyecektir. Ayırt etme gücüne sahip olmayanların kural olarak haksız fiillerden sorumluluğu doğmaz, ancak bu kimse hakkaniyet gerektiriyorsa, verdiği zarardan sorumlu tutulacaktır⁷⁵.

Kusurun haksız fiil bakımından bir diğer önemi tazminatın belirlenmesinde kusurun ağırlığının dikkate alınmasıdır⁷⁶. Zarar gören, zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır (eBK m.50/1). Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Aynı şekilde, ceza hakiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da hukuk hakimini bağlamaz (eBK m.74). Çünkü suç oluşturmayan bir fiil hukuka aykırı olabilir⁷⁷. Haksız fiil, genellikle aktif bir davranış şeklinde

---

⁷¹Şenyüz, s.92.

⁷²Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25.Baskı, İstanbul: Beta, 2014, s.171.

⁷³Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.492.

⁷⁴Şenyüz, s.93; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.46; Nomer, *Borçlar Genel*, s.169; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.492.

⁷⁵Kayar, s.115; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.69; Şenyüz, s.93.

⁷⁶Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.55; Şenyüz, s.93; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.496; Nomer, *Borçlar Genel*, s.170.

⁷⁷Nomer, *Borçlar Genel*, s.153.

ortaya çıkmakla beraber, kimi zaman pasif bir davranış da haksız fiile sebebiyet vermektedir⁷⁸. Kusur, ağırlığı açısından ele alındığında 'kast' ve 'ihmal' olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Hukuka aykırı sonucun haksız fiili işleyen kimse tarafından istenmesi durumunda kast mevcuttur⁷⁹. Örneğin bir kimseyi yaralamak amacıyla silahla bacağına ateş edilmesi durumunda hukuka aykırı fiile kasten sebep olunmuştur. Hukuka aykırı durumu istemeyen fakat bu durumun meydana gelme ihtimali olduğunu bilerek hareket eden kimsenin sebep olduğu sonuç da kasten meydana gelmiş kabul edilmektedir⁸⁰. Örneğin üniversite kampüsü içerisinde öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu saatte, yüksek hızla motosiklet süren kimsenin sebep olduğu yaralamada kast durumu mevcuttur.

Haksız fiilden doğan sorumluluk için kastla zarara sebep olmak şart değildir. Kast dışında ihmalen de zarara sebebiyet verilmiş olması yeterlidir⁸¹. İhmal, hukuka aykırı sonucun istenmediği ve fakat sonucun doğmaması için gerekli tedbirlerin alınmayıp, özenin gösterilmediği durumlarda söz konusu olmaktadır⁸². Özensizlik, aynı şartlar altında, aynı durumdaki kimselerden beklenen dikkatsizlik, tedbirsizlik ve umursamazlık olarak ifade edilebilir⁸³. İşte bu durumlarda da zarara ihmal suretiyle sebep olan, vermiş olduğu zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

İhmali de kendi içinde 'ağır ihmal' ve 'hafif ihmal' olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür⁸⁴. Kanunda sorumluluk açısından ağır ve hafif ihmal arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ancak hâkim ihmalin derecesine göre tazminat miktarını belirleyebilir (eBK m.51). Ağır ihmal, orta zekalı, makul her insanın aynı durum ve şartlar altında apaçık alınması gereken en temel düzeydeki tedbirleri almaması durumudur⁸⁵. Hafif ihmal, zararın meydana gelmesine ancak tedbirli, basiretli ve model kişinin göstermesi gereken özenin gösterilmemesi dolayısıyla sebep olunan durumlarda söz konusu olur⁸⁶.

TBK her ne kadar bu ayrımı muhafaza etse de sorumluluk hukuku bakımından kast ve ağır ihmal her ikisi de ağır kusur olarak nitelendirilmiş ve aynı hukuki sonuçlara tabi tutulmuştur.

---

⁷⁸Kayar, s.109.

⁷⁹Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.493.

⁸⁰Reisoğlu, s.172.

⁸¹Şenyüz, s.94, Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.494.

⁸²Reisoğlu, s.172; Şenyüz, s.94; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.494.

⁸³Şenyüz, s.94.

⁸⁴Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.54-55.

⁸⁵Şenyüz, s.94-95; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.495; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.55.

⁸⁶Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.495; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.55; Şenyüz, s.95.

Hafif ihmal ise hafif kusur olarak kabul edilmektedir⁸⁷. Türk hukukunda, kural olarak kusura dayanan sorumluluk esas teşkil etmekle beraber, bazı hallerde meydana gelen zarardan bir kimsenin sorumlu tutulmasında kusur aranmamaktadır⁸⁸.

C. Kusur Sorumluluğu İlkesinin Zayıflamış Olması

Sözleşme dışı sorumluluk olan haksız fiil sorumluluğu geniş anlamıyla kusur sorumluluğu⁸⁹ ve kusursuz sorumluluğu⁹⁰ ifade eder⁹¹. Ancak haksız fiil sorumluluğu esas itibarıyla kusur sorumluluğunu ifade eder⁹². TBK m.49 sözleşme dışı sorumluluğa ilişkin genel düzenlemeye yer vermektedir. Hüküm uyarınca, kusuruyla ve hukuka aykırılık teşkil eden bir fiille başkasına zarar veren kişi, ortaya çıkan zararı tazmin etmek yükümü altındadır. Kanunda özel bir düzenleme bulunmayan hallerde⁹³ bir kişi, haksız fiil nedeniyle uğradığı zararını, TBK m.49'da aranan şartların da gerçekleşmesi durumunda tazminini talep edebilir. Zarar gören, ortaya çıkan zararı ve zarar görenin kusurunu ispat etmek yükümlülüğündedir (TBK m.50/1). Bu hüküm doğrultusunda da bir kimsenin haksız fiilinden sorumlu tutulabilmesi için kanunda aksine özel bir düzenleme olmadıkça kusurlu olması gerekmektedir⁹⁴. Nitekim haksız fiil sorumluluğunda temel kural kusur sorumluluğudur⁹⁵.

Haksız fiil sonucu zarara sebebiyet verenin, ortaya çıkan zarar sebebiyle sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olmasının aranması bazı durumlarda tatmin edici bir çözüm sağlamamakta ve

---

⁸⁷ Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.38.

⁸⁸ Kayar, s.115.

⁸⁹ Kusur sorumluluğu doktrinde 'subjektif sorumluluk' olarak da ifade edilmektedir, bk. Hüseyin Hatemi, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İkinci Cilt, Sözleşme- Dışı Sorumluluk Hukuku*, İstanbul: Filiz, 1994, s.10-17; Ayan, s.192. Kusur sorumluluğu için ayrıca 'dar anlamda haksız fiil sorumluluğu' ifadesi de kullanılmaktadır, bk. Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.11; İnan, *Borçlar Genel*, s.264-265; Eren, *Borçlar Genel*, s.513.

⁹⁰ Kusursuz sorumluluk kavramı doktrinde sebep sorumluluğu, sonuç sorumluluğu ve objektif sorumluluk olarak da kullanılmaktadır, bk. Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.89, dn.23; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.70; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.49; Aybay, s.83-91; Ataay, s.73; M. Refik Korkusuz, *Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009, Ankara: 2009, s.150; Reisoğlu, s.179.

⁹¹ Nomer, *Borçlar Genel*, s.151; Yavuz, *Kusursuz Sorumluluk*, s.30; Tiftik, s.33-34; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, Yirmi Sekizinci Baskı, İstanbul: Beta, 2019, s.86.

⁹² Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.11; Nomer, *Borçlar Genel*, s.151; Tunçomağ, s.427.

⁹³ "Kişilik hakkının ihlali (TMK m.25), boşanma (TMK m.174), adın haksız kullanımı (TMK m.26) vb. hallerde, haksız fiil sorumluluğu ayrıca özel olarak düzenlenmiştir.", bk. Ünlütepe, s.127, dn.553.

⁹⁴ Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, s.18; Yavuz, *Kusursuz Sorumluluk*, s.31; Tiftik, s.55.

⁹⁵ Von Tuhr, s.362-363; Haluk Tandoğan, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Ankara: Turhan, 1981, s.1; Şakir Berki, *Borçlar Hukuku 'Umumi Hükümler'*, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1962, s.138; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.68; Tunçomağ, s.428-429.

birtakım toplumsal gereklilikler, sosyal durumlar ve hakkaniyet gerekleri böyle bir durumda adaletin tesis edilmesinin yetersiz kalacağı düşüncesiyle kusur sorumluluğunun yanında kusuru olmasa da meydana gelen zarar sebebiyle kişilerin sorumlu tutulmasını gerektirmiştir⁹⁶. Hem kusur sorumluluğu hem de kusursuz sorumluluğun ortaya çıkabilmesi bakımından ortak noktayı zarar ile zarara sebep olan fiil arasında illiyet bağının bulunması oluşturmaktadır⁹⁷. Bunun sonucu olarak sorumluluğun doğması için kanun hükmünde aranan unsurların gerçekleşmesi yeterli olup kusurun varlığı aranmamaktadır⁹⁸. Kusursuz sorumlulukta sorumluluğa sebep olan unsur kusur değil kanunda belirlenen objektif şartların gerçekleşmesidir⁹⁹. Kusursuz sorumlulukta, sorumluluğun doğması bakımından kusur aranmadığı için kusur ehliyeti olmayan kimseler de sorumlu tutulabilir¹⁰⁰. Şöyle ki ayırt etme gücü bulunmayan bir kimsenin kusurundan söz edilemeyeceği için bu kişinin haksız fiilinden sorumlu tutulması mümkün görülmemektedir. Ancak hakkaniyet düşüncesiyle her ne kadar ayırt etme gücünden yoksun bu kişinin kusuru bulunmasa da TBK m.65’de kusursuz sorumluluk hali olarak düzenlenen hakkaniyet sorumluluğu gündeme gelecektir¹⁰¹. Hüküm uyarınca ortaya çıkan zararın kısmen veya tamamen tazminine hâkim hakkaniyet gereklerini göz önünde bulundurarak karar verecektir.

Kusursuz sorumluluk halleri TBK, TMK ve diğer kanunlarda sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Kusuru olmaksızın bir kimsenin haksız fiili sonucu ortaya çıkan zararından sorumlu tutulabilmesi için kanunda düzenleme altına alınan hallerden birine girmesi gerekmektedir. Kanunda düzenleme altına alınmamış bir kusursuz sorumluluk halinin kıyas veya içtihat yoluyla tayin edilmesi mümkün değildir¹⁰².

Kusursuz sorumluluk hallerinden TBK’ da düzenleme altına alınanlar, ‘*hakkaniyet sorumluluğu (m.65)*’, ‘*adam çalıştıranın sorumluluğu (m.66)*’, ‘*organizasyon sorumluluğu (m.66/3)*’, ‘*hayvan bulunduranın sorumluluğu (m.67-68)*’, ‘*yapı malikinin sorumluluğu (m.69)*’ ve ‘*tehlike sorumluluğu (m.71)*’ dur. TMK’da düzenleme altına alınanlar ise ‘*aile başkanının*

---

⁹⁶Kusur sorumluluğu ilkesinin yetersizliği ve kusursuz sorumluluğun ortaya çıkış sebeplerine ilişkin olarak bk. Ünlütepe, s.129; Ahmet Kılıçoğlu, s.421; Saymen/Elbir, s.398-399; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.1 vd.; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.89 vd.; İlhan Ulusan, ‘*Tehlike Sorumluluğu Üstüne*’, MHAD, Yıl:4, Sayı:6, 1970, s.27 vd.; Yavuz, s.36 vd.; Cengiz Koçhisarlıoğlu, *Objektif Sorumluluğun Genel Teorisi*, DÜHFD, Sayı:2, Yıl:1984, s.180.

⁹⁷Oğuzman/Öz, C.II, N.133; Mustafa Kılıçoğlu, s.318; Fezyioğlu, C.1, 462-463; Ahmet Kılıçoğlu, s.406.

⁹⁸Tekinay/Akman/Burcuğlu/Altop, s.497; Yavuz, s.35; Tiftik, s.38.

⁹⁹Ünlütepe, s.130.

¹⁰⁰Kayar, s.115.

¹⁰¹Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.69.

¹⁰²Ulusan, s.55; Kayar, s.86; Yavuz, s.43.

sorumluluğu (m.369), *'taşınmaz malikinin sorumluluğu (m.730)*, *'devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan sorumluluğu (m.1007)*' dur. Kusursuz sorumluluk halleri sadece yukarıdaki kanunlarda sayılanlarla sınırlı değildir. Bunlara ek olarak Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenen *'motorlu (kara) araçları işletenlerin hukuki sorumluluğu (m.85 vd.)*, Türk Sivil Havacılık Kanunu'nda yer alan *'sivil hava araçlarını işletenlerin hukuki sorumluluğu (m.133 vd.)*, Petrol Kanunu'nda yer alan *'petrol hakkı sahiplerinin sorumluluğu (m.86/II)*, Çevre Kanunu'nda düzenlenen, *'çevreyi kirletenlerin sorumluluğu (m.28)*' da diğer kanunlar da yer alan kusursuz sorumluluk hallerine örnektir¹⁰³.

Kusursuz sorumluluğa doktrinde *'objektif sorumluluk'* da denmektedir¹⁰⁴. Yine benzer bir şekilde doktrinde görüş ayrılığı kusursuz sorumluluk hallerinin ayırımına ilişkindir. Bir grup görüşe göre kusursuz sorumluluk halleri *'olağan sebep sorumluluğu'* ve *'tehlike sorumluluğu'* olarak ikiye ayrılırken¹⁰⁵; diğer bir görüşe göre *'hakkaniyet sorumluluğu'*, *'sebep sorumluluğu'* ve *'tehlike sorumluluğu'* olmak üzere üçlü bir ayırma tabi tutulmaktadır¹⁰⁶. Kanunun sistematığında kusursuz sorumluluk hallerinin üç temel başlık altında toplanarak hakkaniyet, özen ve tehlike sorumluluğu ayırımı yapıldığını nazara alarak biz de ikinci görüşe katılmaktayız.

III. HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU KAPSAMINDA KUSURSUZ SORUMLULUĞA ESAS TEŞKİL EDEN DÜŞÜNCELER

Hayvan bulunduranın sorumluluğunun bir kusursuz sorumluluk türü olarak kabul edilmesinin arka planında bazı düşünsel sebepler bulunmaktadır.

A. Sebep Olma Düşüncesi

Kusursuz sorumluluğun temelini oluşturan esas, sebep olma düşüncesidir¹⁰⁷. Doktrinde kusursuz sorumluluk yerine *'sebep sorumluluğu'* teriminin de kullanıldığı görülmektedir¹⁰⁸. Kusur ilkesinin etkisiz kalmasıyla birlikte yeni bir sorumluluk, kusursuz sorumluluk diğer bir ifade ile *'sebep sorumluluğu'* ortaya çıkmıştır¹⁰⁹. Bununla birlikte sorumluluğun ortaya çıkması

¹⁰³Nomer, *Borçlar Genel*, s.172-173; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.249; Tandoğan, *Mesuliyet*, s.98-102.

¹⁰⁴Kayar, s.115.

¹⁰⁵Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.22; Yavuz, s.40.

¹⁰⁶Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.670; Antalya, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*, s.70.

¹⁰⁷Doktrinde kusursuz sorumluluğun esasında sebep olma düşüncesinin yanında hukuka aykırılığın bulunduğu farklı bir görüş için bk. Koçhisarlıoğlu, s.245.

¹⁰⁸Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.11; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.497.

¹⁰⁹Kaleli, s.324.

için kusurun varlığı şart olmaktan çıkarılmıştır. Yani bir kimsenin bir eylemi ile zarara sebebiyet vermesi durumunda sorumlu tutulabilmesi için illa ki kusurlu olması gerekmemektedir. Bu düşünceye göre bir kimse kusuru olmaksızın dahi kendi eylemleriyle sebebiyet verdiği zararı tazmin etmelidir¹¹⁰. Burada sebep olma düşüncesi bir yönüyle nedensellik bağıını ifade etmektedir¹¹¹.

Kusursuz sorumluluğun esasını oluşturan sebep olma düşüncesi kusursuz sorumluluğu açığa kavuşturmakta yetersiz kalmaktadır. Sebep olma düşüncesine ilave olarak tehlike düşüncesi, yarar ve zarar arasındaki bağılılık düşüncesi, hakimiyet alanı düşüncesi, anormallik düşüncesi ve objektif özen gösterilmesi düşünceleri ileri sürülmüştür¹¹². Kusursuz sorumluluk halleri de sebep olma düşüncesinin yanında ileri sürülen düşüncelerden bir veya birkaçını bünyelerinde barındırmaktadır. Büyük ölçüde birden fazla düşünceye dayanan kusursuz sorumluluğun türünü belirleyen de bu düşüncelerden öne çıkanıdır¹¹³. Hayvan bulduranın sorumluluğunun hukuki dayanaklarından biri de sebep olma düşüncesidir.

B. Tehlike Düşüncesi

Kusursuz sorumluluk hallerinin bir diğer dayanağı da tehlike düşüncesidir. Bazı kimseler işlettikleri ticari, tarımsal, sınai işletmelerinde birden fazla insan çalıştırmakta ve işin niteliği gereği bu faaliyet alanları tehlike yaratmaktadır¹¹⁴. Tehlike düşüncesine göre kişinin faaliyet alanı neticesinde tehlikeli durum ortaya çıkıyorsa bu sebeple doğan zarardan da sorumlu tutulmalıdır¹¹⁵. Davranışı sebebiyle tehlike arz eden ve bir üçüncüye kişiye zarar verebilen hayvan belli bir özeni gerektirdiğinden, verdiği zararlardan hayvan bulduran sorumlu olacaktır¹¹⁶.

---

¹¹⁰Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.4.

¹¹¹Eren, *Borçlar Genel*, s.515; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.4.

¹¹²Koçhisarlıoğlu, s.245; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.93-94; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.4.

¹¹³Başak Başoğlu, *Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.2, 2015, s.34.

¹¹⁴Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.5.

¹¹⁵Eren, *Borçlar Genel*, s.517; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.62; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.5; Saymen/Elbir, s.399; Özge Yücel, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu*, Ankara: Seçkin, 2014, s.39-40.

¹¹⁶Berksoy, s.2186.

Tehlike düşüncesi tehlike sorumluluğu ile aynı anlamı ifade etmemektedir. Nitekim sorumluluğun türleri ve esası birbirinden farklı durumlardır¹¹⁷. Tehlike sorumluluğundaki tehlike kavramı daha sık oluşma ihtimali olan ve daha ağır bir tehlikeyi ifade etmektedir¹¹⁸.

Hayvan bulunduranın sorumluluğunun dayanağı kapsamında değerlendirme yapılacak olunursa, hayvanların bilinçsiz varlıklar olduğu, içgüdüleriyle hareket ettikleri bu sebeple de can ve mal güvenliğine yönelik zarar tehlikesinin mevcut olduğu düşünülmektedir¹¹⁹. Tehlike düşüncesi birçok kusursuz sorumluluk halinde dayanak olabildiği gibi hayvan bulunduranın sorumluluğunda da hayvanın zarar verme tehlikesi sebebiyle mevcuttur. Ancak buradan hayvan bulunduranın sorumluluğunun bir tehlike sorumluluğu olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Çünkü söz konusu sorumluluk türünde ön plandaki düşünce tehlike düşüncesi değildir. Eğer tehlike düşüncesi ön plana çıkararak kusursuz sorumluluğa dayanak teşkil etseydi bu durumda tehlike sorumluluğu olarak kabul edilirdi. eBK döneminde bazı görüşlere göre, hayvan bulunduranın sorumluluğu bir tehlike sorumluluğuydu¹²⁰. Ancak teknoloji ve sanayi alanındaki gelişmeler neticesinde önemli ölçüde tehlike arz eden işletmeler tehlike sorumluluğu olarak kabul edilmiş ve kurtuluş kanıtı getirme imkânı ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte hayvan bulunduranın sorumluluğunda kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınarak, tehlike sorumluluğundan bu yönü itibarıyla de ayrılmıştır. Tehlike sorumluluğunu ayırt eden bir diğer özellik ise, yürütülen bir faaliyetin bünyesinde bir işletme tehlikesi barındırmasıdır¹²¹. Hayvan bulunduranın sorumluluğu bünyesinde bir işletme tehlikesi barındırmamakta olup sorumluluğun esas kaynağını kanunun yüklemiş olduğu objektif özen gösterme yükümlülüğünün ihlâli oluşturmaktadır.

Türk Hukukunda da artık kabul edildiği üzere hayvan bulunduranın sorumluluğuna dayanak teşkil eden düşüncelerden birisi tehlike düşüncesi olsa da ön planda olan bir düşünce değildir. Buna ilişkin olarak hayvan bulunduranın sorumluluğunun tehlike düşüncesini barındırması tehlike sorumluluğu olarak değerlendirmek için yeterli değildir. Çünkü tehlike sorumluluğu

---

¹¹⁷Başoğlu, s.33-34.

¹¹⁸İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.62-63; Haluk Tandoğan, *Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu*, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, Ankara, 1978, s.11; Oğuzman/Öz ise tehlike esasını daha dar değerlendirerek tehlike sorumluluğu ile aynı anlama gelecek şekilde ifade etmektedir, bk. Oğuzman/Öz, C. II, N.8.

¹¹⁹Oğuzman/ Öz, C.II, N.477.

¹²⁰“*Bu sorumluluk, genellikle hayvanların bir tehlike teşkil etmeleri esasına dayanır*” ifadesi yer almaktadır. Ancak aynı eserde “*Mamañih, hayvanları elde bulunduranların, gerekli nezaret ve özeni göstermek yükümlerine dayanan sorumluluklarının söz konusu olduğu da kabul edilebilir*” şeklinde, özen sorumluluğunu kabul eder nitelikte bir ifade de bulunmaktadır, bk. Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.513; Tehlike sorumluluğu olduğu yönünde bk. İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.782.

¹²¹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.359.

olarak kabul edilebilmesi için temelinde tehlikeli bir işletme faaliyetini barındırması gerekmektedir. Oysa ki hayvanın insan hayatı içerisindeki rolü tehlike sorumluluğunun kabul edilmesi için aranan büyük ölçekli tehlike arz eden işletmeler kadar tehlikeli bir durumu ortaya çıkarmamaktadır. TBK'nın hayvan bulundurana getirdiği kurtuluş kanıtı imkânı ile de tehlike sorumluluğundan ayrılmaktadır.

C. Yarar ve Zarar Arasındaki Bağlılık Düşüncesi

Bu düşüncenin temelinde yatan anlayış, bir şeyin veya işleyişin faydalarını elde eden bir kimsenin o şeyin veya işleyişin zararlarına da katlanması gerekliliğidir¹²². 'Denkleştirici adalet' veya 'telafi edici adalet'¹²³ terimleriyle de ifade edilen bu düşünceye göre geçerli bir sebep olmaksızın bir kimsenin malvarlığında azalmaya sebep olan kimsenin bu zararı karşılması gerekir¹²⁴. Kusursuz sorumluluk hallerinin birçoğunda yarar ve zarar arasındaki bağlılık düşüncesi önem arz etmektedir¹²⁵. Hayvanı bulduran kimse de o hayvanın vereceği zarara katlanmalıdır¹²⁶. Zira hayvanı bulduran kimse o hayvandan maddi ve/veya manevi bir yarar sağlamaktadır. Örneğin, bir ineğin sütünden, bir tavuğun yumurtasından, bir köpeğin koruma faktöründen veya bir atın yük taşıma faktöründen yararlanan hayvan bulduran, yine bu hayvanların vereceği zarara da katlanmak zorundadır. Bu sebeple hayvan bulduranın sorumluluğuna dayanak teşkil eden düşüncelerden biri de yarar ve zarar arasındaki bağlılık düşüncesidir.

---

¹²²Süleyman Yılmaz, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler*, AÜHFĐ, 59(3), 2010, s.554; Kaleli, s.324; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.782; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.513. Doktrindeki bir görüŖe göre, hayvan bulduranın sorumlu tutulabilmesi için hayvandan maddi veya manevi olarak yararlanması şart değildir, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.291.

¹²³Bu kavram hakkında geniŖ bilgi için bk. Tandoğan, *Sözleşme DıŖı*, s. 5.

¹²⁴Yılmaz, s.555.

¹²⁵Tandođan, *Sözleşme DıŖı*, s.5.

¹²⁶Kaleli, s.324, Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.93; Serda Kurtoğlu, *Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Sahibinin Sorumluluğu*, İstanbul, 1980, s.12; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve ReŖat Kaynar, *Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku: Umumî Hükümler*, İstanbul: Tan Matbaası, 1955, s.120; Tunçomağ, s.577; Feyzioğlu, s.645; Fahri Çalkın ve Muhsin Tuğsavul, *Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davaları*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1948, s.138; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.166-167; Yargıtay da bir kararında hayvan bulduranın o hayvandan fiilî ve ekonomik olarak faydalanan kiŖi olduğuna hükmetmiŖtir, bk. Yargıtay. 3. HD., 17.9.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

D. Hakimiyet (Egemenlik) Alanı Düşüncesi

Hayvan bulduranın sorumluluğuna dayanak bir diğere düşünce hakimiyet alanı düşüncesidir. Kişilerin yaşamları boyunca hâkimiyetleri altında olan bir alan mevcuttur. Hakimiyet alanı içerisinde dahil olan kişilerin veya şeylerin yol açtıkları zarardan dolayı hâkim olan kişi sorumlu tutulur¹²⁷. Çünkü kişinin kendi hakimiyet alanı dahilindeki şeyleri denetleme ve kendi gözetimi altında buldurma imkânı vardır¹²⁸. Bu nedenle gerekli dikkat ve özeni göstererek zararların doğuşunu büyük oranda engelleyebilme imkanına da sahiptir¹²⁹. Hayvanlar da kendilerini bulduranın hakimiyet alanına dahil oldukları için verdikleri zararlardan onları bulduranlar sorumlu tutulmalıdır¹³⁰. Bir kişi hakimiyet alanında bulunacak kişileri yahut şeyleri belirleme serbestisine sahiptir. Böyle bir durumda kişi hakimiyet alanına bir kişi veya şeyi dahil ediyorsa bunun nimetlerinin yanında külfetlerine de katlanmakla yükümlü tutulması isabetli olacaktır.

E. Anormallik Düşüncesi

Bu düşünceye göre anormal davranışı olan veya anormal bir durumu haiz olan şeylerin malikinin veya bulduranının bu şeylerin sebep olduğu zararlardan sorumlu tutulması gerekmektedir¹³¹. Başka bir ifade ile anormal tutum veya durum içerisinde bulunan kimse bunun sonuçları yönünden ortaya çıkan zararı da tazmin etmelidir¹³². Bu düşüncenin temelinde tehlike yaratma düşüncesinin belirtileri vardır¹³³. Hayvanlara olan yakınlığın, bağlılığın arttığı günümüzde hayvan sahibi olunması durumunun anormal bir durum olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Eskiden büyük ölçüde sadece geçim kaynağı olarak buldurulan hayvanlar, günümüzde onlara duyulan sevgi dolayısıyla manevi yarar amacıyla da buldurulmaktadır. Gittikçe yaygınlaşan bu durum anormal bir durum olarak nitelendirilmemelidir. Bu sebeple sorumluluğa dayanak teşkil edeceği düşünülen anormallik düşüncesi günümüzde hayvan bulduranın sorumluluğu için geçerli bir düşünce değildir.

F. Objektif Özen Gösterilmesi Düşüncesi

Objektif özen gösterilmesi düşüncesine göre bir şeye veya kişiye ilişkin olarak kanunen kendisine özen gösterme yükümlülüğü getirilmişse, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi

---

¹²⁷Kaleli, s.324.

¹²⁸Yılmaz, s.555.

¹²⁹Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.5.

¹³⁰Velidedeoğlu/ Kaynar, s.121; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.291.

¹³¹Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.6.

¹³²a.g.e., s.6.

¹³³a.g.e., s.6.

durumunda kusuru olmasa da ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulması gerekmektedir¹³⁴. Federal Mahkeme'ye göre hayvan bulduranın sorumluluğu kanunun öngördüğü bir özen yükümüne dayanır¹³⁵. Olağan sebep sorumluluklarının birçoğunun temelini objektif özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi oluşturmaktadır. Hayvan bulduranın sorumluluğunda ağır basan esas da objektif özen esasıdır¹³⁶.

IV. HAYVAN BULDURANIN SORUMLULUĞUNUN DAYANDIĞI ESAS

Kusursuz sorumluluğun kabul edilmesinde dayanılan esasın belirlenmesi, o sorumluluk hükmünün hangi sebeple tanzim edildiğinin ya da zararın zarar görenden bir başkası tarafından tazmin edilmesine, hangi ilkenin temel teşkil ettiğinin (hakkaniyet, özen vb.) ortaya konulmasını sağlar¹³⁷. Kusursuz sorumluluk halleri kanunda sayıldığı durumlarla sınırlıdır.

Kusursuz sorumluluk halleri, TBK' da üç başlıkta, '*hakkaniyet sorumluluğu*', '*özen sorumluluğu*' ve '*tehlike sorumluluğu*' şeklinde düzenleme altına alınmıştır. Nitekim ortaya çıkan her türlü zarar dolayısıyla, muhakkak olarak kusursuz sorumluluğun kabul edilmesi; bir başka ifade ile kusuru bulunmayan bir kimsenin her halde tazminat ödeme yükümlülüğü altında bulunması zarar gören, kusursuz zarar verene kıyasla daha masum olsa da yerinde görülmez¹³⁸. Bu gerekçeyle kusursuz sorumluluk kabul edilirken, hakkaniyet, özen ve tehlike sorumluluklarından birine dayanılması gerekmektedir.

Kusursuz sorumluluk hallerinden bazıları, kişilerin ekonomik faaliyetleri gereğince sahip oldukları veya buldurdıkları şeylerden kaynaklanan ya da çalıştırdıkları veya gözetimleri altındaki kimselerin başkalarına verdiği zarardan sorumlu tutulmasını amaçlamaktadır¹³⁹. Hayvan bulduranın sorumluluğu kusura değil de varsayılan bir özen yükümlülüğüne dayandırılması sebebiyle '*Özen Sorumluluğu*' başlığı altında kaleme alınmıştır¹⁴⁰.

Özen sorumluluğu, kanunda öngörülen objektif özen ve gözetim yükümlülüğünün ihlalinden kaynaklanan bir sorumluluk türüdür¹⁴¹. Hayvan bulduranın sorumluluğu, özen sorumluluğu

---

¹³⁴Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.6.

¹³⁵Berksoy, s.2186.

¹³⁶Yargıtay. 3. H.D., 17.9.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

¹³⁷Mustafa Kılıçoğlu, s.4.

¹³⁸Ünlütepe, s.126.

¹³⁹Kayar, s.116.

¹⁴⁰Kayar, s.117.

¹⁴¹Yavuz, s.40-41; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.248.

hallerinden biri olarak kabul edilmektedir¹⁴². Özen sorumluluğu, sorumlu tutulacak kişi ile zararı veren kişi veya şey arasındaki hakimiyet ilişkisinden kaynaklanır¹⁴³. Kanun koyucu, bu hakimiyet ilişkisinden dolayı sorumlu tutulacak kişiye gerekli dikkat ve özeni gösterme ödevi yüklemektedir¹⁴⁴. Sorumlu kişi bu dikkat ve özeni göstermez ise meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Sorumluluğun doğmasında özen yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği araştırılırken kusurun varlığı aranmaz¹⁴⁵. Önemli olan özen yükümlülüğünün ihlal edilmiş olmasıdır. Kanun koyucu, TBK m.67 hükmüyle hayvanın bakım ve yönetimini üstlenen kişiye hayvan üzerinde objektif özen ve gözetim sorumluluğu yüklemektedir. Bu sorumluluk kapsamında hayvan bulunduran, hakimiyeti altındaki hayvanın başka bir kişiye veya şeye zarar vermemesi için birtakım tedbirleri almalıdır. Bu tedbirlerin alınmaması özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi anlamını taşır. Bu sebeple ortaya çıkan zarardan hayvan bulunduran sorumlu tutulacaktır¹⁴⁶.

Özen sorumluluğu kendi içerisinde kurtuluş imkanının mevcut olduğu '*olağan sebep sorumluluğu*' ve kurtuluş imkanının mevcut olmadığı '*ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu*'¹⁴⁷ olarak ikiye ayrılmaktadır¹⁴⁸. TBK m. 67/II hükmü ile kurtuluş kanıtı getirme olanağı tanınmış olması nedeniyle hayvan bulunduranın sorumluluğu, bir '*olağan sebep sorumluluğu*' dur.

---

¹⁴²Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.149; Oğuzman/ Öz, C.II, N.476; Nomer, *Borçlar Genel*, s.194.

¹⁴³Eren, *Borçlar Genel*, s.519-520.

¹⁴⁴a.g.e, s.520; Ahmet Kılıçoğlu, s.311.

¹⁴⁵von Tuhr, s.399-400.

¹⁴⁶Reisoğlu, s.189; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.304; Eren, *Borçlar Genel*, s.660; Alpaslan Akartepe, *Türk Borçlar Kanunu'nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler*, EÜHFD, C. XVI, X. 1-2, 2012, s.161; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.148-149.

¹⁴⁷Türk Borçlar Kanunu m. 69 hükmünde düzenlenen '*yapı malikinin sorumluluğu*' ve Türk Medeni Kanunu m. 730 hükmünde düzenlenen '*taşınmaz malikinin sorumluluğu*' hâllerinde sorumlu kişiye kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmamıştır, bk. Yavuz, s.42-43.

¹⁴⁸Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.248.

İKİNCİ BÖLÜM

HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

I. GENEL ŞARTLAR

Hayvan bulunduranın sorumluluğu kusursuz sorumluluk hali olmasının yanında genel olarak bir haksız fiil sorumluluğudur. Ancak TBK m.49'da haksız fiil sorumluluğu için aranan kusur unsuru TBK m.67 madde hükmü açısından zorunlu bir unsur değildir. Bu sebeple sorumluluğun genel şartlarında 'hukuka aykırı fiil', 'zarar' ve 'uygun illiyet bağı' kavramları incelenecektir.

A. Hukuka Aykırı Fiil

1. Fiil

Hayvan bulunduranın sorumluluğunun doğabilmesi için meydana gelen zarara hukuka aykırı bir fiilin sebebiyet vermesi gerekmektedir¹⁴⁹. Fiil bir şeyi yapma veya yapmama şeklinde gerçekleşebilir¹⁵⁰. Fiil doktrinde, "bilinçli iradeye dayanan hareket tarzı" olarak tanımlanmıştır¹⁵¹. Buradan hareketle fiil unsurunun gerçekleşmesi için bilinçli bir irade aranmaktadır. Ancak hayvanlarda bilinç yoktur. Hayvanlar bilinçleriyle değil içgüdüsel davranışlarıyla hareket etmektedirler¹⁵². Hayvanların verdiği zararlardan sorumluluk bakımından burada kabul edilmesi gereken hayvanın fiili değil, hayvanın içgüdüsel

¹⁴⁹Oğuzman/Öz, C.II, N.40; Mustafa Kılıçoğlu, s.264; Eren, *Borçlar Genel*, s.658; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.113; Reisoğlu, s.186; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.39 vd.; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.13 vd.

¹⁵⁰Eren, *Borçlar Genel*, s.540; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 3, N.25 vd.; Mustafa Kılıçoğlu, s.264; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.10; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.12; Tiftik, s.46; Funda Çelebi, "Haksız Fiil Sorumluluğu (Unsurlar, tazminat, Hukuka Aykırılığı Kaldıran Haller, Zamanaşımı, Yargılama)", *Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan*, İstanbul Barosu Yayınları, 28-29 Nisan 2012, s.14;

¹⁵¹Kaleli, s.328; "fiil, şuurlu iradeye müstenid bir davranıştır; bir insanın hareket tarzıdır." Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.12; Tiftik, s.46.

¹⁵²Kaleli, s.328.

davranışıdır¹⁵³. Hayvanın fiilinden anlaşılması gereken de hayvanın içgüdüsel davranışı olmalıdır.

Haksız fiil dolayısıyla ortaya çıkan zararlardan kural olarak haksız fiili gerçekleştiren kişi sorumludur. Ancak kusursuz sorumluluk hallerinden bazılarında olduğu gibi¹⁵⁴ hayvan bulunduranın sorumluluğunda da zararı ortaya çıkaran ile zarardan sorumlu tutulacak olan kimse farklılık göstermektedir. Hayvanların içgüdüsel fiilleri ile verdikleri zarardan dolayı hayvan değil, hayvanı bulunduran sorumlu tutulmaktadır¹⁵⁵.

2. Hukuka Aykırılık

Hayvan bulunduranın sorumluluğundan söz edebilmek için her ne kadar kanun hükmünde yer almasa da diğer kusursuz sorumluluk hallerinde de arandığı gibi öncelikle hayvanın fiilinin hukuka aykırı olması gerekmektedir¹⁵⁶. Bu unsur bakımından hukuka aykırılık, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebepler olmaksızın bir başkasına yönelik zararlı neticenin ortaya çıkmaması için belli bir davranışı emreden hukuk kurallarına aykırı davranıştır¹⁵⁷.

Hukuka aykırılık, kusur unsuruyla karıştırılmamalıdır. Hukuka aykırılığı belirleyen bir hukuk kuralına aykırı olan fiil iken, kusur failin hukuka aykırı fiile ilişkin iradesi nedeniyle kınanan davranışıdır¹⁵⁸. Her iki unsurun birbiriyle benzeyen yönleri bulunsa da aynı anlama gelmemektedir. Bu durum kusur unsurunun aranmadığı ancak hukuka aykırılık unsurunun arandığı kusursuz sorumluluk hallerinde önem arz etmektedir¹⁵⁹.

Doktrinde hukuka aykırılığın tespitine yönelik iki teori ileri sürülmüştür. Bunlar objektif ve sübjektif hukuka aykırılık teorileridir. Bu görüşlerin temelinde hukuka aykırılık belirlenirken

---

¹⁵³Kaleli, s.328.

¹⁵⁴Adam çalıştırmanın sorumluluğunda haksız fiili ile zarara sebebiyet veren kişi ile bu zarardan sorumlu olan kişiler farklı kişilerdir; Adam çalıştırın objektif özen yükümünü yerine getirmemesi durumunun haksız fiil kabul edildiği yorumu için bk. Tiftik, s.46.

¹⁵⁵Her ne kadar eski Yunanda hayvanların cezalandırılması, hatta aforoz edilmeleri söz konusuysa da bu kaldırılmış, hayvanı bulunduranın kusursuz sorumluluğu düzenleme altına alınmıştır, bk. Yüce, s.393.

¹⁵⁶Ümit Gezder, *Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu Karşısında Hastane ve Hekimin Hukuki Durumu* (TBK. m. 66), Tıp Hukuku Dergisi, Y.5, S.9, 2016, s.66; Eren, *Borçlar Genel*, s.657.

¹⁵⁷Zevkliler/ Ertaş/ Havutçu/ Aydoğdu/ Cumalıoğlu, s.203; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.17; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.39.

¹⁵⁸Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.40; Oğuzman/Öz, C.II, N.45; bu iki kavram arasında ayırt etme gücü olmayanların fiilleri bakımından farklılık bulunmaktadır. Bu kişilerin hukuka aykırı fiilde bulunabilmeleri için kendilerine kusur isnat edilmesi gerekmemektedir. TBK. m.65 hükmü bu kişilerin tazminat yükümlülüğünü düzenlemektedir. İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.15.

¹⁵⁹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.40.

sorumlu kişinin mi yoksa hukuk düzeninin mi esas alındığı ayrımı yer almaktadır¹⁶⁰. Objektif hukuka aykırılık görüşüne göre hukuka aykırılık, kişilerin mal ve şahıs varlıklarını dolaylı ya da doğrudan bir şekilde koruma gayesini taşıyan, yazılı veya yazısız emredici davranış kurallarının ihlali olarak ifade edilmektedir¹⁶¹. Somut olayda yasak kuralı¹⁶² ihlal edilmemişse hukuka aykırılıktan bahsedilemez¹⁶³. Sübjektif hukuka aykırılık görüşüne göre ise hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebeplerden birisi yoksa zarara sebep olan her türlü fiil hukuka aykırı olarak kabul edilmektedir¹⁶⁴. Sübjektif teoride kişi başkasının hakkını ihlal etmeden kendi hak sınırını aşmaktadır¹⁶⁵. Bir başka ifade ile hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir sebebi bulunmadan gerçekleşen her zarar verici fiil hukuka aykırı olarak kabul edilmektedir¹⁶⁶. Türk ve İsviçre Hukuklarında baskın görüş objektif teoriyi kabul etmektedir¹⁶⁷.

Bu açıklamalardan yola çıkarak iki unsur birlikte bulunuyorsa hukuka aykırılıktan söz edilebilecektir. Birinci unsur kişi varlığı veya malvarlığına yönelik mutlak hak ihlali ile zarar meydana gelmiş olmalıdır¹⁶⁸. İkinci unsur ise hukuka aykırılığı ortadan kaldıran (hukuka uygunluk) bir sebebin bulunmamasıdır¹⁶⁹. Bir diğer ifade ile hukuka aykırı bir fiil sonucunda zarar gören kişinin haksız fiil hükümlerince zararının tazminini talep edebilmesi için, ihlal edilen bir hakkının bulunması gerekir¹⁷⁰.

---

¹⁶⁰ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.40.

¹⁶¹ Yeşim Atamer, *Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması*, İstanbul: Beta, 1996, s.25,75; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.18; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.476; Selim Kaneti, *Hukuka Aykırılık*, İstanbul: Kazancı Hukuk, 2007, s.143; Zevkliler/ Ertaş/ Havutçu/ Aydoğdu/ Cumalıoğlu, s.203.

¹⁶² Malvarlığı veya kişi varlığını korumak için yasaklanan bu davranışlara 'yasak kuralı' denmektedir, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.41.

¹⁶³ Zevkliler/ Ertaş/ Havutçu/ Aydoğdu/ Cumalıoğlu, s.203

¹⁶⁴ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.40; Zevkliler/ Ertaş/ Havutçu/ Aydoğdu/ Cumalıoğlu, s.203; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.17-18; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, &3, N.16, s.30; Hüseyin Hatemi ve K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 4. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017, &15, N.1, s.116,117.

¹⁶⁵ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.40.

¹⁶⁶ a.g.e., s.40.

¹⁶⁷ Hüseyin Hatemi, *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1976, s.13 vd.; Kaneti, *Hukuka Aykırılık*, s.92 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s.476; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.18; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.15; Saymen/Elbir, s.444 vd.; İnan, s.267; Velidedeoğlu/Kaynar, s.98 vd.; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 3, N.16 vd.; Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Genel*, s.116, N.1 vd.; Atamer, s.25.

¹⁶⁸ Kaneti, *Hukuka Aykırılık*, s.227, 228.

¹⁶⁹ Hüseyin Hatemi, *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık*, s.35 vd.; Eren, *Borçlar Genel*, s.626; Zarar vermek maksadıyla ahlaki bir yükümlülükten kaçınılması haksız fiil sayılabilir. Ancak kast şartı mevcut olmadığı için bu hükmün uygulama alanı dardır, bk. Tiftik, s.47-49; Ayan, s.232; Velidedeoğlu/Kaynar, s.95; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, &3, N.11, s.28; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.18-20.

¹⁷⁰ Oğuzman/ Öz, C.II, N.51.a; Fikret Eren, "Hukuka Aykırılık Bağı Veya Normun Koruma Amacı Teorisi", Ankara, 1975, s.473; Atamer, s.30; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Alttop, s.476 vd.

Hayvan bulduranın sorumluluğu bakımından değerlendirildiğinde, fiil unsurunu hayvanın içgüdüsel fiilinin karşılayacağını ifade etmiştik. Bu durumda hayvanın içgüdüsel fiiliyle bir başkasının hukuken korunan mutlak hakkının ihlaline sebebiyet verdiği durumda hukuka aykırılığın varlığı kabul edilecek ve hayvan bulduran ortaya çıkan zarardan sorumlu olacaktır.

Bazı durumlarda zarara yol açan fiil hukuka aykırı olarak kabul edilse de gerçekte böyle olmamaktadır¹⁷¹. Zarara sebebiyet veren hayvanın davranışı bir haklı savunma taşıyorsa, zorunluluk hali mevcutsa, zarar görenin rızası, üstün nitelikte kamu yararı veya üstün nitelikte özel yarar varsa bu durumların kanunda hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller olarak düzenlenmesi sebebiyle hukuka aykırı olmayacaktır¹⁷². Hukuka aykırı olarak kabul edilmeyen hayvan davranışından dolayı hayvan bulduranın sorumluluğu da doğmayacaktır.

Bir kimsenin kişilik hakkı veya malvarlığı hakkına yönelik bir fiil sonucunda zarar ortaya çıktığında hukuka aykırılık unsurunun gerçekleştiğini belirtmiştik. Buradan hareketle ortaya çıkan zarar ile fiil arasında illiyet bağı bulunduğunun ispatı yeterli kabul edilip, ayrıca hukuka aykırılığın ispatına gerek yoktur. Bununla birlikte hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hallerden biri mevcutsa bunu ispat etmekle yükümlü olan kişi de iddia eden yani fiilin failidir¹⁷³.

B. Zarar

Hayvan bulduranın sorumluluğuna gidilebilmesi için hayvanın fiilinin mağdur nezdinde bir zarara sebebiyet vermesi gerekir. Sorumluluk hukukunda yer alan zarar çeşitlerinden hayvan bulduranın sorumluluğu kapsamında yer alabilecek olanları inceleyeceğiz.

1. Maddi Zarar- Manevi Zarar

Zarara ilişkin doktrinde pek çok tanım yer almaktadır. Haksız fiiller bakımından zarar, haksız fiil meydana geldikten sonraki malvarlığı mevcudu ile haksız fiil hiç meydana gelmeseydi malvarlığının içinde bulunacağı mevcut durum arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır¹⁷⁴. Bir

¹⁷¹Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.485; Oğuzman/ Öz, C.II, N.52 vd.

¹⁷²Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, ř. 3, N.32-46, s.37-42.

¹⁷³Hatemi/Gökyayla, *Borçlar Genel*, s.116 N.1- s.122 N.13; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 3, N.16 vd.; alkın/Tuğsavul, s.33; Hatemi, *Hukuka Aykırılık*, s.13 vd.

¹⁷⁴Nomer, *Borçlar Genel*, s.164; Murat Topuz, *İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.11 vd.; Mehmet Ünal, *Manevi Tazminat ve Bu Tazminat eşidinde Kusurun Rolü*, AÜHFD, C. 35, S.1, 1978, s.398.

başka tanım uyarınca zarar “*para ile ölçülebilir kayıp, bir malvarlığıdır*”¹⁷⁵. Bunun yanında geniş anlamda zarara ilişkin yapılan tanımlar da vardır. Bu tanıma göre ise zarar, bir kişinin iradesi hilafına malvarlığı mevcudunda veya kişi varlığında (manevi varlığında) meydana gelen eksilmedir¹⁷⁶. Hayvan bulunduranın sorumluluğu bakımından geniş anlamda zarar tanımı daha uygundur. Zira hayvanlar maddi zararlar kadar manevi zararlara da sebebiyet vermektedirler. TBK m.67 hükmünde ‘*hayvanın vermiş olduğu zarar*’ ifadesi yer almakta olup, zararın çeşitleri bakımından bir ayrıma gidilmemiştir. Bu nedenle hayvan bulunduranın sorumluluğu bağlamında tazmin edilecek zararın kapsamını diğer haksız fiil türlerinde olduğu gibi hem maddi hem de manevi zarar oluşturmaktadır¹⁷⁷.

Dar anlamda zarar olarak ifade edilen maddi zarar doktrinde “*bir kimsenin malvarlığında rızası dışında meydana gelen azalma*” şeklinde de tanımlanmıştır¹⁷⁸. Bu tanımdan hareketle malvarlığında azalma meydana gelen bir kimse bu fiile rıza gösterdiyse zararın ortaya çıktığından söz edilemeyecektir¹⁷⁹. Zarar sadece malvarlığının aktifinin azalmasında değil, pasifinin artmasından veya mahrum kalınan kârdan da ileri gelebilir. Bunlar maddi zararın kapsamını oluşturmaktadır¹⁸⁰.

Manevi zarar ise “*bir kimsenin, hukuka aykırı bir fiil yüzünden çektiği, bedeni acılarla ruhi elem ve üzüntülerin hepsidir*”¹⁸¹. Manevi zarar malvarlığında bir azalma meydana getirmeyen gerçek anlamda bir zarar olmadığı için bu zararın tespitinde maddi zararda olduğu gibi para ile ölçülme söz konusu olmaz¹⁸².

Manevi zararın niteliği belirlenirken doktrinde iki görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşler manevi zararın kişiler üzerinde yaratacağı etkinin kuvvetli bir şekilde hissedilip hissedilmediğine

---

¹⁷⁵Rona Serozan, Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım, *Haluk Tandoğan Anısına Armağan*, Ankara, 1990, s.70.

¹⁷⁶Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.63; Teoman Akünel, *Haksız Fiillerden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu*, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1977, s.43; Ali Naim İnan ve Özge Yücel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2014, s.43; Ünal, s.399.

¹⁷⁷Gezder, s.65.

¹⁷⁸Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.1; Nomer, *Borçlar Genel*, s.164; Eren, *Borçlar Genel*, s.545; Tandoğan, *Mesuliyet*, s.63; Oğuzman/Öz, C.II, s.39, N.113.

¹⁷⁹Eren, *Borçlar Genel*, s.545; Çalkın/Tuğsavul, s.43; Oğuzman/ Öz, C.II, s.40, N.114; İsviçre’de yapılan Borçlar Kanunu revizyon çalışmalarında, zarar kavramının tanımının yapılması için uğraşılması fakat bir sonuç alınamamıştır. Topuz, *OR2020*, s.2697, dn.7.

¹⁸⁰Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.64 vd.; İsviçre-Türk Hukuku’nun aksine Roma Hukuku’nda genel bir maddi zarar anlayışı bulunmamaktaydı. Maddi zararın unsurları her somut olay için ayrıca değerlendiriliyordu, bk. Topuz, *Maddi Zarar*, s.12.

¹⁸¹Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.655; “*kişilik hakkının koruma kapsamına giren değerlerin ihlalinden meydana gelen zarar*” Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.5; Ahmet Kılıçoğlu, s.284; Manevi zarar yerine “*manevi üzüntü*” kavramının kullanımı için bk. Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.63.

¹⁸²Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.655.

yönelik tartışmalar etrafında toplanmaktadır¹⁸³. Bu iki görüş kişilik hakkı ihlal edilen kişi üzerinde haksız fiilin oluşturduğu etki konusunda birbirinden ayrılmaktadır. Manevi zararı açıklayan ilk görüş ‘*sübjektif görüştür*’¹⁸⁴. Bu görüş uyarınca bir kişinin manevi zarara uğradığının kabul edilebilmesi için kişilik hakkı zedelene bu kişinin “*fiziki ve manevi acı duyması, ruhsal dengesinin bozulması, yaşama sevincini kaybetmesi*” gerekmektedir¹⁸⁵. İkinci görüş olan ‘*objektif görüşe*’ göre ise manevi zarar kişilik hakları ihlal edilen zarar görenin, “*kişi varlığında meydana gelen objektif eksilme veya kayıp*” olarak nitelendirilmektedir¹⁸⁶. Ayrıca kişinin psikolojik varlığı üzerinde nasıl bir etki bıraktığına bakılmamaktadır. Doktrinde her iki görüşü birlikte bağdaştırarak çözüm bulan karma görüş de mevcuttur. Karma görüş objektif ve sübjektif görüşü birlikte ele alarak bir değerlendirme yapılması gerektiği yönündedir¹⁸⁷. Bizim de katıldığımız karma görüşe göre, manevi zararı belirlerken objektif görüş sübjektif görüşle desteklenerek bir sonuca varılmalıdır. Her ne kadar kişinin ruhsal bütünlüğünde bir eksilme meydana gelmiş olsa da (objektif unsur) aynı zamanda bu kişinin kişiliğine keder, acı, ıstırap, üzüntü ve yaşama sevinci gibi unsurların yansımış olması (sübjektif unsur) da aranmalıdır.

Kişilik hakkına yapılan her saldırının manevi zarara yol açtığı söylenemez. Yine aynı şekilde kişilik hakkına saldırıda sadece manevi zarar da meydana gelmeyebilir. Bunun yanında maddi zarar meydana gelmesi de mümkündür. Burada da somut olayın niteliklerine göre değerlendirme yapılarak malvarlığında bir azalma meydana geliyorsa maddi zarar buna ilaveten kişi ayrıca bu haksız fiil dolayısıyla acı, elem, ıstırap duyuyorsa manevi zararın varlığından söz edilebilecektir.

Tüzel kişilerin veya ayırt etme gücü olmayan kimselerin manevi tazminat talep edip edemeyecekleri tartışmalıdır. Özellikle sübjektif görüş kabul edildiğinde bu kimseler bakımından manevi zararın varlığı söz konusu olup olamayacağının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Tüzel kişiler bakımından manevi tazminatı talep edecek kişinin niteliği gereği sübjektif unsurun aranmayacağı ileri sürülmüştür¹⁸⁸.

---

¹⁸³Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.153.

¹⁸⁴Eren, *Borçlar Genel*, s.556; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.153.

¹⁸⁵Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.153.

¹⁸⁶a.g.e., s.153; Eren, *Borçlar Genel*, s.558; Rona Serozan, *Manevi Tazminat*, s.97; Fulya Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu’na göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, Ankara: Seçkin, 2015, s.54 vd.

¹⁸⁷Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.156.

¹⁸⁸a.g.e., s.157; Abdülkadir Arpacı, *Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)*, 2.Baskı, İstanbul: Beta, 2000, s.149.

Ayırt etme gücü bulunmayan kimseler bakımından ise sübjektif görüşü savunan yazarlara göre bu kimseler uğradıkları haksız fiil sonucunda acı, elem, ıstırap duyamayacakları için manevi zarar ortaya çıkmaz ve bunun sonucu olarak manevi tazminat talebinde bulunamazlar¹⁸⁹. Bir görüşe göre ise manevi tazminatın bir ceza olması niteliği gereğince ayırt etme gücü olmayan kişinin de manevi tazminat isteyebileceği yönündedir¹⁹⁰. Manevi tazminatı objektif görüşe göre açıklayan yazarlara göre, kişi varlığında meydana gelen eksilme yeterli olup ayrıca bunun psikolojik etkilerinin görülmesi aranmadığı için ayırt etme gücüne sahip olmayan kimse bakımından bu etkilerin görülemeyecek olması manevi tazminat istemine engel teşkil etmemektedir¹⁹¹.

Ayırt etme gücü olmayan bir kimsenin kişi varlığına yapılan saldırı sonucunda acı, elem ve ıstırap duyması beklenemez. Ancak yine de bazı durumlarda akıl hastası olmasının yanı sıra yaşanan olay karşısında üzüntü ve keder duyabilecek durumda olanlar için manevi zararın mevcudiyetinin kabul edilmesi gerekmektedir. Somut olayın özelliklerine göre ayırt etme gücü bulunmayan bu kimsenin yaşanan olay neticesinde elem ve keder duyup duymayacağını belirlemesi gerekmektedir. Akıl hastalığı iyileşen kimse ve yaş küçüklüğü sebebiyle ayırt etme gücü olmayan çocuğun daha sonradan ayırt etme gücünü kazandığında manevi zararın ortaya çıkması da mümkündür¹⁹².

Ayırt etme gücü olan ve fakat kişi varlığına saldırı sonrasında ayırt etme gücünü kaybeden kimseler bakımından da manevi zarar oluşabileceği kabul edilmektedir¹⁹³. Ancak manevi tazminatın elem ve kederi biraz olsun azaltmak amacından hareketle ayırt etme gücünün kaybedilmesinden sonra bunun çok mümkün olamayacağını ve bu sebeple manevi tazminata hükmedilemeyeceğini düşünen yazarlar da vardır¹⁹⁴. Burada değerlendirilmesi gereken ayırt etme gücü henüz kaybedilmeden bir manevi zararın söz konusu olup olmadığıdır. Ayırt etme

---

¹⁸⁹Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.668; Oğuzman/ Öz, C.II, N.745 vd.; Nisim Y. Franko, *Şeref ve Haysiyetten Doğan Manevi Zararın Tazmini* (Doktora Tezi), Ankara, 1973, s.177.

¹⁹⁰Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.331.

¹⁹¹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.157.

¹⁹²Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.661; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.334; Manevi zarar ancak acıyı idrak edebilme kabiliyetinin mevcut olduğu durumlarda mümkündür, bk. Müzeyyen Eroğlu, *Manevi Tazminat İstemi Tam Yargı Davalarında Hak Sahipliği*, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara, 2009, s.525; Yargıtay babası ölen çocuğun o anda bunun acısını duyacak yaşta bulunmamasına rağmen, ilerde büyüyüp olayı kavrayınca duyacağı acının şimdiden göz önüne alınarak manevi tazminata hükmedilebileceğini kabul etmiştir, bk. Yargıtay, 4. H.D. 5.3.1979 T., 1979/9773 E., 1979/ 2900 K., Aktaran: H. Reşit Karahasan, *Tazminat Davaları*, İstanbul: İstanbul Matbaası, 1976, s.1284-1285.

¹⁹³İsviçre Federal Mahkemesi, anestezi esnasında kusur nedeniyle ayırt etme gücünü yitiren kişi lehine manevi tazminata hükmetmiştir, bk. BGE 108 II 422, Aktaran: Oğuzman/Öz, C. II, s. 271.

¹⁹⁴Oğuzman/Öz, C.II, s.271.

gücü henüz kaybedilmeden önce anlık bir elem, keder mevcutsa manevi zararın tazmin edilmesi gerekmektedir. Ayırt etme gücünün kaybından sonra değerlendirme yukarıda yer alan açıklamalarımıza göre yapılacaktır.

Bir kişiye karşı yapılan haksız fiil sonucunda ortaya çıkan zarardan dolayı bu kişinin yakınlarının duyduğu üzüntü, acı ve ıstırap sebebi ile manevi tazminat talep edebilmeleri için manevi zararın bizzat kendilerinde ortaya çıkması gerekmektedir. TBK m.56/ II, bir kişiye yapılan haksız fiil sonucunda ağır bedensel zarar veya ölüm halinde bu kişinin yakınlarına manevi tazminat isteme hakkını tanımaktadır¹⁹⁵. Yakınların uğradığı manevi zarar bir yansıma zarar olup, kanunda düzenlendiği hüküm dışında manevi tazminata hükmedilemez.

2. Fiili Zarar- Yoksun Kalınan Kâr

Maddi zararın görünüm şekillerine yönelik ilk ayırım fiili zarar ve yoksun kalınan kâr olarak ikiye ayrılmaktadır. Fiili zarar, “zarar görenin malvarlığının aktifinde azalma veya pasifinde çoğalma şeklinde ortaya çıkan malvarlığındaki net azalma” olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁶. Örneğin bir hayvanın tarladaki ürünlere içgüdüsel fiili ile verdiği zarar sonucunda malvarlığında meydana gelen azalma fiili zarar olarak nitelendirilmektedir.

Yoksun kalınan kâr durumunda ise malvarlığı aynı kalmakta bununla birlikte aktifin artmasına ya da pasifin azalmasına engel olunması söz konusudur¹⁹⁷. Yoksun kalınan kâr farazi bir değerlendirmeye göre tespit edilir¹⁹⁸. Örneğin vücut bütünlüğü ihlal edilen bir kimsenin

---

¹⁹⁵Üç yaşındaki kızları parkta oynarken sahipli bir hayvan tarafından yüzünde sabit iz kalıcak şekilde yaralanmasına sonucunda manevi tazminat istemine ilişkin verilen kararda “Olay tarihinde yürürlükte bulunan Borçlar Kanunu’nun 47. maddesine göre manevi ... isteme hakkı doğrudan doğruya cismani zarara uğrayan kişiye aittir. Yansıma yoluyla aynı eylem nedeniyle manevi üzüntü duyanlar manevi ... isteyemezler. Ancak bir kişinin cismani zarara uğraması sonucu onun (ana, ... , karı, koca, çocuk gibi) çok yakınlarından birinin de aynı eylem nedeniyle ruhsal ve sinirsel sağlık bütünlüğü ağır şekilde bozulmuşsa (örneğin kazaya uğrayan yakın kişi büyük ölçüde iş göremez duruma gelmişse) onların da manevi ... isteyebilecekleri kabul edilmelidir... Nitekim yürürlükte bulunan Türk Borçlar Kanununun 56/2 maddesiyle de bu konuda düzenleme yapılarak ağır bedensel zarar görenin yakınlarına da manevi ... verilebileceği... Kurumundan rapor alınarak, şayet dava konusu olay nedeniyle küçüğün yüzünde oluşan yaraların sabit iz niteliğinde olduğu saptanır ise, olay nedeniyle davacı ... nın da ruhsal ve sinirsel sağlık bütünlüğünün bozulduğu kabul edilerek ... ve ... yararına uygun bir manevi ... takdiri gerekirken, yazılı şekilde davacı ... ve ... nın manevi ... istemlerinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir”. Yargıtay, 17. HD., 22.1.2018T., 2016/8953E., 2018/387K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019; TBK. m.56/II hükmü, BK. m.47’ye karşılık gelmektedir. Ancak BK’da yakınların manevi tazminat isteminde sadece ‘ölüm hali’ düzenlenmekteydi. TBK’ya ‘ağır bedensel zarar’ da eklenmiştir.

¹⁹⁶ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.93; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.11; Eren, *Borçlar Genel*, s.550; Tiftik, s.52.

¹⁹⁷ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.93-94; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.14.

¹⁹⁸ a.g.e., s.94.

uğradığı bu saldırı sonucunda işe gidemediği günler için bir kazanç mahrumiyeti doğacaktır. Ortaya çıkan zarar aktifin artmasını engelleyici nitelikte fiili zarar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayvan bulunduran hayvanın sebebiyet verdiği fiili zarar ve yoksun kalınan kârı da maddi zarar kapsamında tazmin etmelidir.

3. Doğrudan Zarar- Dolaylı Zarar- Yansıma Zarar

Doğrudan zarar ile dolaylı zarar hukuka aykırı fiil ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağıni esas alan bir ayrımdır¹⁹⁹. Hukuka aykırı fiil sonucunda zarara uğrayan kimse araya başkaca bir sebep girmeksizin ve fiile en yakın planda uğranılan zararlar doğrudan zarardır²⁰⁰. Bununla birlikte haksız fiilin öncelikli ve en yakın neticesi olan zarara bağlı olan ve ondan doğan diğer ilave zararlar dolaylı zarardır²⁰¹. Örneğin, bir hayvan tarafından bacağından ısırılan bir kişinin sakatlanması doğrudan zarar, sakatlanan bacağı sebebiyle yürüyemeyip düşüp diğer bacağıni kırması dolaylı zarardır²⁰².

Dolaylı zarar da failin fiilinden ortaya çıkmaktadır. Ancak salt fiilin sonucu olarak değil, araya başka nedenlerin etkisi de girmektedir. Dolaylı zararın tazmin edilebilmesi için haksız fiil ile arasında illiyet bağı bulunmalı ve bu fiilin ihlal ettiği hukuk normunun koruma kapsamında yer alması gerekmektedir²⁰³.

Haksız fiil sonucu ortaya çıkan zararlardan kural olarak doğrudan zararın tazmini esastır²⁰⁴. Dolaylı zararlar ancak doğrudan zararla illiyet bağı içinde bulunuyorsa ve hukuk normunun koruma kapsamında değerlendirilebiliyorsa tazmin edilebilir²⁰⁵. Ancak günümüzde '*zarar ile zarara etkisi olan nedenler arasında illiyet bağı varsa her türlü zarar tazmin olunmalıdır*' gerekçesiyle bu ayrımın önemini yitirdiği ileri sürülmüştür²⁰⁶.

Haksız fiile doğrudan maruz kalan kişiler dışında bazı durumlarda üçüncü kişiler de bu fiil sebebiyle ve doğrudan zarara uğrayan kimse ile yakınlığı dolayısıyla zarara

¹⁹⁹Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.565; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.96; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.70; Haluk Tandoğan, *Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini*, Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1963, s.1 vd.

²⁰⁰Oğuzman/Öz, *Borçlar Genel*, C.II, s.43, N.126; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.15; Tandoğan, *Üçüncü Şahsın Zararı*, s.6-7; Kumru Kılıçoğlu, *Yansıma Yoluyla Zarar*, Ankara: Turhan, 2012, s.17; Tiftik, s.52.

²⁰¹Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.70; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.96; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.15; Oğuzman/Öz, C.II, s.43, N.126; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.565.

²⁰²Benzer bir örnek için bk. Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.70.

²⁰³Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.565-566; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.97.

²⁰⁴Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.97.

²⁰⁵Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.566; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.97.

²⁰⁶Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.70; Tandoğan, *Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini*, s.9-10.

uğrayabilmektedir²⁰⁷. İşte böyle durumlarda ortaya çıkan zarara yansıma zarar denmektedir. Yansıma zararın söz konusu olduğu durumlarda doğrudan zarara uğrayan kişinin yanında bir başka kimse de sırf doğrudan zarara uğrayan kimse ile arasındaki yakınlığı dolayısıyla bir zarara uğramaktadır²⁰⁸. Burada kişinin kendi uğradığı zarar (doğrudan veya dolaylı zarar) ve üçüncü kişinin zararı (yansıma zarar) olarak ikili bir ayırım yapılmaktadır²⁰⁹.

Yansıma zararın tazmini kural olarak talep edilemez ancak kanunda buna açıkça imkân tanındığı hallerde istenebilir²¹⁰. Kanun koyucu TBK m.53/III ve TBK m.56/II' de ölenin desteğinden yoksun kalanların yansıma zararlarını ve ağır bedensel zarar veya ölüm halinde ölenin yakınlarının manevi zararlarının tazminini düzenlemiştir.

4. Mevcut zarar- Müstakbel Zarar- Muhtemel Zarar

Zarar, ortaya çıktığı an göz önünde bulundurularak yapılan ayırma göre üçe ayrılmaktadır. Mevcut zarar, haksız fiilin gerçekleştiği tarihten zararın hesaplandığı tarihe kadar ortaya çıkmış olan zarardır²¹¹. Zararın hesaplandığı tarihe kadar henüz gerçekleşmemiş ancak ilave bir sebep gerekmeksizin olayın gidişatına uygun olarak gerçekleşmesi beklenen zarara müstakbel zarar denir²¹². Muhtemel zarar ise zararın hesaplandığı tarihe kadar henüz doğmamış fakat araya ilave bir sebep eklenerek gelecekte doğma ihtimali bulunan zarardır²¹³. Muhtemel zarar ile müstakbel zarar arasındaki fark zararın gerçekleşmesi için ilave bir riskin olup olmaması açısından farklılık göstermektedir. Örneğin, bir hayvan tarafından ısırılan doktorun kolunu kaybetmesi durumunda ekonomik geleceğinin sarsılması ile ortaya çıkan zarar müstakbel zarar olup gelecekte araya ilave bir sebep girmeksizin ortaya çıkacak olan zarardır. Bununla birlikte doktorun ameliyata alınması durumunda gerçekleşecek riskle yani ilave bir sebeple kolunu kaybetmesi sonucunda ortaya çıkan zarar muhtemel zarar olarak nitelendirilecektir. Böyle bir durumda ilave sebep gerçekleşmeden muhtemel zarardan söz edilemeyeceği gibi ancak ilave sebep gerçekleştikten sonra muhtemel zararın tazmini söz konusu olacaktır.

²⁰⁷Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.97; Tandoğan, *Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini*, s.1 vd.; Oğuzman/Öz, C.II, s.42, 43; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 4, N.15.

²⁰⁸Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.562; Oğuzman/Öz, C.II, s.43, 44, N.127 vd.

²⁰⁹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.98.

²¹⁰a.g.e., s.98.

²¹¹a.g.e, s.105; Oğuzman/Öz, C.II, s.44, N.131.

²¹²Müstakbel zarar için en güzel örnek, TBK. m. 53/III'te düzenlenen destekten yoksun kalma zararıdır, bk. Seda İrem Çakırca, *Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012, s.31; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.105; Oğuzman/Öz, C.II, s.44, N.131-132.

²¹³Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.105; Oğuzman/Öz, C. II, s.44, N.132.

5. Değerlendirme

Bir hayvan içgüdüsel davranışıyla kişilere, eşyalara veya bir başka hayvanlar üzerinde maddi veya manevi zararlara yol açabilir. Atın çifte atması sebebiyle kolu kırılan bir kişinin tedavi giderleri ve çalışamadığı günlerden doğan kaybı maddi zarar kapsamında kabul edilir²¹⁴.

Hayvan içgüdüsel davranışı sonucunda manevi zararlara da yol açmaktadır. Hayvan buldurana yönelik manevi zarar sebebiyle TBK m.56 uyarınca tazminat talep edilebilir²¹⁵. Örneğin, kedinin tırmalaması sonucu yüzde kalıcı iz kalması ve köpeğin saldırısı neticesinde çocuğun yanağında ve dudağında kalıcı izler bulunması manevi tazminat talep etmek için yeterlidir²¹⁶.

Hayvanlar kişilere verdikleri zararın yanı sıra eşyalara da zarar verebilirler. Özellikle tarlalara, bahçelere zarar vermektedirler²¹⁷. Bu zararlar genellikle buldurulan hayvanın kontrolsüz olarak serbest bırakılmasından kaynaklanmaktadır.

Hayvan, içgüdüsel fiili ile bir başka hayvana da zarar verebilir. Böyle bir durumda zarar veren fiiller karşılıklıdır ve kavgaya girişen diğer hayvan da zarar görmektedir. Bunun sonucu olarak her iki hayvanı buldurana da karşılıklı kusurları indirilerek diğer tarafta meydana gelen zarardan sorumlu olacaktır²¹⁸.

---

²¹⁴Kaleli, s.516.

²¹⁵Oğuzman/ Öz, C.II, s.163, N.484; Eren, *Borçlar Genel*, s.656; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.296; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.152.

²¹⁶“*Davacılar; müşterek çocukları ...'in 03/04/2008 günü ... otoparının içinde arkadaşları ile oyun oynarken davalıya ait köpeğin saldırısına uğradığını ve ağır yaralandığını, davalının köpeğini hiç bir önlem alınmaksızın başı boş bir şekilde sokağa bıraktığını, ...'ın yanağında ve dudağında derin kesilerin meydana geldiğini ve yüzünde sabit iz oluştuğunu, bu saldırı sebebiyle psikolojilerinin ciddi bir şekilde bozulduğunu ve manevi zarara uğradıklarını....Mahkemece, öncelikle davacı küçüğün yüzündeki yara izlerinin sabit iz niteliğinde olup olmadığı hususu tespit edilerek, köpeğin ısırması sonucu oluşan yaraların küçüğün yüzünde sabit iz neden olduğu sonucuna varılması halinde, küçük lehine hükmedilecek manevi tazminatın bu husus göz önüne alınarak takdir edilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bu husus da bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay, 3.HD”. 28.5.2018, 2016/19378 E., 2018/5863 K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019*

²¹⁷Yargıtay, 3. HD. 14.5.2012, 2012/7667 E., 2012/12023 K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 24.11.2018. Söz konusu kararda, davalılara ait hayvanlar, davacının kiraz bahçesine zarar vermiş olup, bu durum sorumluluğun doğmasına sebebiyet vermiştir.

²¹⁸Kaleli, s.519; Berksoy, s.2189.

C. İlliyet (Nedensellik) Bağı

1. Genel Olarak

Kusura dayanan haksız fiil sorumluluğunda olduğu gibi kusursuz sorumluluk hallerinde de sorumluluğun ortaya çıkması için zarara sebep olan fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağının varlığı aranmaktadır. Uygun illiyet bağı sorumluluğun ortaya çıkmasında asli şart ve tazminat hukukunun da temelini oluşturmaktadır²¹⁹. Hatta kusursuz sorumluluk hallerinde kusur unsurunun mevcudiyetine bakılmadığı için zarar ile fiil arasındaki uygun illiyet bağı daha da önem arz etmektedir²²⁰.

Sorumluluğun ortaya çıkması bakımından illiyet bağının varlığı aranmasına rağmen buna ilişkin olarak kanunda bir tanımlama yapılmamıştır. Doktrinde yapılan tanımlamalara göre illiyet bağı sorumluluğu doğuran fiil ile ortaya çıkan zarar arasındaki neden-sonuç ilişkisi olarak ifade edilmektedir²²¹.

İlliyet bağını açıklayan iki temel teori bulunmaktadır²²². Bu teorilerin ilki '*şart teorisidir*'. Bu teoriye göre, zararı ortaya çıkaran fiillerin herhangi birine sebep olan kişi zararlı neticeden sorumludur²²³. Burada sonucu meydana getiren her sebep eşit ve sonucun meydana gelmesi bakımından zorunlu kabul edilmektedir. Zararlı neticeyi meydana getiren her sebep arasında ayrı bir illiyet bağı kurulsa da ilk sebep ile sonuç arasında illiyet bağı devam etmektedir²²⁴.

Örneğin A kişinin, B kişinin köpeği tarafından ısırılması ve kaçmaya çalışırken ayağı takılarak caddede seyir halinde bir aracın çarpması sonucu kolunu kırması, çaresizce yerde yatarken cebindeki cüzdanının çalınması durumunda vücut bütünlüğünün uğramış olduğu zararlardan ve çalınan cüzdan yüzünden uğradığı malvarlığı zararından B kişisi hayvan bulunduran olarak kusursuz sorumlu olacaktır. Uygun illiyet göz önünde bulundurulduğunda köpek tarafından ısırıldığı ve kaçarken aracın çarpması sonucu kolunu kırıdığı için ortaya çıkan zararlar hayvanın fiili arasında bir nedensellik bağının varlığından söz edilebilirse de cüzdanın çalınması olayında hayvanın fiilinin bir katkısı bulunmamaktadır. Burada sorumluluğun cüzdanı

---

²¹⁹Oğuzman/Öz, C. II, s.45, N.133 vd.

²²⁰Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.206.

²²¹Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.567; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.206.

²²²Bu iki teori dışındaki teoriler için bk. Fikret Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, Ankara, 1975, s.35 vd.; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.74 vd.; Ahmet Kılıçoğlu, s.291; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.573.

²²³Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.207.

²²⁴Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 5, N.6-7; Tiftik, s.54; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.12; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.74-75.

çalan kişiye ait olması gerekmektedir. Şart teorisi bu noktada eleştirilmektedir²²⁵. Eğer burada cüzdanın çalınması bakımından da hayvan bulunduranı sorumlu tutacak olursak sorumluluğa bir sınır çizilmesi mümkün olmayacaktır.

İkinci teori ise ‘*uygun illiyet bağı*’ teorisidir. Bu teoriye göre olayların normal akışı sonucunda ortaya çıkması elverişli olan zararlarla bunlara neden olan fiiller arasında uygun illiyet bağının mevcudiyeti kabul edilmektedir²²⁶. Yargıtay uygulaması²²⁷ ve doktrinde²²⁸ baskın olarak kabul edilen teori de uygun illiyet bağı teorisidir.

Uygun illiyet bağının var olup olmadığı değerlendirilme yapılırken dikkat edilmesi gereken husus, fiilin objektif olarak olayların normal akışına göre ortaya çıkan zarara sebebiyet verip vermeyeceğinin belirlenmesidir. Hayati tecrübeler ve olayların normal akışına göre söz konusu fiil ortaya çıkan zarar için uygun bir sebep olarak görülebiliyorsa o zaman fiil ile ortaya çıkan zarar arasında uygun illiyet bağının mevcudiyetinden söz edilebilir²²⁹. Burada zarara sebep olan failin ortaya çıkacak zararı öngörüp öngörmemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Hâkim durumun özelliklerine göre objektif ve tarafsız bir değerlendirme yaparak zararın ortaya çıkması ihtimalini değerlendirecektir.

2. İlliyet Bağını Kesen Sebepler

Hayvan bulunduranın sorumluluğunu düzenleyen TBK m.67 hükmü ile hayvan bulunduranın kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulmasına imkân tanınmıştır. Hayvan bulunduranın kurtuluş kanıtı getiremediği durumlarda illiyet bağının kesildiğini ispatlayarak da sorumluluktan kurtulabilir. İlliyet bağını kesen durumlar mücbir sebep, zarar görenin ağır kusuru veya üçüncü kişinin ağır kusuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

²²⁵Oğuzman/Öz, C. II, s.45, N.136; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, &5, N.6, s.53; Reisoğlu, s.175; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.573.

²²⁶Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.77; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.209.

²²⁷YHGK. 9.4.1964, T.538 (Karahasan, s. 285-286), Aktaran: Eren, *Borçlar Genel*, s.566.

²²⁸Oğuzman/ Öz, C.II, s.45- 47; Ayan, s.263-264; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.573; Alman hukuk doktrininde de baskın görüş bu yöndedir. İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.12; Ahmet Kılıçoğlu, s.291; İnan/Yücel, s.406; Tiftik, s.54-55; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.76-77; Eren, *Uygun İlliyet*, s.34; Atamer, s.39.

²²⁹Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.573-574; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.76-77; Uygun illiyet bağı teorisinin eleştirisi ve “gerçek illiyet kuramı” için bk. Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, & 5, N.9; “İlliyet bağının kesin ve mutlak olarak ispat edilmesini aramak doğru değildir; hakim, olayların olağan akışını göz önünde tutarak, hayat tecrübesine göre yeterli sayılabilecek bir kesinlikle yetinmelidir.” BGE 59 II 451, bk. Selim Kaneti, *İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları*, Batider, C.VI, S.2, Aralık, 1971, s.361; Oğuzman/Öz, C.II, s. 45, N.138.

Hayatın olağan akışında beklenmeyen, kaçınılmaz ve önlenemeyen olağanüstü olaylar mücbir sebep olarak adlandırılmaktadır²³⁰. Mücbir sebebin var olduğu hallerde illiyet bağı kesilmektedir. Mücbir sebebin tanımlanmasından yola çıkarak öngörülemezlik, haricilik ve önlenemezlik koşulları mevcutsa mücbir sebebin varlığından bahsedilebilecektir²³¹. TBK m.67 uyarınca kusursuz olarak sorumlu olacak hayvan bulunduran kurtuluş kanıtı getirerek veya mücbir sebebin varlığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulur.

İlliyet bağını kesen bir diğer durum zarar görenin ağır kusurudur. Zarar görenin kusuru bazı durumlarda illiyet bağını keserek sorumluluğu ortadan kaldırırken bazı durumlarda da tazminattan indirim sebebi olarak gündeme gelebilecektir. Zarar görenin kusuruna bağlı sorumluluk ve tazminat açısından bu gibi sonuçlar doğmasının temelinde yatan düşünce genel bir hukuk kuralı olan kimsenin bizzat kendisinin kusuruyla sebebiyet verdiği ve aleyhine olacak şekilde ortaya çıkan zararı bir başkasına yükletmeyeceğidir²³². Bu anlayışın dayanağını da TMK m.2'de düzenlenen dürüstlük kuralı oluşturmaktadır²³³.

Zarar görenin ağır kusurunun illiyet bağını kesip kesmediği değerlendirilirken bu kusurun zararın ortaya çıkmasındaki etkisine bakılması gerekmektedir. Her türlü kusurun illiyet bağını kesmesi beklenemez. Buna göre zarar görenin fiili, zarara sebep olan kişinin fiilinin ikinci planda kalmasına sebebiyet verecek kadar ağırlıkta bir kusur teşkil ediyorsa illiyet bağının kesildiğinden bahsedilebilir²³⁴. Örneğin hızla giden atları sevk ve idare eden seyisin önüne kendine atan bir adamın ezilmesi sonucunda ortaya çıkan zarar bakımından illiyet bağının kesildiğini söyleyebiliriz. Burada zarar gören ağır kusuruyla, bilerek ve isteyerek hızla giden atların önüne atlamıştır²³⁵.

İlliyet bağını kesen bir diğer durum ise üçüncü kişinin ağır kusurudur. Üçüncü kişinin kusurunun illiyet bağını kesmesi için aranılan kıstas burada da benzer şekilde üçüncü kişinin kusurunun zarar verenin kusuruna kıyasla daha yoğun olmasıdır²³⁶. Dikkat edilmesi gereken

---

²³⁰ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.227; Eren, *Borçlar Genel*, s.582; Saymen/Elbir, s.505; Eren, *Uygun İlliyet*, s.175; Özer Seliçi, *Özel Hukukta Mücbir Sebep Kavramı ve Uygulanış Tarzı*, Sorumluluk Hukuku Alanında Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu, İstanbul, 1980, s.64-67; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.201.

²³¹ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.227; Eren, *Uygun İlliyet*, s.181 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.1003.

²³² Başak Baysal, *Zarar Görenin Kusuru*, İstanbul: On İki Levha, 2012, s.29.

²³³ Baysal, s.29; Tiftik, s.108.

²³⁴ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.230.

²³⁵ Benzer bir örnek için bk; trenin önüne atlayarak intihar eden işçi, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.230.

²³⁶ a.g.e., 231.

bir husus da yardımcı kişinin davranışlarından dolayı sorumlulukta bu kişilerin davranışları üçüncü kişinin davranışı olarak nitelendirilemez²³⁷. Dolayısıyla yardımcı kişinin ağır kusuru illiyet bağımlı kesen bir sebep değildir. Örneğin hızla giden atlar seyisin yanlış sevki sonucunda bir kişiye çarpmıştır. Bu kişinin hastaneye kaldırıldıktan sonra doktorun yanlış tedavisi sonucu sakat kalmış olması durumunda doktorun kusurlu davranışı sonucunda illiyet bağı kesilmiş olur ve seyis sorumlu olmaz. Önemli olan husus üçüncü kişinin fiilinin zararlı sonucun ortaya çıkmasında tek başına yeterli olmasıdır.

3. Değerlendirme

Hayvan bulduranın sorumluluğu bir kusursuz sorumluluk halidir. Bu sebeple genel bir haksız fiil sorumluluğunda yer alan kusur unsuru burada araştırma konusu olmamaktadır. Ancak kusur unsuru dışındaki diğer unsurların varlığı aranmaktadır. Bu unsurlardan birisi de fiil ile ortaya çıkan zarar arasındaki illiyet bağıdır. Burada iki tür illiyet bağı mevcuttur. Bunlardan ilki bulduranın hayvanın içgüdüsel fiili ile zarar arasındaki illiyet bağıdır²³⁸. İkincisi ise hayvan bulduranın özen göstermemesi ile doğan zarar arasındaki illiyet bağıdır²³⁹.

Bir zararın hayvan tarafından meydana getirildiğinden bahsedilebilmesi için bunun buldurma ile nedensellik bağı içerisinde bulunması gerekir. Bu nedenselliğin uygun nedensellik olması gerekir. Hayvanın fiili ile zarar arasındaki illiyet bağından söz edebilmek için hayvanın fiili ile zarar gören şey arasında fiziksel bir temasın bulunması şart değildir²⁴⁰. Hayvanın korkutması sonucu kaçarken meydana gelen zararda hayvanın fiili ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı olduğu kabul edilir²⁴¹. Yürüyüş yapan bir kişi, aniden önüne çıkan agresif bir köpekten korkarak kaçarken bir çukura düşmesi sonucunda uygun illiyet kabul edilmiştir²⁴². Yine bir atın ürkmelerini takiben ani bir dönüş manevrası yapmak zorunda kalan motosiklet sürücüsü yere düştüğünde birebir temas gerçekleşmemesine rağmen uygun illiyet kabul edilmiştir²⁴³.

²³⁷Roland Brehm, Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, 4. Auflage, Bern 2013, Art.56, N.36; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.231.

²³⁸Nomer, *Borçlar Genel*, s.195; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.296.

²³⁹Oğuzman/ Öz, C.II, s.168-169, N.502 vd.

²⁴⁰Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154; Kaleli, s.521.

²⁴¹Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154.

²⁴²BGE 102 II 232-237, Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.10; “geçimini hayvan ticaretiyle sağlayan davacının 27/10/2010 tarihinde satın aldığı sekiz adet büyükbaş hayvanın araca yüklenmesi sırasında, hayvanlardan birinin yola fırlamasıyla davalının sigortalısına ait aracın trafik kazası yaptığı olay sebebiyle açılan davada uygun illiyet bulunmaktadır.” Yargıtay, 17.HD., 30.11.2015 T., 2015/5736 E., 2015/13018 K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

²⁴³Zürich, SJZ 34 (1938) 219 Nr.39, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.10.

İsviçre Federal Mahkemesi verdiği bazı kararlarında da uygun illiyeti reddetmiştir. Örneğin bir köpeğin kız çocuğunu takip ettiğini gören baba yardım için bağırırken yere düşüp kolunu incitmesi durumunda uygun illiyet bulunmamaktadır²⁴⁴. Uygun illiyet bağının varlığı ancak kız çocuğunun kaçıışı sırasında yere düşerse kabul edilebilirdi. Bir başka olayda ise köpek tarafından takip edilerek pantolonundan ısırılan adamın karşı caddeye kaçması ve köpek takibi bıraktıktan sonra onu taşlarken vitrin camını kırması durumunda illiyet bağı kopmuştur²⁴⁵.

Zarar, hayvanın fiilinden değil de başka sebeplerden kaynaklanıyorsa, bir diğer ifadeyle illiyet bağını kesen sebepler mevcutsa, illiyet bağının varlığından söz edilemez²⁴⁶. Uygun illiyet bağını kesen hallerin mevcudiyeti, hayvan bulunduranın sorumluluğunun doğmasını engeller. Bunun sonucu olarak da TBK m. 67 hükmü uygulama alanı bulmaz²⁴⁷. İlliyet bağını kesen bir durumun mevcudiyeti değerlendirilirken her bir olayın kendine özgü özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin korkutulan çocuğun kaçmakta iken fırtına sebebiyle üzerine ağaç devrilmesi ve bu sebeple yaralanması durumunda, uygun illiyet bağını kesen mücbir sebebin varlığı söz konusu olur. Böyle bir olayda çocuğu korkutan hayvanı bulunduran kişi, çocuğun yaralanmasından sorumlu değildir.

İkinci tür illiyet bağı ise hayvan bulunduranın özen göstermeme şeklindeki olumsuz fiili ile zarar arasındaki illiyet bağıdır. Hayvan bulunduran, zararın ortaya çıkmaması için alınması gereken tedbirleri almada gerekli özeni göstermekle yükümlüdür. Meydana gelen zarar, hayvan bulunduranın özensizliğinden kaynaklanmıyorsa hayvan bulunduranın sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

---

²⁴⁴BGE 10.2.1959, Willemin – Marthella, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.12.

²⁴⁵Waadt, SJZ 10(1914) 275 Nr. 241, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.12.

²⁴⁶Eren, *Borçlar Genel*, s.661.

²⁴⁷Ahmet Kılıçoğlu, s. 440.

II. ÖZEL ŞARTLAR

A. Olumlu Şartlar

1-Zarara Bir Hayvanın Sebebiyet Vermiş Olması

a. Hayvan Kavramı

Hayvan bulunduranın sorumluluğunun doğabilmesi için bakımı ve yönetimi sürekli veya geçici olarak üstlenilen bir hayvanın varlığı²⁴⁸ aranmaktadır. Burada özellikle hukuki açıdan hayvan kavramının ne anlama geldiği açıklığa kavuşturulmalıdır.

Kanuni düzenlemelere bakıldığında ne eBK' da ne de TBK' da hayvan kavramının tanımı bulunmamaktadır. Hatta TBK zarar veren hayvan bakımından 'evcil- vahşi hayvan', 'yararlı-zararlı hayvan' gibi bir ayırım da yapmamıştır²⁴⁹. Hayvanları Koruma Kanunu'nda ise hayvanlar 'evcil hayvan', 'sahipsiz hayvan', 'ev ve süs hayvanı' olarak sınıflandırılarak birtakım tanımlar yapılmış ancak genel anlamıyla 'hayvan' tanımına burada da yer verilmemiştir. Hayvanları inceleyen bilim zooloji bilimidir. Hayvan, duygusu ve hareket etme kabiliyeti olan, içgüdüleri ile hareket edebilen canlı varlık demektir²⁵⁰. Doktrinde yapılan bir tanıma göre hayvan, "herhangi bir sahip veya koruyucunun kontrolü ya da doğrudan denetim altında bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, insan tarafından kültüre alınmış ve eğitilmiş ya da doğada serbest yaşayan, evcilleştirilmemiş veya kültüre alınmamış, hisseden, kısmen de olsa bilinçli davranışlarda bulunan, omurgalı ve omurgasız, insan ve bitkiler haricindeki diğer canlılardır"²⁵¹. Bu hususta sadece zoolojik tanıma göre hayvan bulunduranın sorumluluğu tatbik edilemez²⁵². TBK m.67, "insan tarafından tutulabilen ve içgüdüsel hareketlerde bulunabilen" bir canlı varlığı göz önünde tutmaktadır²⁵³.

---

²⁴⁸Hayvan bulunduranın sorumluluğu özel bir sorumluluk türüdür. Elinde başkaca taşınır mal bulunduranlara kıyasen uygulanamaz. Hayvan bulundurmaktan daha çok tehlike arz eden 'silah', 'zehir', 'patlayıcı madde' bulundurulması söz konusu ise şayet şartları gerçekleşmişse kusur sorumluluğuna ilişkin hüküm uygulama alanı bulacaktır, bk. Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.150.

²⁴⁹Roma Hukukunda hayvan bulunduranın sorumluluğu bakımından bu ayırım önem arz etmekteydi. Açıklamalar için bk. 'Giriş-Hükümün tarihçesi'.

²⁵⁰Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>, (Çevrimiçi), E.T.: 17.01.2019.

²⁵¹Alper Uyumaz, *Bir Hukuku Sorunsalı Olarak Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye'de Hayvan Hakları*, GÜHFD, C. XX, S. 3, 2016, s.138.

²⁵²Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.129.

²⁵³a.g.e., s.129.

Doktrinadaki bir görüşe göre TBK m.67 hükmü kapsamında sorumluluğu doğuracak hayvan kavramına beslenebilen ehli (evcil) hayvanlar girer²⁵⁴. Bir başka görüşe göre ise vahşi hayvanlar da hâkimiyet altına alınabilmeleri şartıyla m.67 hükmü anlamında hayvan olarak kabul edilebilirler²⁵⁵. Ancak hükümde açıkça bir ayırım yapılmadığı üzere bir kimse tarafından bulundurulabilen her türlü hayvan bakımından m.67 ve m.68 tatbik edilecektir²⁵⁶. Zararı meydana getiren hayvan evcil bir hayvan olabileceği gibi, bakım ve gözetim altında bulundurulan vahşi bir hayvan da olabilir²⁵⁷. Örneğin sirk gösterileri için yetiştirilen fil, aslan, leopar, yılan gibi vahşi hayvanların bakımları ve yönetimleri sağlanırsa hayvan bulunduranın sorumluluğu söz konusu olabilir. Vahşi hayvanların kafeste tutulması, bulundurulma ilişkisini doğurur²⁵⁸.

Bu hükmün uygulanması hayvanın büyüklüğüne de bağlı değildir²⁵⁹. Ancak bununla birlikte hükmün kapsamına yalnızca bulundurulabilen hayvanlar girer. Buna istinaden *'kuşlar'*²⁶⁰, *'balıklar'*²⁶¹, *'arı kovanı'*²⁶², *'kedi'*, *'köpek'* ve *'inek'* gibi hayvanların bulundurulması bu hüküm kapsamındadır. Bir hayvan sahibine itaat etmese dahi bulundurulabilir²⁶³. Bu anlamda balıkların, kuşların, arıların bulundurulması da bu kapsamdadır. Ancak arılar konusunda sorumluluk her bir arı için tek tek söz konusu olmaz. Bilakis kovanın tamamı için söz konusu olur²⁶⁴. O yüzden burada topluluğu bulunduran sorumlu olacaktır. Her arı bakımından tek tek sorumluluğun kabul edilmemesinde yatan düşünce zarara sebebiyet veren arının kimin arısı olduğunun tespit edilmesinde yaşanan zorluktur²⁶⁵. Bulundurulan hayvanın zararlı olması gerekmemektedir. Yararlı olarak bulundurulan hayvan da zarara sebebiyet verebilir²⁶⁶.

²⁵⁴Hatemi/ Gökyayla, s.152.

²⁵⁵Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.513; Reisoğlu, s.189; Ahmet Kılıçoğlu, s.438; Akıncı, s.159.

²⁵⁶Bassler Kommentar, N7; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.129.

²⁵⁷Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.153.

²⁵⁸Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.5.

²⁵⁹MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.9.

²⁶⁰Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.129.

²⁶¹a.g.e., s.129.

²⁶²Yargıtay 3. HD. 14. 6. 1954 tarih ve E. 5178/ K. 3729 sayılı kararında "arılar iki atı sokarak öldürmüştür. Kovan sahibi tehlikeyi önleyecek ve civara hayvan bağlanmamasını sağlayacak hiçbir önlem almamıştır. Bu olayda hayvan bulunduran olarak kovan sahibi sorumlu tutulmuştur." Aktaran: Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.129.

²⁶³Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.5.

²⁶⁴a.g.e., N.5.

²⁶⁵ "18 tane kovanı olan arıcı arının kime ait olduğu tespit edilemediği için sorumlu olmamıştır. Burada tartışmasız olan husus davalının 18 tane arı kovanının hayvan bulunduranı olması yönündedir. Ancak davacının arının sokulmasından dolayı uğradığı zarara ilişkin davası, onu sokan arının, davalının arısı olmamasının baskın ihtimal olması sebebiyle reddedilmiştir". RBOG 2003 77/78, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.5.

²⁶⁶Kaleli, s.327.

Hayvan kavramını mülkiyet esasına dayandıran görüş de mevcuttur²⁶⁷. Bununla birlikte insanların üzerinde hakimiyet kuramadığı hayvanlar TBK m.67 hükmünün kapsamında değildir²⁶⁸. Bunun sonucu olarak mikrop, pire, virüs, güve, bakteri kabilinden bazı varlıkların hayvan olarak kabul edilip edilemeyeceği ve buradan hareketle sorumluluğa yol açıp açmayacakları noktasında doktrinde tartışmalar bulunmaktadır. Doktrindeki baskın görüş uyarınca bunlar hayvan olarak kabul edilmemekte ve TBK m.67 hükmünün uygulama alanına girmemektedir²⁶⁹.

Alman ve İsviçre Hukuku öğretilerinde de ‘vahşi kediler’, ‘virüsler’, ‘bakteriler’, ‘haşeratlar’, ‘hastalık taşıyıcı organizmalar’, ‘GDO’ lu organizmalar’ bu kapsamda değerlendirilmemektedir²⁷⁰. Ancak bu organizmaların laboratuvarında beslenmeleri ve yetiştirilmeleri şartıyla laboratuvarın işleteni tarafından bulundurmanın konusunu oluşturacağı kabul edilmektedir²⁷¹. Bu şekilde hasta insanların kusursuz olarak üçüncü kişiye verdikleri zarardan sorumlu tutulmaları önlenmek istenmiştir.

Hayvan bulduranın sorumluluğunun bakteri ve virüs gibi mikroorganizmalara uygulanmasına ilişkin olarak birtakım bilimsel şüpheler de bulunmaktadır. Bakteriler ve virüsler hayvan değildir²⁷². Bilakis hayvanlardan ve bitkilerden ayrılan üçüncü bir türdür. Ancak bilimsel anlamı ile hukuki anlamı aynı olmak zorunda mıdır? Örneğin; ‘beyin ölümü’ kavramının bilimsel anlamı ile hukuki anlamı farklılık arz etmektedir. Nitekim zooloji bilimindeki hayvan kavramı ile sorumluluk hukukundaki hayvan kavramı arasında da birtakım farklılıklar vardır²⁷³. Zooloji bilimine göre bit, pire, güve gibi haşereler hayvan olarak kabul edilirken sorumluluk hukuku bakımından hayvan kavramının kapsamında yer almamaktadır²⁷⁴. Diğer yandan bakterilerin ve mikroorganizmaların laboratuvarında kültürleşmesi, köpek, at veya vahşi hayvanların arz ettiğinden esas olarak farklı türde bir tehlike teşkil eder²⁷⁵. Bunlardan sonucunda insanın fiziksel bütünlüğü ve eşyaları tehdit altındayken, bakteriler ve virüsler bedene, ona içerden zarar vermek üzere girerler. Hayvan bulduranın sorumluluğuna ilişkin

---

²⁶⁷Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.513 “hangi hayvan mülkiyete konu olabiliyorsa” bunların TBK. m. 67 kapsamına giren hayvanlar olduğunu belirtiyor.

²⁶⁸Bassler Kommentar, N7.

²⁶⁹Eren, *Borçlar Genel*, s.658; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.513, dn.5; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.153.

²⁷⁰Bassler Kommentar, N7, MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.9.

²⁷¹MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.9; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.293.

²⁷²Eren, *Borçlar Genel*, s.658.

²⁷³Kaleli, s.326.

²⁷⁴Kaleli, s.326; Berksoy, s.2190; Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.55.

²⁷⁵MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.9; Berksoy s.2190, dn.37.

hükmün amacı mikroorganizmalara yönelik uygulamalara uygun olmadığı için sadece hükmün doğrudan değil, kıyasen de uygulanması söz konusu olmaz. Her ne kadar bu canlılar TBK m.67 anlamında hayvan olarak kabul edilemese de bunları taşıyan ve bir başkasına geçmesine neden olan kişiler, verdikleri zarardan ötürü, diğer şartların da sağlanması kaydıyla TBK m.49 hükmüne göre sorumlu tutulabilirler²⁷⁶.

Sonuç olarak TBK m.67’de yer alan hayvan kavramının net bir ölçüsü bulunmamaktadır. Ön plana çıkan tek ölçüt hayvanın üzerinde hakimiyet kurulabilmesi ve idare edilebilmesi bakımındandır²⁷⁷. Bununla birlikte bit, pire, virüs, bakteri gibi haşere ve/veya mikroorganizmaları üzerinde bilmeden taşıyan kimse üçüncü kişilerin uğramış olduğu zarardan sorumlu tutulmamalıdır. Kaldı ki kişi, böylesine küçük haşereleri gezdirdiğinin farkında olmadığı için bir hakimiyeti de bulunmamaktadır. Ancak eğer haşere ve/veya mikroorganizmaların, laboratuvarın işleteni açısından hayvan bulundurmanın konusunu oluşturacağı kabul edilirse ve laboratuvar ortamında biyolojik savaş veya deney amacıyla üretilirse²⁷⁸ bunların kendi üzerlerinden taşınması veya laboratuvar ortamından çıkması durumunda zarar ortaya çıkarsa hayvan bulunduran olarak sorumluluk söz konusu olacaktır²⁷⁹. Aksi değerlendirmede diğer şartların da sağlanması kaydıyla laboratuvarın işleteni ancak TBK m.49 hükmüne göre sorumlu tutulacaktır.

b. Hayvanın İçgüdüsel Fiili

TBK m.67 hükmü uyarınca hayvan bulunduranın sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için bakımı ve yönetimi üstlenilen hayvanın fiili sonucunda bir zararın meydana gelmesi gerekmektedir. TBK m.67 ‘*hayvanın verdiği zarar*’ dan söz etmekte olup, yapılan zararın bir hayvanın fiili sonucunda ortaya çıkması gereği kanun hükmünde açıkça belirtilmemiştir. Ancak, öğretide hayvanın ‘*içgüdüsel fiili*’ sorumluluğun koşulu olarak benimsenmiştir²⁸⁰. Bazı yazarlar hayvanın fiili yerine ‘*hayvanın hareketi*’ kavramını kullanmaktadır²⁸¹.

Fiil (eylem) “*bilinçli bir iradeye dayanan hareket tarzı*”nı ifade etmektedir²⁸². Ancak bu tanımdan hareketle hayvanların fiilinde bilinç aramak olanaklı değildir. Hayvanların bilinci

²⁷⁶Von Tuhr, s.399, dn.41; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.513, dn.5; Oğuzman/ Öz, C.II, s.162, dn.74; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.153.

²⁷⁷Kaleli, s.327.

²⁷⁸a.g.e., s.326.

²⁷⁹a.g.e., s.326.

²⁸⁰Berksoy, s.2187; Von Tuhr, s.427; Kurtoğlu, s.35; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.131.

²⁸¹Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.153-154.

²⁸²Meydan Larousse, C. 4, s.650.

yoktur. Hayvanların içgüdüsel davranışı vardır²⁸³. Burada açıklığa kavuşturulması gereken, hayvanın içgüdüsel davranışının neyi ifade ettiği ve ortaya çıkan zararların hayvanın içgüdüsel fiiliyle ortaya çıkıp çıkmadığının belirlenmesidir.

Hayvanın bir fiili bulunmaksızın, hayvandan kaynaklanan zararlarda hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilemez. Örneğin, sürüde yer alan bir koyunda bulunan bulaşıcı bir hastalığın başka bir kişinin hayvanlarına bulaşması durumunda ortaya çıkan zararın tazmini için hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilemez²⁸⁴. Çünkü burada hayvanın içgüdüsel bir fiili bulunmamaktadır. Böyle bir durumda ancak eğer şartları sağlıyorsa TBK m.49 uyarınca kusura dayanan haksız fiil sorumluluğuna gidilebilir.

TBK m.67'ye göre, hayvan bulunduranın sorumluluğu için hayvanın kendi içgüdüsel fiili ve doğal enerjisi sonucu bir zarar vermiş olması gerekir²⁸⁵. Örneğin; atın çifte atması, köpeğin bir adamı ısırması, başıboş bırakılan koyunların ekili tarlayı yemesi.

Bir hayvan, insan tarafından iradesiz bir araç olarak kullanılarak zarara sebebiyet veriyorsa içgüdüsel fiili bulunmadığı için yine bu kapsamda değerlendirilemez²⁸⁶. Hayvanların meydana getirdiği zarar onu bulunduranın arzularını yerine getirirken de meydana gelebilir. Burada da hayvan bir vasıta/ araç olarak kullanılmaktadır²⁸⁷. Böyle bir durumda artık TBK m.67 değil m.49 uygulama alanı bulacaktır. Örneğin bulundurulan ve üzerinde hakimiyet kurulan hayvan caddeye sürülürse ve bulunduranın veya yardımcısının dikkatsizliği veya başkaca bir özensizliği sonucunda trafik kazasına karışırsa bulunduran trafik kurallarını ihlal etmesi dolayısıyla genel haksız fiil hükümlerince (TBK m.49) veya adam çalıştıranın sorumluluğuna ilişkin hükme (TBK m.66) dayalı olarak sorumlu tutulacaktır²⁸⁸. Çünkü burada hayvanın verdiği zarar içgüdüsel hareketi sonucu değil bilakis bulunduranının kusurundan ileri gelmektedir²⁸⁹.

---

²⁸³Kaleli, s.328.

²⁸⁴Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154; Oğuzman/ Öz, C.II, s.163, N.485; Anton K. Schnyder, Basler Kommentar zum Zivilgesetzbuch, 4. Auflage, Basel 2007, Art.56, N.9.

²⁸⁵Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154; Von Tuhr, s.427; Ataay, s.347; Kaleli, s.329.

²⁸⁶Schnyder, Basler Kommentar, Art.56, N.8; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154.

²⁸⁷Kaleli, s.330; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154.

²⁸⁸Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.7.

²⁸⁹İsviçre Federal Mahkemesinin vermiş olduğu bir kararında da 10 tane inek bulunan sürüyü sevk ve idare eden iki kişi sakin ve itaatkâr olarak davranan sürüyü caddeye sürmüşler ve sonucunda motosiklet sürücü ile kaza meydana gelmiştir. Mahkeme kazanın sebebinin ineklerin davranışı değil iki refakatçinin trafik kurallarını ihlal ederek onları caddeye çıkarmadaki kusurlarının sebebiyet verdiği gerekçesiyle hayvan bulunduranın sorumluluğu çerçevesinde değil genel haksız fiil hükmü çerçevesinde sorumlu tutulmaları hükmüne varmıştır, BGE 86 II 13-15 vd., Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.7.

Özel olarak belirli bir amaç doğrultusunda eğitilen hayvanlar dıştan bir kuvvetin etkisi olmaksızın içgüdüsel davranışlarıyla veya eğitilmeleri sebebiyle gösterdikleri refleksler sonucunda zarara sebebiyet verirlerse bu durumda hayvan bulunduran TBK m.67 uyarınca sorumludur²⁹⁰. Polis köpekleri veya sirk hayvanları eğitilmiş hayvanlardır. Örneğin, bulunduranaıyla birlikte giden ve aynı zamanda o yönde eğitilmiş bir sirk hayvanı olan ayının bir kişiye saldırması veya tükürmesi sonucu ortaya çıkan zarardan hayvan bulunduran sorumludur²⁹¹. Ancak bulunduran, hayvanın bu eğitilmesinden hususi olarak fayda sağlayarak hayvanı belli bir davranışa yönlendirip zarar verirse bu durumda sorumluluk TBK m.67 değil m.49 hükmüne göre belirlenecektir.

Hayvanın kendi içgüdüsel fiili ile değil de tamamen dış bir kuvvetin etkisiyle bir zarara sebebiyet vermesi bu durumda da TBK m.67 uygulama alanı bulmaz²⁹². Örneğin; yolun bozukluğu sebebiyle atın ayağı kayar ve arkadan gelenin üzerine düşmesi durumunda TBK m.67 uyarınca sorumluluk meydana gelmez²⁹³. Yargıtay da bir kararında bir merkebin yanlış sevk ve idaresi sebebiyle karayoluna çıkıp kamyonu çarpması ve binicinin arkasındaki kızın ölmesi olayında biniciyi TBK m.67 uyarınca değil, TBK. m. 49 uyarınca sorumlu tutmuştur²⁹⁴. Ancak Yargıtay “*çoban tarafından dikkatsiz ve tedbirsiz şekilde karşıdan karşıya geçirilen hayvanların çarpması sonucu kaza meydana geldiği, davalı ...'nın idaresindeki hayvanlar nedeniyle kazaya sebebiyet verdiği*” olayda TBK m.67 uyarınca tazminattan sorumlu olacağı yönünde karar vermiştir²⁹⁵.

Hayvanın içgüdüsel davranışları bir tahrik nedeni ile de meydana gelmiş olabilir. Böyle bir tahrike maruz kalan hayvan da dahi kendi iç güdüsüne uygun davranış buldukça bu hüküm uygulanabilir²⁹⁶. Bir diğer ifade ile dış etki sebebiyle de olsa hayvan yine de kendi içgüdüsel davranışı ile zararlı bir eylemde bulunursa hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin TBK. m.67 uygulanır. Örneğin; silah sesine korkan veya sinek ısırır²⁹⁷ atın çifte atması durumunda

---

²⁹⁰Kaleli, s.330.

²⁹¹a.g.e., s.330.

²⁹²Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.131; Schnyder, Basler Kommentar, Art.56, N.9.

²⁹³Schnyder, Basler Kommentar, Art.56, N.9.

²⁹⁴Yargıtay, 4.HD. 28.12.1978, E. 12636/ K. 15077, Aktaran: Kaleli, s.330, dn.55.

²⁹⁵Yargıtay, 17. HD., 17.9.2018 T., 2015/14600 E., 2018/7841 K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

²⁹⁶İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında ‘hayvanın kendi iradesine ve kendi özgün yapısına uygun olan fiilini, dış etken veya üçüncü bir kişinin etkilemesi durumunda uygulanır’. BGE 64 II 375, Aktaran: Schnyder, Basler Kommentar, Art.56, N.8; Kaleli, s.329.

²⁹⁷Kaleli, s.329.

dış etki olsa da hayvan içgüdüsel fiiliyle zarara sebebiyet verdiği için sorumluluk söz konusudur.

Hayvanların salt varlığı²⁹⁸ sebebiyle gürültüsü²⁹⁹ veya kokusundan kaynaklı zararlar bu hükmün uygulama alanına girmemektedir³⁰⁰. Tavuk kümesinden fena kokular çıkması, köpeğin gece uluyarak komşuları rahatsız etmesi durumunda hayvanın bir fiili yoktur³⁰¹. Böyle bir durumda ortaya çıkan zararlar, diğer şartların da sağlanması durumunda TMK m.730 hükmünde düzenlenen taşınmaz malikinin sorumluluğu kapsamında tazmin ettirilebilir³⁰².

2. Hayvanın Bakım ve Yönetimini Üstlenen Bulunmalı

a. Hayvan Bulunduran

eBK' nın '*Hayvanlar Tarafından Verilen Zararlardan Mesuliyet*' başlıklı 56. maddesinde sorumlu kişinin belirlenmesinde '*hayvan kimin idaresinde ise*' ifadesinin doktrinde ve yargı içtihatlarında terminolojik birlik sağlanamamasına yol açtığından bahsetmiştik. TBK 67. ve 68. madde hükümleriyle çerçevesi belirlenen sorumluluğun üst başlığı olan '*Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu*' düzenlemesi, hayvan bulundurma kavramına açıklık getirmiş olup³⁰³, farklı terim kullanımlarının önüne geçmesi bakımından fayda sağlamıştır³⁰⁴. Biz de kanunun lafzından ve amacından hareketle '*hayvan bulunduran*' kavramını kullanacağız.

TBK m.67' ye göre sorumluluğun süjesini ne zarara sebebiyet veren hayvanın maliki ne de zilyedi oluşturmaktadır. Bilakis kanunda özel olarak hayvan bulunduran kavramı tercih edilmiştir. TBK m.67 hükmü uyarınca hayvan bulunduran, hayvanın bakımını ve yönetimini,

²⁹⁸Kaleli, s.330; Schnyder, Basler Kommentar, Art.56, N.8.

²⁹⁹Ancak, gürültü sonucu ortaya çıkan zarar, hayvanın ansızın bağırması durumunda hayvanın saldırdığını düşünen bir kişinin kaçmaya çalışırken uğradığı bir zarar veya korku sonucu uğranılan bir psikolojik zarar ise, TBK m. 67 uygulanabilir, bk. Oğuzman/ Öz, C.II, N.485, dn.78.

³⁰⁰Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.514, dn.5a.; Oğuzman/ Öz, C.II, N.485.

³⁰¹Kaleli, s.230.

³⁰²Eren, *Borçlar Genel*, s.659; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.154.

³⁰³Yağcı, s.62; Türk Borçlar Kanunu gerekçesi, s.52, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>, E.T.: 10.03.2019.

³⁰⁴Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.291.

geçici veya kalıcı bir süreliğine üstlenen kişidir³⁰⁵. Diğer bir ifadeyle bu kişi hayvan üzerinde fiili bir hakimiyeti bulunan kimsedir³⁰⁶.

Hayvan bulunduran kişi çoğunlukla hayvanın da malikidir. Ancak bu hakimiyet mülkiyet ilişkisine dayanmak zorunda değildir³⁰⁷. Yani hayvan bulunduran, hayvanın maliki olmak zorunda değildir³⁰⁸. Hayvanın verdiği zararın gerçekleştiği anda hayvan üzerinde fiili hakimiyete sahip olan, bakım ve yönetimini üstlenen kişi, malik olmasa bile hayvanın verdiği zarardan sorumludur³⁰⁹. Burada önem arz eden husus hayvana konaklama ve bakımı kimin yaptığından ziyade hayvanın yönetimini de üstlenen onun hakkında faal olan kimsenin hayvan bulunduran olarak kabul edilmesidir³¹⁰. Hayvan bulunduran bu şekilde tanımlanarak hayvanın yararlarının yanında masraflarını ve üçüncü kişilerin uğramış oldukları zararların maliyetlerini de teminat altına almış kabul edilir³¹¹. İsviçre öğretisi ve içtihatlarında doğrudan hakimiyet ilişkisi ölçütü, fiili olarak talep edilen özenin gerektirdiği tedbirleri alabilme imkanına sahip olan kişinin özel bir özen yükümlülüğüne tabi tutulmasıyla gerekçelendirilmektedir³¹².

Hayvanın fiili hakimiyetine sahip olan kimse hayvan üzerinde tasarruf edebilir. Şöyle ki hayvanın nerede bulunduğu, nasıl, kim tarafından, ne şekilde kullanıldığı, nasıl davranıldığı, nasıl donatıldığı³¹³ ve nasıl gözetildiği hayvan bulunduranın tasarrufundadır³¹⁴. Buna göre hayvan bulunduranın özelliği için belirleyici olan hayvan üzerinde karar verme iktidarının kime

³⁰⁵Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.291; İmparatorluk mahkemesi ve ilk dönemlerinde Federal Mahkeme hayvan bulunduran olarak, kendi menfaatine ona düzenli konaklama ve bakım sağlayan ve geçici olmayacak bir şekilde bir hayvanın bakımını üstlenen ve özellikle onu kendi işletmesinde veya evinde kullanan olarak kabul etmiştir, bk. MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30, dn.175.

³⁰⁶Eren, *Borçlar Genel*, s.657; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.291; Akıncı, s.159; Erdoğan, s.142; Alman Federal Mahkemesi bir kararında bunu somutlaştırmıştır; Buna göre hayvan bulunduranın özelliği için belirleyici olan, hayvan üzerinde karar verme iktidarının kime tanındığı ve kimin kendi menfaatine hayvanın maliyetini üstlendiği ve onun kaybının ekonomik riskini de taşıdığıdır, bk. MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30, dn.178.

³⁰⁷Ahmet Kılıçoğlu, s.446; MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30; Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.14.

³⁰⁸Aynı durum Hayvanları Koruma Kanunu'ndaki sorumluluk için de geçerlidir. Hayvan sahibinin, hayvanın mülkiyetini elinde bulunduran kişi olması zorunluluğu bulunmamaktadır. Hayvanın koruyucusu da onun sahiplenendir, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.292.; Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.14.

³⁰⁹Eren, *Borçlar Genel*, s.657.

³¹⁰Eğer bir kişi hayvan bulunduran olarak tanımlanıyorsa bu kişi 'hayvan bulundurma ile bağlantılı tehlike alanının girişimcisi' olarak kabul edilir, bk. MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30.

³¹¹Buradan hareketle de zarardan çok masrafa neden olan hayvanların bulundurulması çok istisnaidir, bk. MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30.

³¹²'Offtinger-Stark II-1 369 N.24; Descheneux/ Tercier, 11 Rz 15, BGE 104 II 23 25 vd.' Aktaran: Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.14.

³¹³'Ata semer takılması, fayton çekmesi, serbest dolaşması' örnek olarak gösterilebilir, bk. Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.56, N.1.

³¹⁴Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.150; Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.56, N.11.

tanındığı, kimin kendi menfaatine hayvanın maliyetini üstlendiği ve hayvanın kaybının ekonomik maliyetini üstlendiğidir³¹⁵. Fiili hakimiyetten anlaşılması gereken husus hayvanın dolaysız zilyedi olmaktır³¹⁶. Bunun sonucu olarak; hayvanın maliki, hayvanın kiracısı, intifa hakkı sahibi³¹⁷, ariyet hakkı sahibi³¹⁸, hayvanı çalan hırsız³¹⁹, hayvanı nakleden³²⁰ kişi dolaysız zilyet olmaları durumunda bulundurdıkları hayvanın vereceği zarardan sorumlu tutulacaktır.

Bir kişinin hayvan bulduran olarak kabul edilebilmesi için bir hayvanın bakımını üstlenmesi çok önemli bir emaredir. Örneğin hayvan için yaptırılan sorumluluk sigortasının maliyetlerini üstlenen kişide bakımını üstlenme unsuru özellikle bulunmaktadır³²¹. Ancak bir belediye, kendi parklarında ve sularında bulunan kuğulara bir baraka sağlamıyor ve bakımını üstlenmiyorsa hayvan bulduran olarak kabul edilemez. Yine aynı şekilde avcılık yapan bir kişi kaçan hayvanların caddeye çıkmasıyla ortaya çıkan trafik kazasında hayvan bulduran olarak sorumlu değildir. Zira onun hayvanlar üzerinde bir hakimiyeti bulunmamaktadır ve onların bakımını da üstlenmemiştir.

Hayvan üzerindeki fiili hakimiyetin devamlı olması da aranmamaktadır³²². Sorumlu olan, zararın gerçekleştiği zaman dilimi içerisinde hayvanı bulduranıdır³²³. Şayet birden çok kişinin bulduran olup olmadığı tartışılıyorsa burada fiili olarak hakimiyetin uygulandığı zaman dilimini esas almalıyız. Hayvan bulduran zararın meydana geldiği anda hayvan üzerinde hakimiyet uygulayan kişidir. Hayvan bulduranın fiili hakimiyet kurduğu anın tespiti önem arz etmektedir.

Hayvan bulduranda aranması gerektiği ileri sürülen bir unsur da menfaat unsurudur³²⁴. Bunun dayanağı ise hayvandan menfaat elde eden kimsenin onun sebep olduğu zararları da

---

³¹⁵MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30.

³¹⁶Oğuzman/ Öz, C.II, N.487; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.293; Berksoy, s.2192; Yargıtay, 4. HD., 24.9.1984 T., 1984/5517 E., 1984//6862 K. (Turgut Uygur, *Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler*, Cilt 1, Ankara: Adalet Matbaacılık, 1990, s.909-910); Doktrindeki bir görüşe göre ise hayvan buldurma, zilyetlikten farklıdır, bk. Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.514.

³¹⁷Ahmet Kılıçoğlu, s.447.

³¹⁸a.g.e., s.447.

³¹⁹Oğuzman/ Öz, C.II, s.164, N.487. Ancak burada hayvanın çalınmaması için gerekli önlemleri almayan önceki hayvan bulduran da sorumlu olacaktır, bk. Kaleli, s.342; MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.30.

³²⁰Kaleli, s.335; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.151; Eren, *Borçlar Genel*, s.657; Ancak doktrinde nakliyecinin hayvan bulduran olmadığı yönünde bir görüş de ileri sürülmüştür, bk. Von Tuhr, s.400; Saymen/ Elbir, s.428.

³²¹MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.31.

³²²Kaleli, s.336.

³²³Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.56, N.11.

³²⁴Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.151.

tazmin etmesi görüşüdür³²⁵. Birçok hayvan, tarımda iş veya üretim aracı olarak kullanılmaktadır. Ki önceki zamanlarda da bu alan ülkemizde çok önemli bir yere sahipti. Aynı zamanda atlar vazgeçilmez bir taşıma ve ulaşım aracıydı. Buradan yola çıkarak hayvan üzerindeki menfaat öncelikli olarak ekonomiktir. Ancak günümüzde hayvanlar her geçen gün lüks amaçlarla bulundurulmaktadır. Ve onların bulundurulması da artan oranda duygusal menfaatlerden kaynaklanmaktadır. Ancak söz konusu durum menfaat ölçütünü değiştirmesi sonucunu doğurmaz. Yine hayvan bulunduran kişi hayvan üzerinde herhangi bir nedenden dolayı menfaat elde etmektedir. Sorumluluğu menfaat unsuruna dayandıranlar da menfaatin herhangi bir sebeple olmasını yeterli görmektedir³²⁶. Ancak eski kanun döneminde bu unsurun bazı durumlarda doğru sonuca ulaştırmayacağı yönünde eleştiriler mevcuttu³²⁷. Şöyle ki bir hayvanın satılması durumunda yarar ve hasar eBK m.183/I hükmü uyarınca sözleşmenin kurulmasıyla alıcıya geçmekteydi. Bu hükmü göre her ne kadar sözleşme kurulduğu andan itibaren hayvandan yarar elde eden kişi alıcı ise de henüz hayvan teslim edilmediği için fiili hakimiyeti de bulunmamaktadır. İşte bu gibi durumlarda hayvan teslim edilmediği müddetçe satıcının hayvan bulunduran olarak kabul edilmesi ileri sürülmekteydi³²⁸. Nitekim TBK m.208'de değişikliğe gidilerek yarar ve hasarın zilyetliğin devri ile geçeceği yönünde düzenleme ile bu husus çözüme kavuşturulmuştur.

Fiili hakimiyetten hareket eden aksi görüşe göre sorumluluk için maddi veya manevi olarak yararlanmaya gerek yoktur; hayvanın bakımının ve yönetiminin üstlenilmesi yeterli kabul edilmektedir³²⁹. İsviçre Hukukunda ise öğretide³³⁰ menfaat unsuru tâli unsur olarak kabul edilmekle birlikte içtihatlarda³³¹ asli unsur olarak kabul edilmiştir. İsviçre Hukuku öğretisinde kabul edildiği üzere menfaat unsuru asli unsur olarak aranmamakla birlikte somut olayın özelliklerine göre tali unsur olarak değerlendirilerek hayvan bulunduranın tespiti bakımından fayda sağlayabilir. Menfaatin gerçekleştiği an -ekonomik de olabilir saf anlamda duygusal da olabilir- mantıksal ve adil bir yükümlülük dağılımına sebebiyet verir³³². Şöyle ki kiracının da hayvan üzerinde menfaati vardır. Zaten aksi durumda hayvanı kiralamayacaktır. Ancak

³²⁵Kaleli, s.335; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.151.

³²⁶Feyzioğlu, s.645; Saymen/Elbir, s.428.

³²⁷Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.151.

³²⁸Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.151.

³²⁹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.291; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.413; Tunçomağ, s.577.

³³⁰Offtinger-Stark, II-1 372 f N31, Aktaran: Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.15.

³³¹Kararda aynen birebir içtihatlar hayvana bakma ödevini yükleyen ve düzenli olarak ondan yararlar elde eden kişiyi hayvan bulunduran olarak değerlendirmektedir, BGE 67 II 119-122, Aktaran: Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.15.

³³²Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.16.

hayvanın genel kullanımını ve asli menfaatleri sıklıkla kiraya verendedir. Bu bağlamda her ikisinin de menfaatleri vardır. Ve değerlendirilmesi gereken hangi menfaatin ağır bastığıdır. Uzun süreli kiralamalarda kiracının menfaatinin daha büyük olduğu kabul edilmektedir³³³. Bu bağlamda da kiracı hayvan bulunduran olarak kabul edilmelidir. Kısa süreli kiralamalarda ise ekonomik fayda kiralayan üzerindedir³³⁴. Bu durumda menfaati daha ağır basan kiralayan sorumlu tutulmalıdır.

Kullanım ödücü sözleşmelerinde Alman Federal Mahkemesi hayvan bulundurmada bırakılma süresini esas almaktadır³³⁵. Özellikle bir sürüş dersi için veya sürüş için kiralanmış olan at, kiracının sorumluluk alanına girmez, bilakis kiraya veren-malik, hayvan bulunduran olarak kalmaya devam etmektedir³³⁶.

Alman Hukukuna göre bir kişi hayvana ilişkin faaliyetler yönetiyorsa onun üzerine bir kontrol kullanmamaktadır. Bu anlamda hayvan bulunduran olarak kabul edilmez³³⁷. Örneğin bir hayvan terbiyecisi kendisine bırakılan at üzerinde hayvan bulunduran olmaz, veteriner tedavi amaçlı bırakılan köpek, taşımacıya kesimhaneye ulaştırma çerçevesinde bırakılan sığırlarda bulunduran konumuna gelmez. Ancak kasaplarda ve kesimhanelerde durum farklıdır. Zira bu kişilere hayvanın varoluşu hakkında komple karar verme imkânı tanınmıştır. Dolayısıyla da kesime gelen sığırın da bulunduranı durumundadırlar³³⁸. Türk Hukuku içtihatlarında ise veteriner, başkası için zilyet kabul edilmekte ve hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulmaktadır³³⁹.

Birden fazla kişi aynı anda '*hayvan bulunduran*' olarak kabul edilebilir³⁴⁰. Bir hayvanın bakımı ve yönetimi birden fazla kişi tarafından sağlanıyorsa, bu kişilerin hepsi birlikte hayvanın vereceği zarardan sorumlu olurlar. Ancak bunun kabul edilebilmesi için bu kişilerin kümülatif

---

³³³a.g.e., N.18.

³³⁴a.g.e., N.18; Hayvanı bulundurma süresinin önem arz etmediği, kısa süreli kiralamalarda da kiracının hayvan bulunduran olarak kabul edilebileceği görüş için, bk. Eren, *Borçlar Genel*, s.658.

³³⁵MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.35.

³³⁶Ancak imparatorluk mahkemesine göre eğer bir at malikin işletmesinin dışına çıkmışsa farklı bir kabul olabilir. Yine aynı şekilde icra ile yapılabilecek bir at rehni ne icra memurunu ne onu gözeteni bulunduran haline dönüştürmez, bk. a.g.e., N.35, dn.201-202.

³³⁷MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.36.

³³⁸a.g.e., N.36.

³³⁹Türk hukukunda veterinerin başkası için zilyet kabul edildiği ve hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulduğu Yargıtay kararı için bk. Yargıtay, 4. HD., 24.9.1984 T., 1984/5517 E., 1984//6862 K, Aktaran: Turgut Uygur, *Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, Cilt 1, Ankara: Adalet Matbaacılık, 1990, s. 909-910.

³⁴⁰Tandoğan, *Mes'uliyet*, s. 152; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.292; MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.37.

olarak hayvan bulunduran bakımından aranan şartları sağlaması gerekmektedir³⁴¹. Bu kişiler arasındaki sorumluluk müteselsil sorumluluktur³⁴². Örneğin; kurban kesim yerinde kesimi beklenen ve iki maliki bulunan bir hayvanın çevredekiler üzerinde bir zarara yol açması halinde, malikler müteselsilen sorumlu olacaktır. Evli bir çiftin evini gözetleyen köpeğin durumunda da eşler birlikte hayvan bulunduran olarak sorumlu olurlar³⁴³. Çünkü böyle bir durumda köpek evin tüm fertlerine eşit mesafededir. Eşlerden birisiyle daha yakın bir ilişki barındırmamaktadır. Yine miras ortaklığına dahil olan bir hayvanın zarar vermesi durumunda da müteselsil sorumluluk ortaya çıkacaktır³⁴⁴. Ancak böyle bir durumda mirasçılarının sorumluluğu, mirasa konu olayın gerçekleşmesi veya hukuki olarak hayvanı elde etmeyle değil, gerçekten fiilen hayvan bulunduran durumuna geldikten sonra ve buna ilişkin şartların kişinin özelinde gerçekleşmesi durumunda söz konusu olacaktır³⁴⁵. Bir diğer ifade ile mirasçılarının sorumluluğu, miras bırakanın ölümü ile iktisap ettikleri durum itibariyle değil, hayvanı bulunduran olarak harekete geçtikleri zaman doğacaktır. Şayet zarara konu olan olay, daha önce meydana gelmişse tazminat talebi terekeye karşı ileri sürülürken mirasçılar da kişisel sorumluluklarını kendileri için öngörülmüş araçlarla sınırlayabilirler (mirastan feragat; terekenin yönetimi ve iflas vb.).

Birden fazla kişinin ayrı ayrı bulundurduğu farklı hayvanların zarara sebebiyet vermesi ile birden fazla kişinin aynı hayvanı bulundurması farklı durumlardır. Örneğin; birden fazla kişiye ait farklı hayvanların bulunduğu sürü bir zarar verirse, bu zarar farklı kişilerden müteselsilen değil, garameten istenir³⁴⁶. Ancak birden fazla kişinin sürüdeki tüm hayvanları bulunduruyor olması durumunda, bu kişiler zarardan müteselsilen sorumlu olacaklardır.

---

³⁴¹Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.28.

³⁴²Oğuzman/ Öz, s.161; Eren, *Borçlar Genel*, s.658; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.292, MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.37.

³⁴³MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.37, dn.208.

³⁴⁴Eren, *Borçlar Genel*, s.658.

³⁴⁵MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.39.

³⁴⁶Yargıtay 4. HD., 19.12.1988 T., 1988/7622 E., 1988/10843 K.; Yargıtay, 4. HD. 26.10.1982 T., 1982/8615 E., 1982/9483 K., Aktaran: Cevdet İlhan Günay, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, s.302.

Gerçek kişiler hayvan bulunduran olabileceği gibi tüzel kişiler de olabilir³⁴⁷. Bu kapsamda devlet ve kamu tüzel kişileri de hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulabilir³⁴⁸. Hayvanat bahçeleri de hayvan bulunduran tüzel kişilerdir. Örneğin, bir polis köpeğinin birini ısırması, hizmet sırasında kullanılan bir köpek dolayısıyla bir trafik kazası meydana gelmesi, bir polis atının çifte atması durumunda tüzel kişi devlet, TBK m.67 uyarınca sorumlu tutulur³⁴⁹. Eğer bulunduran kamusal alanda kamu gücünün kullanılmasına hizmet ediyorsa ayrıca hukuka uygunluk olarak değerlendirilebilir. Hayvanın sebebiyet verdiği zarar kamusal bir hizmetin yerine getirilmesi sonucu ortaya çıkmışsa tam yargı davasındaki sorumluluğu da saklıdır³⁵⁰. Bu durumda TBK m.67 değil, kamu hukuku kuralları uygulama alanı bulacaktır. Tüzel kişi fiillerini organları aracılığıyla gerçekleştirdiği için, hayvan üzerindeki hakimiyetin organlar vasıtasıyla kurulmuş olması gerekir. Bununla birlikte hayvanın bakım ve yönetiminin de tüzel kişi tarafından sağlanması gerekmektedir. Bunun sonucu olarak hayvanın vereceği zarardan tüzel kişi sorumlu olacaktır. Örneğin; bir çocuğa zarar veren köpeğin şirket çalışanına ait olduğu iddia edilmiş ancak köpeğin çalışana değil de şirket tüzel kişisine ait olduğu kanısına varılması nedeniyle şirkete ait petrol istasyonundaki kafeste beslenen köpeği bulundurmanın şirket tüzel kişisi olduğuna karar verilmiştir³⁵¹. Bir diğer kararda, bir şirkete ait çiftliğin müdürüne teslim edilen hayvanın verdiği zarardan şirket sorumlu tutulmuştur³⁵². Zarar veren

³⁴⁷Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.152; Kaleli, s.336. Her ne kadar bu durum Türk Borçlar Kanunu'nda açıkça düzenlenmemişse de Hayvanları Koruma Kanunu'nda konuya ilişkin açık hükümler yer almaktadır. Örneğin Hayvanları Koruma Kanunu m. 3/j hükmünde kontrollü hayvanının tanımı yapılırken "bir kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişilik tarafından sahiplenilen" ifadesine yer verilmiştir. Kanunun m.4/d ve 6/son hükümlerinde de benzer ifadeler yer almaktadır., bk. Eren, *Borçlar Genel*, s.657; Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.14; Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.56, N.13; MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.38.

³⁴⁸Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.14; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.152; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.292; Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.56, N.13; MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.38.

³⁴⁹MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.5, dn.26-27-28.

³⁵⁰Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.292, dn.1257.

³⁵¹"..Davalılardan S. Petrol Ürünleri Tic. Ltd. Şti.'ye ait rottweiler cinsi köpeğin 08.06.2007 tarihinde davacıların müşterek çocuğu Melike'yi kafasından ısırıldığını ve çocuğun ciddi şekilde yaralandığını... Bu itibarla ..mevcut deliller kapsamında küçük Melike'yi ısırın köpeğe davalı Selimiye Petrol Ür. Tic. Ltd. Şti.'ne ait petrol istasyonunda bulunan ayrı bir kafeste bakılıp beslendiği, davalı Gökhan'ın bu köpeğin gözetimi ile zaman zaman ilgilendiği, davalı Gökhan'ın ceza soruşturmasının ilk aşamadaki samimi beyanına göre bu köpeğin olay günü yine benzin istasyonundaki kafeste bağlı bulunduğu sırada bir anda fırlayarak davacıların kızı küçük Melike'yi ısırıldığı, bu köpeğin benzin istasyonundaki kafeste yaşadığı ve zaman zaman da bu istasyonda başıboş şekilde dolaştığı anlaşılması karşısında davalı şirketin hayvan tutucusu sıfatına sahip olduğu ve bu yönüyle sorumlu tutulması gerektiği açıktır." Yargıtay, 3. HD. 17.11.2015 T., 2015/274 E., 2015/18147 K., (Çevrimiçi), www.emsal.yargitay.com.tr, E.T.: 15.04.2019.

³⁵²Tem. 4. HD. 1.2.1951 T., 1951/985 E., 1951/802 K., Aktaran: Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.152, dn.24.

hayvanın, sorumlu kişinin bulundurduğu bir hayvan olduğunu ispat etme yükü zarar gören üzerindedir³⁵³.

b. Yardımcı Kişiler

Hayvan bulduranın sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için aranan şart olan bir hayvan bulduranın bulunması bakımından, hayvan üzerindeki hakimiyetini bir başkasının emir ve talimatları altında kullanan kişinin hayvan bulduran olarak sorumluluğu tutulup tutulamayacağı tartışmalıdır. Bir görüşe göre bekçi, hizmetçi, seyis, çoban, veteriner gibi kişiler hayvan bulduran olarak kabul edilemezler³⁵⁴. Bunun sonucu olarak da hayvanın yol açtığı zararlardan sorumlulukları söz konusu olmayacaktır. Yargıtay bir kararında çobanı, hayvanlar üzerinde zilyetlik tesis etmediği ve sadece yardımcı sayıldığı sebebiyle hayvan bulduran olarak kabul etmemiş ve TBK m.67 hükmü uyarınca sorumlu tutulamayacağına hükmetmiştir³⁵⁵. Bu görüşe göre yardımcı kişiler değil, bu kişilere bizzat emir ve talimat veren kişi hayvan bulduran olarak sorumlu olmalıdır. Emir ve talimat veren aynı zamanda adam çalıştıran sıfatını da haiz ise TBK m.66 uyarınca da sorumlu olur³⁵⁶. Yardımcı kişinin kusuru var ise TBK m.49 hükmü uyarınca zarar görene karşı sorumlu olur³⁵⁷. Hayvan bulduran zarar görene ödediği tazminat bakımından yardımcı kişilere kusurları oranında rücu edebilir³⁵⁸.

Bir diğer görüşe göre ise yardımcı kişilerin sorumlu tutulup tutulamayacağı belirlenmesi için bu yardımcı kişilerin başkası için zilyet mi yoksa zilyet yardımcısı mı olduğunun tespiti edilmesi gerekir³⁵⁹. Yardımcı kişi, zilyet yardımcısı ise hayvan bulduran olarak sorumlu tutulamaz³⁶⁰. Çünkü zilyet yardımcısı, başka bir kişinin zilyetliğinde olan eşyayı kullanan ve

---

³⁵³Benzer şekilde Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda olduğu gibi diğer kusursuz sorumluluk hallerinde de ispat yükü zarar gören üzerindedir, bk. Gezder, s.68.

³⁵⁴Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.514-515; Kaleli, s.335- 340; Eren, *Borçlar Genel*, s.658; Erdoğan, s.94.

³⁵⁵Yargıtay, 3. HD., 17.9.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, E.T.: 15.04.2019. Aynı yönde bk. Yargıtay, 4. HD. 6.2.1996 T., 1995/9668 E., 1996/908 K. (Günay, s.301)

³⁵⁶Yargıtay, 3. HD., 17.9.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, E.T.: 15.04.2019. Aynı yönde bk. Yargıtay, 4. HD. 6.2.1996 T., 1995/9668 E., 1996/908 K. (Günay, s.301)

³⁵⁷Kaleli, s.341.

³⁵⁸Kaleli, s.341. Yargıtay, 3. HD., 17.9.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, E.T.: 21.11.2018.

³⁵⁹Esasında “başkası için zilyetlik” ve “zilyet yardımcılığı” ayrımı doktrinde oldukça tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, başkası için zilyetlik ile zilyet yardımcılığı ayrıtılmaması gerektiğini, hepsinin fer’î zilyet sayılması gerektiğini savunmuştur, bk. Halûk Nami Nomer ve Serkan Ergüne, *Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 5. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018, s.34-35.

³⁶⁰Oğuzman/ Öz, C.II, s.165, N.489; Hatemi/ Gökyayla, s.152; *Umut Metin, Hayvan Bulduranın Sorumluluğu*, İBD, C. 86, S. 5, 2012, s.246.

herhangi bir hakimiyet iddiası ileri sürmeyen kişidir³⁶¹. Buna karşılık, bu kişiler aynı veya şahsi hak ileri sürmeksizin hayvan üzerinde fiili hakimiyetleri bulunan başkası için zilyet olurlarsa hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulacaktır³⁶². Başkası için zilyet olan kişilerin ise eşya üzerindeki hakimiyetleri başkası içindir³⁶³. Hayvanı taşıyan nakliyeciyi, köpeği dışarıda dolaştıran hizmetçi³⁶⁴, hayvanı tedavi etmek amacıyla alıkoyan veteriner³⁶⁵, hayvanı güden çoban³⁶⁶ başkası için zilyet olup, hayvanın verdiği zarardan sorumlu tutulurlar. Başkası için zilyet olanların sorumluluğunun yanı sıra, bu kişilere emir ve talimat veren kişiler de ‘*adam çalıştıran*’ olarak nitelendirilirse TBK m.66 hükmüne göre adam çalıştıran olarak sorumlu olurlar³⁶⁷. Örneğin, çiftlikte hayvanlarla ilgilenen kişi ile hizmet ilişkisi içinde olan kişi de adam çalıştıran olarak sorumlu olacaktır. Adam çalıştıran kişi hayvanın maliki olmak zorunda değildir. Örneğin, koyunları çalan bir kişi, bu hayvanları gütmesi için çoban ile anlaşır ise bu kişi de çalıştıran olabilir. Çoban hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulacakken, çobana emir ve talimat veren kişi de adam çalıştıran olarak sorumlu tutulacaktır.

Yardımcı kişiler bakımından bir diğer görüşe göre ise zilyet yardımcısı da başkası için zilyet de hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulabilir³⁶⁸. Bu kişilerin yanında bu kişileri çalıştıranlar da TBK m.66 hükmü uyarınca adam çalıştıran sıfatıyla sorumlu olurlar³⁶⁹.

c. Kaçan Yahut Terkedilmiş Hayvanların Durumu

Hayvan bulunduranın sorumluluğunun doğması için o hayvan üzerinde fiili hakimiyetin sağlanmış olması gerekmektedir. Ancak üzerinde hakimiyet kurulmuş bu hayvan kaçarsa bu durumda vereceği zarardan kimin sorumlu olacağı belirlenmelidir. Hayvan bulunduranın, hayvanı objektif özen ölçüsünde muhafaza altına alması ve hayvanın kaçmaması için gerekli tedbirleri alması beklenir. Hayvan bulunduranın, hayvanın yönetimini üstlenme durumu ve objektif özen gösterme ödevi sebebiyle gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü bulunmaktadır.

³⁶¹Oğuzman/ Seliçi/ Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s.60.

³⁶²Oğuzman/ Öz, C.II, s.165, N.490; Berksoy, s.2193. Aksi yönde, bk. Tandoğan, *Mes’uliyet* s.152; Kaleli, s.340.

³⁶³a.g.e., s.60; Rona Serozan, *Eşya Hukuku*, 3. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014, N.453 vd.

³⁶⁴Oğuzman/ Öz, C.II, s. 165, N.490.

³⁶⁵Yargıtay, 4. HD., 24.9.1984 T., 1984/5517 E., 1984//6862 K, Aktaran: Turgut Uygur, *Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, Cilt 1, Ankara: Adalet Matbaacılık, 1990, s.909-910.

³⁶⁶Yargıtay’ın çobanı “hayvan bulunduran” olarak kabul etmediği kararı için bk. Yargıtay, 4. HD., 7.12.1982 T., 1982/10478 E., 1982//11315 K., Aktaran: Uygur, a.g.e., s.910-911). Yargıtay, 3. H.D., 17.9.2014 T., 2014/5132 E., 2014/11997 K. (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr, E.T.: 21.11.2018.

³⁶⁷Oğuzman/ Öz, C.II, s.166, N.491.

³⁶⁸Antalya, *Borçlar Hukuku*, C.II, s.295.

³⁶⁹Antalya, *Borçlar Hukuku*, C.II, s.295.

Bunun sonucu olarak da hayvan bulunduranın, hayvanın kaçmasına engel olacak tedbirleri almaması durumunda o hayvanın vereceği zararlardan sorumlu olacağı kabul edilmektedir³⁷⁰. Bunun yanında kaçmasını önleyecek gerekli tedbir alınmayan bir hayvanın sebep olduğu her türlü zarardan hayvanı bulunduran kişinin sorumlu olması beklenemez. Kaçma sırasındaki zarar ile kaçma kesinleştikten sonra ortaya çıkan zararlar belirlenerek hayvan bulunduranın sorumlu tutulacağı zararlar tespit edilmelidir. Kaçmanın kesinleşmesi, o hayvanın doğal ortamına dönmesi, kendi türlerinin yanına gitmesi ile belirlenir³⁷¹. Hayvan doğal ortamına dönene kadar yani kaçma kesinleşene kadar yani meydana gelen zarardan hayvanı bulunduran sorumlu tutulmalıdır³⁷². Kesinleşmeden sonra meydana gelen zararlar bakımından sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Çünkü kaçma kesinleştikten sonra hayvan üzerindeki fiili hakimiyet kaybedilmiş olup hayvan bulundurma ilişkisi sona ermiş olacaktır.

Hayvan bulunduran bir kişinin sorumluluğu başka bir kişi bu pozisyona geçtiği zaman ortadan kalkar. Bir kimsenin kaçan bir hayvanını sadece malikine iade etmek amacıyla geçici olarak bakım ve gözetimine alması durumunda hayvan bulundurma ilişkisi kabul edilmemektedir³⁷³. Farklı bir durumda üçüncü kişinin çok daha uzun bir zaman diliminde hayvanın bakımını üstlenmesi ve onun sahibini bulmak için bir çaba sarf etmemesi durumunda hayvan bulundurduğuna ciddi bir emare teşkil etmektedir³⁷⁴.

Başka bir durum olarak, fiili hakimiyet altında bulundurulan bir hayvanın terk edilmesi halinde, terk edilen hayvanın vereceği zararlardan terk eden kişinin sorumlu olup olmayacağının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum da hayvanın kaçması ile benzer bir durum teşkil etmektedir. Hayvan bulunduran, hayvanı terk ederken başka kişi veya şeylere zarar vermemesi için gerekli tedbirleri almamışsa doğan zararlardan sorumlu olacaktır³⁷⁵. Bununla birlikte her hayvan bakımından tedbir alınması zorunluluk arz etmemektedir. Tavşan, muhabbet kuşu, kedi, kaplumbağa gibi uysal hayvanlarda tedbir almaya gerek yoktur³⁷⁶. Buna karşılık uysal olmayan, çevreye zarar verme olasılığı daha yüksek olan hayvanlarda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu tedbirler somut durumun özelliklerine göre tespit edilmelidir. Örneğin saldırgan bir köpek terk edilecekse bu terkin önlem olarak insanlardan uzak, hayvanın doğal ortamında yapılması gerekir. Bunun yanında yerel adetler var ise bu durumda terk etme fiili bu

³⁷⁰Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.153; Oğuzman/ Öz, Cilt.II, N.481; Berksoy, s.2193.

³⁷¹Berksoy, s.2193; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.516.

³⁷²Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.516.

³⁷³ MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.32.

³⁷⁴a.g.e., N.32.

³⁷⁵Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.153; Oğuzman/Öz, C.II, N.480; Kaleli, s.342.

³⁷⁶Oğuzman/Öz, C.II, N.480.

adetlere uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Örneğin, Kırşehir yöresinde bakım yükümlülüğünden kaçınmak için eşekler bağ bozumu sonunda terk edilip, ilkbaharda yakalanırlar. Yerel geleneklere uygun olmayan zamanda terk edilen eşeğin vereceği zarardan, o hayvanı eskiden bulunduran sorumlu olmalıdır³⁷⁷.

B. Olumsuz Şart

1. Hayvan Bulunduranın Sorumluluktan Kurtuluş Kanıtı Getirememesi

a. Genel Olarak

Hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin sayılan, zarara bir hayvanın sebebiyet vermesi ve bir hayvan bulunduranın varlığı şartları sorumluluğun doğması için kabul edilen olumlu şartlardır. Bunların yanında sorumluluğun doğabilmesi için olumsuz şart³⁷⁸olarak kabul edilen bir diğer husus ise hayvan bulunduranın sorumluluktan kurtulmasını sağlayan bir kurtuluş kanıtı getirememesidir.

Kurtuluş kanıtı TBK m.67/II hükmü ile düzenleme altına alınmıştır. Bu hükme göre, “*hayvan bulunduran, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz*”. Kurtuluş kanıtı, kanun koyucu tarafından özen sorumluluğu hallerinin birçoğunda haksız fiilden sorumlu tutulan kişinin sorumluluktan kurtulmasını sağlayan bir imkândır. Yapı malikinin sorumluluğu ve taşınmaz malikinin sorumluluğu gibi ağırlaştırılmış objektif sorumluluk hallerinden farklı olarak hayvan bulundurana, bir kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır. Kurtuluş kanıtı getirme imkânının tanınan hayvan bulunduranın sorumluluğu da olağan objektif sorumluluk hali olarak kabul edilmektedir³⁷⁹.

---

³⁷⁷Kaleli, s.328.

³⁷⁸Kaleli, s.521; Eren, *Borçlar Genel*, s.660; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.155.

³⁷⁹Başoğlu, s.39-40.

b. Zararın Doğmaması İçin Gerekli Dikkat ve Özenin Gösterildiğini İspat

Hayvan bulunduran zararın doğmaması için gerekli dikkat ve özeni göstermekle yükümlüdür. Burada özenden anlaşılması gereken objektif özendir³⁸⁰. Hayvan bulunduran somut olayın özelliklerine göre zararın doğmasını engelleyecek tedbirleri almalıdır³⁸¹. Zararın ortaya çıkmasını engelleyecek tedbirlerin alınmasında, alınacak tedbirlerin ölçüsü belirlenirken hayvan bulunduranın sübjektif durumu göz önüne alınmaz. Buna göre; hayvan bulunduranın eğitim durumu, sağlık durumu, tecrübesi, yaşı, ayırt etme gücüne³⁸² sahip olup olmadığı vb. dikkate alınmaz. Hayvan bulunduranın objektif özen gösterme yükümlülüğü kapsamında gösterilecek özen ve bu doğrultuda alınacak tedbirlerin belirlenmesi için somut olayın özellikleri önem arz etmektedir³⁸³. Hayvanın türü, çevre şartları, hayvanı muhafaza imkânları, huyu³⁸⁴, uysallığı, saldırganlığı, yaşı gibi ölçütler dikkate alınarak objektif özenin ölçüsü belirlenir³⁸⁵.

Özen, hayvan bulunduranın kişisel ilişkilerine göre ve yine sorumluluğunu yerine getirebilecek bir durumda olup olmadığına göre belirlenmez. Bunun ötesinde objektif olarak gerekli olan ve durumun gerektirdiği tedbirlerin bütünü dikkate alınarak belirlenir³⁸⁶. Bu anlamda gösterilmesi gereken özenin seviyesi her bir hayvan cinsinde diğerine göre farklılaşır. İyi huylu, güvenilir bir ev hayvanında dikkatin seviyesi daha aşağı bir seviyedeysen, kötü huylu ve öngörülmez davranışı olan tehlikeli hayvanda bunun seviyesi daha yüksektir. Bir hayvanın türü ve

³⁸⁰Gezder, s.69; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.516; Eren, *Borçlar Genel*, s.660; Ahmet Kılıçoğlu, s.449.

³⁸¹“ ..eBK’ nın 56. maddesinde öngörülen hayvan bulunduranın sorumluluğu, özel bir sorumluluktur. Anılan madde hükmüne göre, hayvana dikkat, özen ve gözetim görevini üzerine alan ve ondan sürekli şekilde faydalanan kişi, hayvanı bulunduran sıfatıyla bu hayvanın sebebiyet vermiş olduğu zararları ödeme yükümlülüğü altındadır. eBK’ nın 56. maddesi gereğince hayvan bulunduranın sorumluluktan kurtulabilmesi; hayvanı, hal ve şartlara göre, gerekli bulunan özenle gözetmiş olduğunu ya da bu özen gösterilmiş olsaydı bile, zararın önlenemeyeceğini ispat etmesine bağlıdır. Kanunun öngördüğü bu özen borcu, zararın gerçekleşmesini önlemeye elverişli ve hayvan bulunduranın almak zorunda olduğu tedbirlerin tümünü kapsar. Gösterilen özen ve gözetim derecesinin yeterli olup olmadığı, somut olayın özelliklerine göre objektif olarak değerlendirilecektir. Durum ve koşullara göre, gereken özenle gözetim gösterilmez, ya da gösterilmiş olsa idi zararın önlenemeyeceği kanıtlanmaz ise, hayvan güden sorumlu olur”. Yargıtay, 3. HD., 25.3.2014T., 2013/20242E., 2014/4699K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019; Oğuzman/ Öz, Cilt II, N.476 vd.

³⁸²Eren, *Borçlar Genel*, s.660; Berksoy, s.2187. Zira kişinin ayırt etme gücüne sahip olmaması, kişinin sübjektif durumuyla ilgilidir., Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234.

³⁸³Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.516; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234.

³⁸⁴Yargıtay, 4. HD., 25.11.1993 T., 1993/1081 E., 1993/13614 K., Aktaran: Günay, s.302.

³⁸⁵Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234; Ahmet Kılıçoğlu, s.334.

³⁸⁶Brehm, *Berner Kommentar*, Art.56, N.50.

karacterinin yanında onun fiziksel ve psikolojik altyapısı gibi kullanımın türü, yeri ve amacı da belirleyicidir³⁸⁷.

Adam çalıştıran gibi hayvan bulunduran da genel geçer olan özeni göstermiş olduğuna dayanamaz. Aynı şekilde bir hayvanın her zaman aynı şekilde davranacak olduğu yönünde ispat da kurtuluş yönünden önem taşımaz. Bir köpeğin şu ana kadar kimseye saldırmamış olması da kabul edilmeyen savunmalardanır³⁸⁸. Buna karşılık biraz daha toleranslı yaklaşan görüşe göre ise özel durumlar daha fazla özen gerektirmiyorsa olağan olan özeni göstermek emare olarak dikkate alınabilir³⁸⁹.

Özen yükümlülüğü hayvanın gözetiminde, yardımcı kişiye hayvan hakkında talimat verirken³⁹⁰ veya hayvan bulundurma organizasyonunda, hayvanı tahrik ederek, uygun olmayacak şekilde hayvanı yöneterek, hayvanı yanlış sürerek ihlal edilebilir³⁹¹. Hayvan bulunduran hayvanın gözetiminde gerekli özeni göstermekle yükümlüdür. Buradan anlaşılması gereken hayvanı kontrol altında tutmak ve üçüncü kişilere veya eşyalara bir zarar gelmesini engellemesi için alınması gereken tüm tedbirlerin de alınmasıdır. Örneğin atların bulunduğu bir çiftliğin etrafının çitlerle çevrili olması gerekmektedir. Çünkü çitler dışarıya, buranın bu tarz hayvanların tutulduğu bir yapı olduğu ve buraya girişin insanlar için tehlike oluşturabileceği sinyalini vermektedir³⁹². Bundan dolayı çit, özellikle bir yaşam alanında çocukların veya insanların çiftliğe gelişigüzel girmelerini önleyecek şekilde monte edilmelidir. Yine benzer olarak trafiğe açık bir caddenin yakınındaki evde gözetimsiz bir köpeğin bulunması durumunda

---

³⁸⁷a.g.e. N.50; “Özenle gözetim, hayvanın cinsine, yaşına, muhafaza edildiği yere ve özellikle huyuna ve çevreye gösterdiği tepkiye göre takdir edilir”. Yargıtay, 3. HD., 25.3.2014T., 2013/20242E., 2014/4699K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

³⁸⁸Tessin Rep. 1958 288 vd., Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.51.

³⁸⁹Offtinger/ Stark I 7 1 401 N.92, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.51.

³⁹⁰“..davalı Erol'un sahibi olduğu ve davalı Oğuzhan'ın çobanlığını yaptığı koyun sürüsünün girdiği, arazi içerisinde bulunan üzüm çubukları ve badem ağaçlarına zarar verdiği..somut olayda; davalı Oğuzhan'ın, babası olan diğer davalı Erol'a ait koyunların çobanlığını yaptığı, koyunların davacıya ait araziye girerek üzüm çubuklarına zarar verdiği anlaşılmaktadır.. Ayrıca, toplanan delillere göre, davalı Erol'un hayvan sahibi ve aynı zamanda da adam çalıştıran sıfatıyla, oluşan davacı zararından diğer davalı Oğuzhan'la birlikte sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Davalı Erol'un, diğer davalı Oğuzhan'a talimat vermede ve denetlemede gerekli özeni göstermediği, gereken tedbirleri almadığı açıktır. O halde, davalı E. B.K.nun 55. maddesi ve 67. maddesi doğrultusunda bir kurtuluş kanıtı ve delili getirmemiş olup, çalışmanı diğer davalı Oğuzhan'ın eyleminden sorumludur”. Yargıtay, 3. H.D., 17.9.2014 T., 2014/5132E., 2014/11997K., (Çevrimiçi), www.kazanci.com, E.T.: 15.04.2019.

³⁹¹Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.56.

³⁹²BGE 131 III 115-118, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.56a.

bahçenin kapısı açık bırakılmamalıdır³⁹³. Bir köpeğin çok uzun bir zincire bağlanması durumunda da özen yükümlülüğü ihlal edilmiştir³⁹⁴.

Hayvan bulduranın özen yükümlülüğü, yardımcısına talimat vermesi bakımından da gündeme gelmektedir. Normal şartlar altında hayvan bulduran bir hizmetçinin köpeğinin bakımıyla ilgilenmesinde özel olarak talimat verilmesi gerekme de günlük rutinin dışında farklı bir görev talebi varsa bu durumda gerekli talimatları vermelidir³⁹⁵.

Hayvan bulduranın organizasyon esnasında da özen yükümlülüğü bulunmaktadır. Örneğin atlarını on iki kişilik bir gruba kiralayan hayvan bulduran, sürücülerin yeterli tecrübesi olmadığını göz ardı etmesi durumunda atlar kontrol dışı gider ve üçüncü bir kişiye zarar verirlerse özen yükümlülüğü ihlal edilmiş olur³⁹⁶.

TBK m.67/II hükmünün zıt anlamından hayvanın içgüdüsel bir fiili ile zarara sebebiyet vermesi halinde, hayvan bulduranın kendisinden beklenen objektif özen yükümlülüğünü yerine getirmediği karine olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu aksi ispatlanabileceğinden bir adi kanuni karinedir. Doktrinde bu karineye '*fil karinesi*' de denilmektedir³⁹⁷. Hayvan bulduran, bu karineyi çürütmek için zararın doğmaması için somut olayın özellikleri dikkate alınarak kendisinden beklenen objektif özeni gösterdiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulur. Gösterilen özen konusunda veya onun geçerliliği konusunda bir şüphe bulunuyorsa kurtuluş kanıtı gerçekleştirilememiştir ve hayvan bulduran meydana gelen zarardan sorumludur³⁹⁸.

c. İlliyet Bağı Kesen Bir Sebebin Varlığını İspat

Hayvan buldurana tanınan kurtuluş kanıtına ilişkin doktrindeki tartışma hayvan buldurana ikinci bir kurtuluş kanıtı getirme imkânının tanınıp tanınmadığıdır. Burada iki görüş ileri sürülmüştür. Bir görüşü savunan yazarlara göre hayvan bulduranın ikinci bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı daha bulunmaktadır³⁹⁹. Bu görüş savunucularına göre kurtuluş kanıtının düzenlendiği 67. madde hükmünde her ne kadar yer almasa da ortaya çıkan zarar ile hayvan bulduranın özen göstermeme şeklindeki olumsuz fiili arasında illiyet bağı bulunmaktadır. Doktrinde bu ikinci tür illiyet bağının kabul edildiği karineye '*nedensellik karinesi*'

³⁹³BGE 110 II 136/ 140.

³⁹⁴BGE 102 II 232-236.

³⁹⁵Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.57.

³⁹⁶Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.58.

³⁹⁷Oğuzman/ Öz, C.II, N.496.

³⁹⁸BGE 131 III 115/ 117, Aktaran: Brehm, Berner Kommentar, Art.56, N.50.

³⁹⁹Oğuzman/ Öz, C.II, N.502 vd.; Berksoy, s.2195, dn.70; Metin, s.251; Eren, *Borçlar Genel*, s.661.

denmektedir⁴⁰⁰. İşte bu karineye göre ortaya çıkan zarar ile hayvan bulunduranın özen göstermemesi şeklindeki olumsuz fiili arasında illiyet bağının varlığı kabul edilmektedir. Nedensellik karinesinin varlığını kabul eden görüşün dayanağını eBK m.56/I hükmünde yer alan “..bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mani olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur” ifadesi oluşturmaktadır. Her ne kadar TBK’ da bu ifade yer almıyorsa da bu görüşü savunan yazarlar nedensellik karinesinin kaldırıldığını kabul etmemektedirler⁴⁰¹. Bu durumda hayvan bulunduran, objektif özeni gösterdiğini ispat ederek fiil karinesini veya somut olayın gerektirdiği objektif özeni gösterseydi dahi zararın meydana geleceğini ispatlayarak nedensellik karinesini çürütecek ve sorumluluktan kurtulabilecektir⁴⁰². Yargıtay da bu görüş taraftarıdır⁴⁰³. Hayvan buldurana ikinci tür illiyet bağınının bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulma imkânı tanımaktadır.

Aksi yöndeki baskın görüş ise eBK’ da yer alan ve fakat TBK’ da yer almayan “...bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mâni olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur” ifadesinin illiyet bağının kesilmesi ile ilgili olduğunu, bu ifadenin ayrı bir kurtuluş kanıtı olmadığını, bu nedenle de TBK’ da özellikle belirtilmeye ihtiyaç duyulmadığını savunmaktadır⁴⁰⁴.

---

⁴⁰⁰Oğuzman/ Öz, C.II, N.495.

⁴⁰¹Oğuzman/ Öz, C.II, N.503.

⁴⁰²a.g.e., N.504.

⁴⁰³Yargıtay, 3. HD., 17.11.2015 T., 2015/274 E., 2015/18147 K. (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, E.T.: 15.04.2019.

⁴⁰⁴Nomer, *Borçlar Genel*, s.195; Ahmet Kılıçoğlu, s.450; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.296; Akıncı, s.160, dn.182; Günay, s.300; Erden Kuntalp, Nami Barlas, Ahu Ayanoğlu Morali, Pelin Çavuşoğlu Işıntan, Mehtap İpek, Mert Yaşar ve Sedef Koç, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler*, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2005, s.45.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞUNUN HÜKÜM ve SONUÇLARI

I. ZARARIN TAZMİNİ

Hayvan bulunduran, hayvanın içgüdüsel fiiliyle vermiş olduğu zarardan sorumludur. Hayvan bulunduran bazen tek bir kişi olabileceği gibi kimi zaman da birden fazla kişi hayvan bulunduran sıfatını haiz olabilir. Örneğin, bir atın geçici olarak bir başka kimse tarafından kiralanması durumunda malik, kiracı ile birlikte atla ilgileniyorlarsa ikisi birden dolaysız zilyet olarak hayvan bulundurandır ve hayvanın verdiği zarardan da TBK m.61 hükmüne göre müteselsilen sorumlu tutulurlar⁴⁰⁵.

Hayvanı kışkırtan veya korkutan kişiler hayvan bulunduran olmasa da hayvanın zarara yol açmasına sebep olmuşlarsa dış ilişkide TBK m.61 uyarınca müteselsil sorumlu olurlar. Bununla birlikte bu kişilerin fiilleri nedensellik bağına kopartacak şekilde olmamalıdır⁴⁰⁶. Hayvanın verdiği zarar kışkırtma veya ürkütme sebebiyle ortaya çıkmamışsa bu kişilerin sorumlulukları doğmaz.

A. Tazminatın Belirlenmesi

Hayvan bulunduranın tazminat borcunun kapsamının belirlenmesinde TBK m.51 vd. hükümleri uygulama alanı bulur. Tazminatın belirlenebilmesi için öncelikle zararın belirlenmesi gerekir. Çünkü hükmedilecek tazminatın azami sınırını zarar miktarı oluşturmaktadır. Zarar miktarından fazla tazminata hükmedilmesi olanaklı değildir⁴⁰⁷.

Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereği ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler (TBK m.51/1). Hükümden de anlaşılacağı üzere hâkime

⁴⁰⁵Oğuzman/ Öz, C.II, s.166, N.492; Eren, *Borçlar Genel*, s.658.,Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.292, MüKoBGB/Wagner BGB § 833, N.37.

⁴⁰⁶Ahmet Kılıçoğlu, s.412.

⁴⁰⁷a.g.e., s.545; Nomer, *Borçlar Genel*, s.249; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.583.

tazminatın belirlenmesi noktasında geniş bir takdir yetkisi verilmiştir⁴⁰⁸. Hâkim kendisine verilen takdir yetkisi ile durumun gereklerine ve kusurun ağırlığına göre zararın ne oranda tazmin edilmesi gerektiğini belirleyecektir.

1. Hayvan Bulunduranın Kusurunun Etkisi (Munzam-Ek Kusur)

Hâkimin takdir yetkisini kullanırken hangi hususlara dikkat edeceği kanun hükmünde belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak hükme göre tazminatın tayin edilmesinde dikkat edilecek ilk husus tazminat yükümlüsünün kusurunun ağırlığıdır. Ancak hayvan bulunduranın sorumluluğu bir kusursuz sorumluluk hali olduğu için sorumluluğun doğması bakımından kusur aranmadığı gibi kusurun hafifliği tazminattan indirim sebebi de değildir⁴⁰⁹. Hayvan bulunduranın kusuru varsa ek kusur olarak değerlendirilir. Kusursuz sorumluluk hallerinde sorumlu tutulacak kişi zararın ortaya çıkmasına veya ağırlaşmasına ilave kusuru ile yol açmışsa ek kusur olarak adlandırılır⁴¹⁰. Hükümde tazminatın belirlenmesine ilişkin yer alan ‘*özellikle kusurun derecesi*’ dikkate alınarak tazminatın belirlenmesi kusursuz sorumluluk hali olan hayvan bulunduranın sorumluluğunda gündeme gelmeyecektir. Zararın ortaya çıkmasında veya ağırlaşmasında ek kusuru bulunan kişinin illiyet bağıni kesen sebeplerden mücbir sebep, zarar görenin ağır kusuru veya üçüncü kişinin ağır kusurunun varlığı ileri sürerek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir⁴¹¹. Tazminatın belirlenmesi bakımından ise kusursuz sorumluluk hallerinde tazminat yükümlüsünün ek kusurunun bulunması tazminatın indirilmesi veya ortadan kaldırılması imkânını bertaraf eder⁴¹². Ek kusur tazminat yükümlüsünün birden fazla olduğu hallerde önem arz etmektedir. Şöyle ki ek kusuru bulunan kusursuz sorumlu diğer kusursuz sorumlulara nazaran daha ağır bir tazminat sorumluluğuna tabi tutulur⁴¹³. Yine rücu ilişkisinde de ek kusurun ağırlığı göz önüne alınarak rücu kapsamı tayin edilecektir (TBK m.62/I).

⁴⁰⁸Nomer, *Borçlar Genel*, s.249.

⁴⁰⁹İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.199 vd.; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.317; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234.

⁴¹⁰Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234.

⁴¹¹a.g.e., s.234.

⁴¹²Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.317,318; Tekinay, *Sözleşme Dışı*, s.206; Tiftik, s.92; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234.

⁴¹³Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.234-235.

2. Üçüncü Kişinin Kusurunun Etkisi

Üçüncü kişinin kusuru da hayvan bulunduranın sorumluluğu bakımından bir indirim sebebi değildir. Burada önem arz eden nokta üçüncü kişinin kusurunun hayvan bulunduranın sorumluluğu bakımından illiyet bağımlı kesecek derecede olup olmadığının belirlenmesidir. Üçüncü kişi, kusuru ile illiyet bağımlı keserse artık hayvan bulunduranın sorumluluğu doğmayacaktır⁴¹⁴. Üçüncü kişi haksız fiilinden sorumlu olacaktır.

Üçüncü kişinin kusuru bulunsa da bu kusur illiyet bağımlı keser derecede değilse de tazminattan indirim söz konusu olmayacaktır⁴¹⁵. Ancak hayvan bulunduran ile üçüncü kişi müteselsil sorumlu olacaktır. Hayvan bulunduran, zararın tamamını tazmin ederse üçüncü kişiye kusuru oranında rücu edecektir.

B. Tazminatın İndirilmesi

Tazminatın indirilmesi sebepleri TBK m.52’de düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca zarar gören kişi, zararı doğuran fiile rıza göstermiş ve zararın doğmasında etkili olmuş veya artışına sebep olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir (TBK m.52/I). Aynı maddenin ikinci fıkrasında zarara hafif kusuruyla neden olan tazminat yükümlüsünün, tazminatı ödediği zaman yoksulluğa düşecek olması durumunda hakkaniyet gerektiriyorsa yine hâkim tazminatı indirebilir (TBK m.52/II).

Hüküm uyarınca ilk indirim sebebi zarar görenin zararı doğuran fiile rıza göstermiş olmasıdır. Ancak zarar görenin geçerli rızası hukuka aykırılığı ortadan kaldırarak sorumluluğa yol açmayacak ve bunun sonucunda tazminat yükümlülüğü de doğmayacaktır⁴¹⁶. Kanun hükmünde indirim sebebi olarak düzenlenen rıza, hukuka aykırılığı ortadan kaldırmayan rızadır⁴¹⁷. Verilen rızanın, kanuna ve ahlaka aykırı olması, irade beyanında sakatlık olması, kişilik haklarına aykırı olması sebebiyle geçersiz olacağı kabul edilmektedir⁴¹⁸. Ancak böyle durumlarda zarar görenin rızası tazminattan indirim sebebi olacaktır. Örneğin kendi rızasıyla köpeğin kolunu ısırmasına müsaade eden zarar görenin rızası kişilik haklarına aykırı olması sebebiyle geçerli bir rıza

⁴¹⁴Eren, *Uygun İlliyet*, s.201 vd.

⁴¹⁵Eren, *Borçlar Genel*, s.793; İmre, *Kusursuz Mesuliyet*, s.204.

⁴¹⁶Nomer, *Borçlar Genel*, s.253; Oğuzman/ Öz, C. II, N.373; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.462.

⁴¹⁷Kaneti, *Hukuka Aykırılık*, s.227; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.593, dn.11; Tiftik, s.101; Nomer, *Maddi tazminat*, s.104; Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.32.

⁴¹⁸Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.462; Von Tuhr, s.419; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.490-491; Eren, *Borçlar Genel*, s.790

değildir, ancak bu durumda verilen rıza tazminatından indirim sebebi olarak değerlendirilebilecektir.

Tazminatta indirim sebebi olarak takdir edilebilecek bir diğer husus zarar görenin zararın doğmasında veya artmasında etkisinin bulunmasıdır. Burada önem arz eden husus zarar görenin zararın ortaya çıkmasına veya artmasına olan etkisinin illiyet bağıını keser derecede olmamasıdır⁴¹⁹. Zira hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulacak kişinin hayvanının verdiği zararın ortaya çıkmasında zarar görenin ağır kusuru var ise sorumluluk doğmayacak ve tazminat talebi de gündeme gelmeyecektir. Zarar görenin etkisi illiyet bağıını keser derecede değilse ancak bu durumda hâkim tazminatın indirilmesini takdir edebilir.

Kural olarak tazminatın belirlenmesinde tarafların ekonomik durumlarının etkisi bulunmamaktadır. Fakat ayırt etme gücü bulunmayan kimselerin işlediği haksız fiillerinden dolayı verdikleri zararı maddi durumu iyi olması ve hakkaniyet gerekmesi halinde tazmin edecekleri düzenlenmiştir. Hakkaniyet sorumluluğuna benzer olarak tazminatın indirilmesi sebeplerinden bir diğer durum ise tazminat yükümlüsünün hükmedilen tazminatı ödemesi durumunda yoksulluğa düşecek olmasıdır. Tazminat yükümlüsünün yoksulluğa düşmesi sebebiyle tazminatta indirimle gidilebilmesi için madde hükmünde açıkça belirtildiği üzere hafif kusurlu olması ve hakkaniyet gerektirmelidir. Zarara ağır kusuruyla neden olan tazminat yükümlüsü, hükmedilen tazminatı ödemediği zaman yoksulluğa düşecek olsa dahi tazminatta indirimle gidilemeyecektir.

TBK m.51/I hükmünde kusurun ağırlığı göz önünde bulundurularak tazminatın belirleneceği ifade edilmiştir. TBK m.52/II' de ise hafif kusurlu olunması halinde diğer şartları da sağlıyorsa ayrı bir indirim sebebi düzenlenmiştir. Bu iki hüküm birbirinden ayrı düzenlemeler içermektedir. Şöyle ki tazminat belirlenirken m.51/I uyarınca hafif kusur sebebiyle bir indirim yapılmış olması, m.52/II' deki diğer şartlar sağlanıyorsa tazminattan ikinci bir indirim yapılmasına engel teşkil etmemektedir⁴²⁰. Ancak TBK m.52/II' de tazminattan indirim sebebi olarak düzenlenen zarar verenin kusurunun hafifliği ancak kusur sorumluluğunda gündeme gelecektir. Nitekim kusursuz sorumlulukta kusur unsuru, sorumluluğun kurucu şartı değildir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunda da hayvan bulunduranın kusuru hafif olsa ve hatta kusuru bulunmasa dahi tazminattan indirimle gidilemeyecektir. Hatta hayvan bulunduranın hafif

---

⁴¹⁹Oğuzman/ Öz, C.II, N.372.; Eren, *Uygun İlliyet*, s.122; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.322; Nomer, *Maddi Tazminat*, s.84.

⁴²⁰Oğuzman/Öz, C. II, N.372.

kusuru ek kusur teşkil edecek bunun sonucu olarak da tazminatın tamamını veya büyük oranını ödemek durumunda kalacaktır.

TBK m.55 hükmü ile getirilen “*destekten yoksun kalma ve bedensel zararlarda hesaplanan tazminat hakkaniyet düşüncesi ile arttırılamaz ya da azaltılamaz*” düzenlemesiyle tazminatta indirim yapılması yasaklanmıştır.

II. RÜCU HAKKI

A. Genel Rücu Hakkı

Hayvan bulunduran, hayvanın yol açtığı zararı tazminle yükümlüdür. Ancak bazı durumlarda diğer kusursuz sorumluluk hallerinde de olduğu gibi hayvan bulunduran, tazmin ettiği zararın tamamını veya bir kısmını başkasına yükleyebilir. TBK m.62 hükmüne göre tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, fazla ödemiş olduğu kısım için diğer müteselsil sorumlulara rücu edebilir⁴²¹. Bazı durumlarda hayvan bulunduran, zarar gören üçüncü kişinin zararını tazmin etse de bu zarar miktarının kendisine ödenmesini, zarara sebebiyet veren üçüncü kişiden isteyebilir⁴²². Birden çok hayvan bulunduran mevcut ise hayvan bulunduranlardan biri mağdurun zararını karşılamış ise, zararı karşılayan hayvan bulunduran diğerlerinden payları oranında sorumlu oldukları zararın kendisine ödenmesini isteyebilir⁴²³.

Hayvanın zarara sebebiyet vermesine zilyet yardımcısının kusuru yol açmışsa bu durumda da hayvan bulunduran sorumlu tutulacaktır. Ancak hayvan bulunduranla birlikte kusurlu olan zilyet yardımcısı da TBK m. 49 hükmüne göre haksız fiilinden dolayı sorumlu olacaktır. Zilyet yardımcısı ve hayvan bulunduranın sorumluluğu TBK. m.61 hükmü gereğince müteselsil sorumluluktur⁴²⁴. Hayvan bulunduran, tazminatın payına düşeninden fazlasını öderse, zilyet yardımcısına rücu edebilecektir. Bir başka ifade ile hayvan bulunduran ile aralarında sözleşmesel ilişki bulunan yardımcı kişinin veya üçüncü bir kişinin kusurlu hareketi sebebiyle hayvan zarar vermiş ise zarardan sorumlu olan hayvan bulunduran, zarara sebebiyet veren bu kişilere kusurları oranında TBK m.62 uyarınca rücu edebilir⁴²⁵.

---

⁴²¹Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.297.

⁴²²Kaleli, II, s.525.

⁴²³a.g.e., s.526.

⁴²⁴Ahmet Kılıçoğlu, s.450.

⁴²⁵Kaleli, II, s.526.

B. Türk Borçlar Kanunu m.67/III Hükümü İle Getirilen Rücu Hakkı

TBK m.67/III uyarınca, hayvan bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır. Bu hüküm iki farklı hâli düzenleme altına almıştır. İlk hâl, hayvanın üçüncü bir kişi tarafından ürkütülmesi durumudur. Bir başka ifade ile hayvan bulunduranın zilyetliği üçüncü bir kişi tarafından engellenerek başka bir kişinin zarar görmesine yol açmaktadır⁴²⁶. Hayvan bulunduran, hayvanın zarar verici fiilinin altındaki sebebin üçüncü bir kişinin hayvanı ürkütmesi olduğunu ispatlarsa üçüncü kişiye rücu etme imkanını elde edecektir⁴²⁷. Üçüncü kişiye rücu edilebilmesi için üçüncü kişinin ürkütmeye yönelik bir fiilinin olması gerekmektedir. Üçüncü kişinin zarara sebebiyet verme kastı aranmamaktadır⁴²⁸. Önemli olan hayvanı ürkütmeye yönelik davranışının bulunmasıdır. Aksi durumda üçüncü kişinin davranışı ile zarar arasında illiyet bağı bulunmaz⁴²⁹. Örneğin bir anne, çocuğuna seslenirken ürken hayvanın verdiği zararda, üçüncü kişinin (annenin) ürkütmeye yönelik bir fiili olmadığından sorumlu tutulmayacaktır.

TBK m.67/III hükmünde düzenlenen bir diğer hâl ise, zarar veren hayvanı ürküten bir başka hayvanın bulunması hâlidir. Rücu imkânının doğabilmesi için ürküten hayvanın da bulunduranı olmalıdır. Ürküten hayvan ile bulunduran arasındaki ilişkinin mülkiyete dayalı olması şart değildir. Ürküten hayvan ile bulunduran arasında dolaysız zilyetlik temeline dayanan bulundurma ilişkisinin varlığı yeterlidir. Ürküten hayvanı bulunduran, kurtuluş kanıtı getiremezse kendisine rücu edilebilir⁴³⁰. Ürküten hayvanı bulunduranın ortaya çıkan zararın sorumlu olacağı kısım TBK m.62/I hükmüne göre hâkim tarafından takdir edilecektir.

Ürkütme durumunda ürküten, hayvan bulunduranın, bulundurduğu hayvan üzerindeki zilyetliğini ihlal etmektedir⁴³¹. Üçüncü kişinin ihlal ettiği zilyetlik, hayvan bulundurana karşı TBK m.49 uyarınca haksız fiil teşkil etmektedir⁴³².

Dokrinde TBK m.67/III hükmü bağlamında düzenlenmiş olan rücu hakkı ile TBK m.62 hükmünde düzenlenmiş olan iç ilişkide müteselsil sorumluluk kuralı arasındaki bağlantıya dair çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, TBK m.67/III hükmü, TBK m.62 hükmünün

⁴²⁶Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.297.

⁴²⁷Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.297.

⁴²⁸a.g.e., s.297.

⁴²⁹Oğuzman/ Öz, C.II, N.506.

⁴³⁰a.g.e., N.508.

⁴³¹Eren, *Borçlar Genel*, s.661; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

⁴³²Eren, *Borçlar Genel*, s.661.

uygulanmasına ilişkin bir durumdur⁴³³. Buna göre hâkim, ürkütenin kurtuluş kanıtı getirmesi durumunda, ona rücu edilmesini engeller. Bu kurtuluş kanıtı getirilemezse hâkim, ürkütene ne oranda rücu edileceğini takdir eder⁴³⁴. Ayrıca bu görüşe göre, m.67/III hükmü olmasaydı da m.62 hükmüne dayanılarak üçüncü kişilere rücu edilebilirdi⁴³⁵. 62. madde hükmüne göre de üçüncü kişinin sözleşme veya haksız fiil esasları çerçevesinde sorumluluğu doğuyorsa, hayvan bulunduran bu kişiye rücu hakkına sahiptir⁴³⁶.

Doktrindeki bir diğer görüş ise TBK m.67/III hükmünün TBK m.62 hükmüne göre ürkütme fiilinin varlığının aranması sebebiyle özellik arz ettiğini ileri sürmektedir⁴³⁷. Bu görüşe göre, ürküten kişinin sorumlu tutulabilmesi için fiilinin ürkütmeye yönelik olması gerekmektedir. Nitekim ürkütmeye yönelik olmayan bir fiil sonucunda hayvanın yine de ürkmesi ve zarara sebebiyet vermesi durumunda fiili gerçekleştirene rücu edilemez⁴³⁸. Örneğin, bir kediyi başını okşayarak sevmesi normaldir ve ürkütme kastı içermemektedir. Buna rağmen kedinin ürkmesi ve kaçarak bir başka kişinin yüzünü tırmalaması durumunda bu kişiye rücu edilemez⁴³⁹.

Kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulma imkânı ile rücu hakkı birbiriyle karıştırılmamalıdır⁴⁴⁰. Kurtuluş kanıtı getirerek hayvan bulunduran sorumluluktan tamamen kurtulurken, rücu hakkının olduğu durumlarda sorumluluğu devam etmektedir⁴⁴¹. Ancak ödediği tazminat için başka bir kişiye başvurabilecektir. Rücu edebileceği durumlar kanunda iki hal olarak sayılmıştır. Bunlara başka haller de eklenebilir⁴⁴².

---

⁴³³Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157; Kaleli, II, s.528.

⁴³⁴Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157.

⁴³⁵a.g.e., s.157; Nomer, *Borçlar Genel*, s.228; Doktrinde de Eren de benzer sonuca ulaşmakla birlikte, m. 67/III hükmünün m. 62 hükmüne nazaran yeni bir rücu ilişkisi düzenlemediğini savunmaktadır, bk. Eren, *Borçlar Genel*, s.661. Kılıçoğlu ise, m. 67/III hükmünün müteselsil sorumlulukta dış ilişkiyi düzenleyen m. 61 hükmünün özel olarak tekrarı olarak kabul etmektedir, bk. Ahmet Kılıçoğlu, s.451. Bu konuda Antalya, m. 67/III hükmünün özel bir rücu kuralı olmadığını ve müteselsil sorumlu olan kişilerin iç ilişkideki paylaşımlarının m. 62 hükmüne göre yapılması gerektiğini savunmaktadır, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

⁴³⁶ Eren, *Borçlar Genel*, s.661.

⁴³⁷Oğuzman/ Öz, C.II, N.506; Tavşancıl Kalafatoğlu, s.144.

⁴³⁸Oğuzman/ Öz, C.II, N.506.

⁴³⁹Kaleli, II, s.528.

⁴⁴⁰Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.133.

⁴⁴¹a.g.e., s.133.

⁴⁴²a.g.e., s.133.

1. Zarara Neden Olan Hayvanın Başka Bir Hayvan Tarafından

Ürkütülmesi

TBK' da m.67/III hükmünde hayvan bulundurana rücu hakkı tanınan ilk hâl olarak düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre, zarara sebebiyet veren hayvanı bulunduran, bu zararın hayvanın başka bir hayvan tarafından ürkütülmesi dolayısıyla meydana geldiğini ispatlayarak tazmin ettiği zararı ürküten hayvanı bulundurana rücu edebilir⁴⁴³. Nitekim zararın ortaya çıkış sebebi esasında ürküten hayvanın davranışdır. Örneğin bir köpeğin tavukları ürkütmesi sonucunda tavukların bahçeye uçarak sebzelere zarar vermeleri durumunda ürküten hayvanın bulunduranına karşı rücu hakkı vardır⁴⁴⁴.

Doktrinde tartışmalı olan bir husus ürküten hayvanı bir bulunduranın olması gerekip gerekmediğidir. Bir görüşe göre, TBK m.67/III' ün uygulanabilmesi için ürküten hayvanı bulunduranın olması gerekmemektedir⁴⁴⁵. Diğer bir görüşe göre ise zarar veren hayvan başıboş bir hayvan tarafından ürkütülmüşse rücu hakkı doğmamaktadır⁴⁴⁶. Katıldığımız ikinci görüş uyarınca kanun hükmünün lafzından da hareketle “...bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa...” şeklinde bir ifadenin yer alması hayvanı bulunduranın varlığını aramayı gerektirmektedir. Nitekim hayvanı bulunduran yok ise, bu durumda rücu hakkının kime karşı kullanılacağı hususu açıklığa kavuşturulamayacaktır.

2. Zarara Neden Olan Hayvanın Bir Başkası Tarafından Ürkütülmesi

TBK' da m.67/III hükmünde hayvan bulundurana rücu hakkı tanınan ikinci hâl olarak düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre hayvan bulunduranın egemenliği altındaki hayvan, bizzat bulunduran tarafından değil de bir üçüncü kişi tarafından ürkütülerek bir zarara sebebiyet vermiş ise bu durumda hayvan bulunduran tazmin ettiği zararı, hayvanı ürküten üçüncü kişiye rücu edebilir⁴⁴⁷. Örneğin, otomobili hızlı süren bir kimsenin inekleri ürkütmesi ve ineklerin de bir çocuğa zarar vermesi durumunda hayvan bulunduranın hayvanları ürküten otomobil şoförüne rücu hakkı vardır⁴⁴⁸. Rücu hakkının kullanılabilmesi için hayvanı ürküten üçüncü kişinin zarara sebebiyet verme kastı aranmaz⁴⁴⁹.

⁴⁴³ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

⁴⁴⁴ Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.156.

⁴⁴⁵ Kurtoğlu, s.111.

⁴⁴⁶ Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.134.

⁴⁴⁷ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

⁴⁴⁸ Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.156.

⁴⁴⁹ Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

Rücu hakkının kullanılabilmesi için öncelikle hayvan bulunduranın ortaya çıkan zarardan sorumlu olması gerekmektedir. Hayvan bulunduranın sorumluluğuna sebep olmayan bir olay ise rücu hakkı da söz konusu olmaz. Bu nedenle rücu hakkı bakımından hayvanı ürküten üçüncü kişinin hayvanı bir haksız fiil aracı olarak kullanıp kullanmadığının belirlenmesi gerekmektedir⁴⁵⁰. Örneğin, köpeğin bakımını sağlamakla görevli bir bahçıvanın, kapının önünden geçen bir hasmının üzerine köpeği isteyerek saldırtması durumunda zararı tazminle yükümlü kişi bahçıvandır⁴⁵¹. Hayvan bulunduran nedensellik bağı kesildiği için sorumlu değildir⁴⁵².

3. Zilyet Yardımcıları

Zarara sebep olan hayvan, hayvan bulunduranın değil de bir yardımcısının hakimiyeti altında ise aralarındaki sözleşmesel ilişki sebebiyle hayvan bulunduran yardımcısına rücu edebilir⁴⁵³. Ancak yardımcı kusuru olmadığını ispat ederse rücu hakkı kullanılamaz⁴⁵⁴.

4. Diğer Kişiler

Hayvanın sebep olduğu zarardan hayvanı bulundurandan başka kimselerin de bazı sebeplerden dolayı sorumlulukları gündeme gelebilir⁴⁵⁵. Hayvan bulunduran, hayvanın verebileceği olası zararlara karşı sigorta yaptırmış olabilir. Bu durumda da sigortacıya rücu söz konusudur⁴⁵⁶. Bunun dışında hayvanı ürküten çocuğun ev başkanına rücu hakkı söz konusu olabilir⁴⁵⁷. Bu hallerde rücu hakkı TBK m.62'ye göre tayin edilir⁴⁵⁸.

C. Rücu Zamanaşımı

Hayvan bulunduranın TBK m.67/III hükmünde ifade edilen kimselere rücu etmesine ilişkin dava zamanaşımı, TBK m.73 hükmüne tabidir. Rücu istemine ilişkin dava zamanaşımı süresi '*Rücu isteminde*' başlığı ile TBK m.73 hükmü ile düzenleme altına alınmıştır. Bu hükme göre rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten

⁴⁵⁰Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

⁴⁵¹Kurtoğlu, s.111.

⁴⁵²Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.298.

⁴⁵³Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157.

⁴⁵⁴4. HD., 8.12.1947, E.486/K.465: Çobana rücu, Aktaran: Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157.

⁴⁵⁵Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157.

⁴⁵⁶Kaleli, II, s.526; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157.

⁴⁵⁷Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.157.

⁴⁵⁸a.g.e., s.157.

başlayarak iki yılın ve herhalde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar⁴⁵⁹(TBK m.73/I). Rücu zamanaşımının tayini bakımından kanun koyucu tazminatın ödenmesi ve birlikte sorumlu kişinin öğrenilmesi tarihini aramaktadır. Zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için tazminatın ödenmesi ile birlikte sorumlu kişinin öğrenilmesi unsurlarının birlikte gerçekleşmesi aranır. Tazminat yükümlüsü kişinin rücu edeceği kişilerin birden fazla olması halinde hepsinin öğrenilmesi gerekli olmakla birlikte sorumlu olduğu öğrenilen kişi bakımından rücu zamanaşımı işlemeye başlar⁴⁶⁰. Rücu istemi, bir sözleşmesel ilişkiye dayanarak ileri sürüldüğü hallerde ilgili ilişkinin tabi olduğu zamanaşımı süresi uygulanır⁴⁶¹.

Rücu istemine ilişkin kısa zamanaşımı süresi tazminatın tamamının ödenmesi ve birlikte sorumlu kişinin öğrenilmesi tarihinden başlayarak iki yıldır. Rücu istemine ilişkin uzun zamanaşımı süresi ise hüküm uyarınca tazminatın ödendiği tarihten itibaren on yıldır.

Tazminatın kendisinden ödenmesi istenen kişinin, birlikte sorumlu olduğu kişilere de durumu bildirmesi yükümlülüğü yüklenmiştir (TBK m.73/II). Hükümde aranan bildirim bir külfet niteliğindedir⁴⁶². Külfet niteliğindeki bu yükümlülüğünü yerine getirmeyen tazminat talebinin yöneltildiği kişi bakımından zamanaşımı, bu bildirimün dürüstlük kuralına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlayacaktır. Bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen ve tazminatı ödeyen sorumlu, tazminatın tamamını ödeyerek iki yıl içinde diğer sorumlulara rücu etmelidir⁴⁶³. İki yıllık süreyi geçirmesi durumunda diğer sorumlular bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmediğinden bahisle rücu isteminin zamanaşımına uğradığı def'ini ileri sürebilirler⁴⁶⁴. Rücu davasında bildirim yükümlülüğü, diğer sorumlulara karşı ilerleyen yıllarda rücu davası açıldığında kendi haklarını korumaları ve delilleri saklayıp gerekli tedbirleri almaları bakımından önem arz etmektedir⁴⁶⁵.

---

⁴⁵⁹Hükümetin teklif ettiği TBK Tasarısı'nda yer alan 72. Maddede uzun zamanaşımı süresi yirmi yıl olarak düzenlenmişti, bk. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, 2009, s.303.

⁴⁶⁰Ünlütepe, s.555.

⁴⁶¹a.g.e., s.555.

⁴⁶²Leyla Müjde Kurt, *'Haksız Fiil Sonucu Oluşan Zarardan Birden Çok Kişinin Sorumlu Olduğu Hallerde Rücu Talebinin Tabi Olduğu Zamanaşımı'*, TBBD. Sayı: 95, 2011, s.154; Haluk Nami Nomer, *Rücu İstemine İlişkin Zamanaşımı* (TBK m.73), 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, *Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan*. 2.Bası. İstanbul: Legal, 2012, s.246; Ahmet Kılıçoğlu, s.644.

⁴⁶³Ünlütepe, s.557.

⁴⁶⁴a.g.e., s.557.

⁴⁶⁵Nomer, *Rücu İstemi*, s.246; Kurt, s.154.

III. TAŞINMAZ ZİLYEDİNİN ALIKOYMA HAKKI

A. Genel Olarak

Bir hayvan kişilere zarar verebileceği gibi ev, bahçe, tarla, ağıl gibi taşınmazlar üzerinde de zarara sebebiyet verebilir⁴⁶⁶. Bu nedenle ayrıca tedbirler alınmasını gerektirir⁴⁶⁷. TBK m.68 hükmü taşınmazı zarara uğrayan zilyedi, tazminat talebinin yanı sıra başka haklar da tanımak suretiyle korumaktadır.

TBK m.68/I hükmüne göre; “*Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi zarar giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hale getirebilir*”. TBK’ da taşınmaz zilyedine tanınan bu hakların tamamı ‘*Alıkoyma Hakkı*’ üst başlığı altında düzenlenmiştir.

B. Taşınmaz Zilyedinin Hayvanı Yakalama ve Alıkoyma Hakkı

Taşınmazın zilyedi, taşınmaz üzerinde zarara sebebiyet veren hayvanı yakalayabilir ve zararını tazmin edinceye kadar hayvanı alıkoyabilir. Alıkoyma hakkının tanınmasının amacı, taşınmaz zilyedinin meydana gelen zararından doğan tazminat alacağını teminat altına almasını sağlamaktır⁴⁶⁸.

1. Alıkoyma Hakkının Hukuki Niteliği

TBK m.68’de düzenlenen alıkoyma hakkı ‘*kendi hakkını yerine getirme / ihkak-ı hakkın*’ özel görünümüdür⁴⁶⁹. eBK m.57 hükmünde ise taşınmaz zilyedine tanınan bu haklar ‘*Hayvan Üzerinde Hapis Hakkı*’ başlığı altında düzenlenmişti. Hapis hakkı ifadesi nedeniyle hayvanı hapseden zilyedin zararının karşılanmaması durumunda bu hayvanı icra yoluyla satışa çıkartıp zararını karşılama hakkına sahip olup olmadığı konusunda tartışma bulunmaktaydı⁴⁷⁰. Ancak TBK’ da taşınmaz zilyedinin hayvanı alıkoyma hakkına sahip olduğu belirtilerek bu yöndeki

⁴⁶⁶Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.135.

⁴⁶⁷Suat Sarı, *Alıkoyma Hakkı*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 1997, s.53.

⁴⁶⁸Eren, *Borçlar Genel*, s.662; Kumru Kılıçoğlu, *Hayvan Haklarına İlişkin Olarak Borçlar Kanunu Tasarısı’ndaki Düzenleme- Hayvanı Öldürme da da Etkisiz Hale Getirme-*, ABD, Y. 68, S. 2010/4, s.336; Sarı, s.53-54.

⁴⁶⁹Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.57, N.2.

⁴⁷⁰Tandoğan, *Mes’uliyet*, s.158; Nomer, *Borçlar Genel*, s.196; Sarı, s.55-56.

tartışmalara son verilmiş, icra vasıtasıyla satışın mümkün olmadığı yönünde düzenleme getirilmiştir⁴⁷¹.

Bu hükmün saf anlamda önleyici karakteri vardır. Bir hakkın kendi kendine yerine getirilmesi, çoktan meydana gelmiş bir tazminat talebinin teminat altına alınması için geçerlidir. Ancak gelecekte meydana gelecek zararların önlenmesine hizmet etmez. Eğer zarar görenin taşınmazına zorla giren hayvan halen zarara sebep vermemişse hayvanın yakalanma izni bulunmamaktadır. Ancak defedilebilir. Alıkoyma hakkı zarar gören uğramış olduğu zarara ilişkin tazminat aldığı zaman biter.

2. Alıkoyma Hakkı Sahibi

Alıkoyma hakkı taşınmazın zilyedine tanınmış bir haktır. Bundan dolayı alıkoyma hakkının kullanılabilmesi için taşınmazın maliki olmak aranmamaktadır. Burada anlaşılması gereken taşınmazın dolaysız zilyedidir⁴⁷². Nitekim taşınmaz üzerindeki dolaysız zilyet, taşınmaza giren hayvan üzerinde de dolaysız zilyettir⁴⁷³. Taşınmazın kiracısı, oturma hakkı sahibi⁴⁷⁴, intifa hakkı sahibi alıkoyma hakkını kullanabilir⁴⁷⁵. Ancak taşınmaz üzerinde bulunan taşınır eşyaların zilyedi alıkoyma hakkını kullanamaz⁴⁷⁶.

Taşınmazın dolaysız zilyedinin hangi sıfatla bu zilyetliği sürdürdüğüne de bir önemi yoktur⁴⁷⁷. Bir önceki durumda da ifade edildiği üzere malik sıfatıyla zilyet olan bu hakka sahip olabilecekken, asli-fer'i zilyet ayrımının da bir önemi bulunmamaktadır. Aynı şekilde taşınmaz üzerindeki zilyetliği hakka dayanan haklı zilyet de bu hakka sahip olabilecekken haksız zilyet de olabilir⁴⁷⁸.

3. Hayvanın Taşınmaz Üzerinde Bir Zarara Sebebiyet Vermesi

Alıkoyma hakkının kullanılabilmesi için hayvanın taşınmaza bir zarar vermesi şarttır⁴⁷⁹. Nitekim alıkoyma hakkı bu zarar sebebiyle ortaya çıkacak tazminat alacağını teminat altına

---

⁴⁷¹Nomer, *Borçlar Genel*, s.196.

⁴⁷²Sarı, s.54; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.158; Berksoy, s.2197.

⁴⁷³Sarı, s.54.

⁴⁷⁴Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.57, N.1.

⁴⁷⁵Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.158; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.138.

⁴⁷⁶Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.158; Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.138.

⁴⁷⁷Sarı, s.54.

⁴⁷⁸Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.135.

⁴⁷⁹Oğuzman/ Öz, C.II, N.512; Sarı, s.54.

almaktadır⁴⁸⁰. Burada özellikle zararın ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Teminat altına alınacak bir tazminat alacağı doğmayacağından bahisle zarar tehlikesinin mevcut olması yeterli kabul edilmemektedir⁴⁸¹. Böyle bir durumda zilyet, hayvanı kovarak da menfaatlerini koruyabilir⁴⁸².

Taşınmaz üzerindeki zarardan kasıt, hayvanın taşınmaz ile birlikte üzerindeki bitkiler, ürünler, geçici veya sabit yapı eserleri, diğer hayvanlar ve hatta o taşınmaz üzerindeki insanlara verilen zararlarıdır⁴⁸³. Zararın bizzat zilyede yönelik olması da şart değildir. Zilyet, taşınmaz malikinin tazminat hakkını korumak için de alıkoyma hakkını kullanabilir⁴⁸⁴.

Alıkoyma hakkının kullanılabilmesi için hayvanın taşınmazın sınırları içerisinde bulunması gerekir. Ancak zararın hemen ardından kaçan hayvanın yakalanıp alıkonulması da mümkündür⁴⁸⁵. Alıkoyma süresince hayvandan fayda elde etmemek ve aynı zamanda hayvana zarar vermemek gerekir. Alıkoyma süresince hayvandan fayda elde edilirse, bu elde edilen fayda taşınmaz zilyedi bakımından sebepsiz zenginleşme teşkil eder⁴⁸⁶. Alıkoyma sürecinde zilyedin, hayvanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli önlemleri de alması gerekir.

4. Hayvanın Taşınmazın Sınırları İçinde Bulunuyor Olması

Alıkoyma hakkının kullanılabilmesi için hakkın kullanılacağı anda zarara sebebiyet veren hayvanın taşınmazın sınırları içinde bulunuyor olması gerekmektedir⁴⁸⁷. Zarara sebebiyet veren hayvan taşınmazı terk etmişse daha sonra bulunduğu yerde yakalanarak alıkoyma hakkı kullanılamaz. Ancak hayvan zarar verdikten sonra kaçmaya başlamış ve taşınmaz zilyedi de onu takip etmekteyse yakalayarak kanun tarafından kendisine tanınan alıkoyma hakkını kullanabilecektir⁴⁸⁸. Doktrinde bir görüşe göre hayvan daha önceden bir zarara sebebiyet vermişse ve yeniden zarar verme tehlikesi varsa hayvan yakalanıp, alıkoyma hakkı kullanılabilir⁴⁸⁹. Ancak aksi görüşe göre, böyle bir durumda hayvan taşınmazın sınırları içinde

---

⁴⁸⁰Sarı, s.54.

⁴⁸¹Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.135; Sarı, s.54.

⁴⁸²Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s.135; Sarı, s.54.

⁴⁸³Türk Borçlar Kanunu gerekçesi, s.52, (Çevrimiçi),

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>, E.T.: 7.02.2019; “Taşınmaz üzerindeki taşınır eşyanın zarar görmesi ne taşınmaz zilyedine ne de taşınırın zilyedine alıkoyma hakkını kullanma imkanı vermez” şeklindeki aksi görüş için bk. Sarı, s.54.

⁴⁸⁴Oğuzman/ Öz, C.II, N.512.

⁴⁸⁵Sarı, s.54-55; Berksoy, s.2197.

⁴⁸⁶a.g.e., s.337.

⁴⁸⁷Sarı, s.54.

⁴⁸⁸a.g.e., s.54.

⁴⁸⁹Tandoğan, *Sözleşme Dışı*, s. 135.

bulunmadığı gerekçesiyle önceki zarar için arazi zilyedinin alıkoyma hakkı bulunmamaktadır. Bununla birlikte yeni bir zarar da ortaya çıkmadığı için bu açıdan da zilyet herhangi hakka sahip değildir⁴⁹⁰. Bizim de katıldığımız aksi görüş uyarınca taşınmaz zilyedine tanınan alıkoyma hakkı bir hayvan tarafından zarara sebebiyet verilmesi durumunda ortaya çıkacak tazminat alacağını güvence altına almak amacıyla getirilmiş bir haktır. Aynı zamanda alıkoyma hakkı hayvanın taşınmazın sınırları içerisinde olmasına bağlı olarak kullanılabilen bir haktır. Önceden gerçekleşmiş bir zarardan hareketle yeni zarar ortaya çıkması ihtimaline yönelik olarak -ki burada teminat amacı güdülen zarar henüz mevcut değildir- taşınmazın sınırlarında bulunmayan veya taşınmazın sınırlarında bulursa da önceden gerçekleşen bir zarardan doğan tazminat alacağını temin amacıyla alıkoyma hakkı kullanılamaz.

C. Hayvanı Etkisiz Hâle Getirme Hakkı

TBK m.68 hükmünde taşınmaz zilyedine alıkoyma hakkı yanında tanınan bir diğer imkân da durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı etkisiz hâle getirme hakkıdır. Hükümde, ‘... *hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hale getirebilir*’ ifadesiyle hayvanı etkisiz hale getirme hakkı tanınmıştır. BK m.57 hükmünde etkisiz hâle getirme yerine “*gayrimenkul zilyedi o hayvanı öldürebilir*” ifadesi kullanılmıştı. Bunun yanında hükümetin teklif ettiği TBK Tasarısı’nda da ‘*öldürebilir*’ ifadesi yer almaktaydı⁴⁹¹. Daha sonra hayvan haklarına duyulan hassasiyet nedeniyle tasarıda yer alan ‘*öldürebilir*’ ifadesi, “*diğer yollarla etkisiz hale getirilebilir*” olarak değiştirilmiştir. Ancak her ne kadar bu ifade değiştirilmiş olsa da hayvanı öldürmek suretiyle etkisiz hâle getirmek TBK düzenlemesi kapsamında da mümkündür⁴⁹². Nitekim TBK gerekçesinde de madde metni yapısında sadeleştirmeye gidilmesi dışında eBK’ daki düzenlemenin değiştirilmediği belirtilmiştir⁴⁹³.

Hayvanı etkisiz hale getirmek her zaman hayvanı öldürmek anlamına gelmez. TBK m.68 hükmünde ‘*durum ve koşullar haklı gösteriyorsa*’ hayvanın başka yollarla etkisiz hale getirilebileceği düzenlenmiştir. Hayvanı zarar vermeyecek şekilde zapt etmek de etkisiz hale getirmektir. Hayvanın etkisiz hale getirildiği yöntemin sınırını, durum ve koşulların bu etkisiz hale getirme yöntemini haklı kılması belirlemektedir. Durum ve koşullardan anlaşılması

⁴⁹⁰Sarı, s.55.

⁴⁹¹Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 302, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>, E.T.: 08.02.2019; Ahmet Kılıçoğlu, s.453.

⁴⁹²Oğuzman/ Öz, C.II, N.513; Kumru Kılıçoğlu, *Etkisiz Hale Getirme*, s.338; Erdoğan, s.94; Günay, s.303; Koç, s.1681.

⁴⁹³Türk Borçlar Kanunu gerekçesi, s. 52, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>, E.T.: 17.11.2018.

gereken, taşınmaza verilen zarar tehlikesinin büyük olması, hayvanın zarar verme fiilinin devam ediyor olması ve daha büyük zararlara yol açması ihtimali, bunların hayvanı öldürmekten başka bir yolla önüne geçilemeyeceği gibi durumların mevcudiyetini ifade etmektedir⁴⁹⁴. Hayvanın öldürülebilmesi için diğer bütün önlemlerle (hayvanın yakalanamaması, kaçırılmaması, alıkonulamaması, yaralayarak durdurulamaması gibi) hayvanın taşınmaza zarar vermesini engellemenin mümkün olmaması şarttır. Hayvan korkutularak kaçırılıbiliyorsa yahut taşınmaza girmesi başka yollarla engellenebiliyorsa hayvanı öldürmek son çare değildir. Durum ve koşullar haklı gösteriyorsa taşınmazın zilyedi, taşınmazına giren hayvanı öldürmeye de yetkilidir. Ancak bu hak ölçülülük ilkesi çerçevesinde kullanılmalıdır⁴⁹⁵. Örneğin, agresif vahşi bir köpeğin öldürülmeye izni bulunurken, kolay şekilde defedilecek kediyi öldürme hakkı bulunmamaktadır⁴⁹⁶. Burada önem arz eden husus zarara maruz kalan taşınmazın zilyedinin iyiniyetle hangi tedbirlerin alınmasını uygun gördüğünün ve bu tedbiri başka zararların da önlenmesinde uygun olarak görmesinde haklı olduğunun değerlendirilmesi gerekmektedir⁴⁹⁷.

Hayvanı öldüren taşınmaz zilyedinin bu fiilinin TBK m.68 uyarınca haklı görülebilmesi için, durum ve koşulların haklı göstermesi, hayvanı öldürme hakkının kullanılmasına gerek kalmayacak, önce başka yollarla etkisiz hale getirmenin imkân dahilinde olmaması gerekmektedir. Durum ve koşulların gerektirmesi durumunda da hayvanı etkisiz hale getirecek başka bir yol olup olmadığının iyi araştırılması gerekmektedir. Örneğin, hayvanı öldürmeye yönelik ateş etme yerine, havaya ateş ederek korkutup kaçırma veya yaralama imkanlarının kullanılıp kullanılmadığı tespit edilmelidir⁴⁹⁸. Yine benzer şekilde zarara sebebiyet veren hayvanı korkutmak için komutlara uyan köpeğin salınmasıyla zararın önlenmesi imkanının kullanılıp kullanmadığı araştırılmalıdır⁴⁹⁹.

Hayvan öldürülürken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da hayvanın zarara sebebiyet vereceği varlığın değeri ile öldürülen hayvanın değeridir⁵⁰⁰. Örneğin, özel bir cins olduğu

---

⁴⁹⁴Kumru Kılıçoğlu, *Etkisiz Hale Getirme*, s.336.

⁴⁹⁵Schnyder, *Basler Kommentar*, Art.57, N.3.

⁴⁹⁶BGE 78 IV 83.

⁴⁹⁷BGE 77 IV 197.

⁴⁹⁸Kumru Kılıçoğlu, *Etkisiz Hale Getirme*, s.337.

⁴⁹⁹a.g.e., s.337.

⁵⁰⁰a.g.e., 336.

anlaşılan köpeğin değeri tarlaya vereceği zarardan çok yüksekse hayvanın öldürülmesi hukuka aykırı olacaktır⁵⁰¹.

TBK m.68 hükmü ile aranan durum ve koşullar hukuka uygunluk sebebidir. Bu durumların varlığı hayvanın öldürülmesini hukuka uygun kılar. Burada taşınmaz zilyedine, hayvanın taşınmazı üzerinde yol açtığı mevcut zararlarına karşı bir savunma hakkı tanınmıştır. Bir diğer ifadeyle taşınmaz zilyedine bir tür ‘*hayvana karşı meşru müdafaa*’ hakkı söz konusudur⁵⁰². Hukuka uygunluk sebebi olarak kabul ettiğimiz bu durumda hayvanı öldüren taşınmaz zilyedi bakımından sorumluluk doğmamakta ve hayvan sahibinin uğramış olduğu zararı tazmin etmesi de gerekmemektedir.

Hayvanı etkisiz hale getirme imkânlarından son çare olan hayvanı öldürme hali, durum ve koşullar öldürmeyi haklı göstermiyorsa hukuka aykırıdır. Hukuka aykırılık hem sahipli hayvanlar bakımından hem de sahipsiz hayvanlar bakımından geçerli olmalıdır. Sahipsiz hayvanların da son çare olarak öldürülmesinin hukuka uygun olabilmesi için aynı şartların aranması gerekmektedir⁵⁰³. Nitekim getirilen düzenlemelerde hayvan hakları da göz önünde bulundurulmaktadır. Bunun sonucu olarak da hayvan haklarından sahipli hayvanlar kadar sahipsiz hayvanlar da yararlanmaktadır.

D. Taşınmaz Zilyedinin Hayvanı Buldurana Bilgi Verme Yükümlülüğü

TBK m.68/II hükmü taşınmaz zilyedinin hayvan buldurana bilgi verme yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu hükme göre; “*Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhâl hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır*”. Hüküm uyarınca hayvanı alıkoyan veya etkisiz hale getiren taşınmaz zilyedi, hayvanın sahibine bu durumu derhâl bilgi vermelidir. Derhâl kavramından anlaşılması gereken dürüstlük kuralı (TMK m.2) uyarınca uygun bir süre içinde bilgilendirmenin yapılmasıdır⁵⁰⁴. Bildirim yükümlülüğü alıkoyma hakkının geçerlilik şartı değildir. Ancak bunun yerine getirilmemesi durumunda TBK m.49 hükmüne göre haksız fiil sorumluluğuna dayalı tazminat talebi gündeme gelebilir⁵⁰⁵. Kanun hükmünde bilgilendirilmesi gereken kişi ‘*hayvan sahibi*’

⁵⁰¹Hamile olan bir ineğin domates tarlasına verdiği zarar bakımından, ineğin değeri tarlada zarara uğrayan mahsulün değerinden çok yüksek ise hayvanın öldürülmesi hukuka uygun değildir, bk. Kumru Kılıçoğlu, *Etkisiz Hale Getirme*, s.336

⁵⁰²Ahmet Kılıçoğlu, s.453.

⁵⁰³Kılıçoğlu, *Etkisiz Hale Getirme*, s.337.

⁵⁰⁴Sarı, s.56.

⁵⁰⁵Schnyder, Basler Kommentar, Art.57, N.4.

olarak ifade edilmiştir. Ancak hayvan bulunduran, hayvanın sahibi olmayabilir. Bu nedenle kanun hükmündeki ifadeyi daha geniş bir ifade olan hayvan bulunduran olarak kabul etmenin daha isabetli olacağı görüşündeyiz.

Taşınmaz zilyedi, hayvan bulunduranı biliyorsa doğrudan kendisini durumdan haberdar etmelidir. Hayvanı bulunduranı bilmiyorsa, gerekli girişimleri yapmak zorundadır. Gerekli girişimlere örnek olarak, kolluk güçlerine haber vermek, duruma göre köyün muhtarını bilgilendirmek, gerekirse gazeteyle ilan vermek⁵⁰⁶, gösterilebilir. Hayvan bulunduran, hayvanın zarara sebebiyet verdiği mağdurun zararını karşılayarak hayvanı geri alabilir.

Hayvanı alıkoyan veya etkisiz hale getiren kişiye yüklenen bilgilendirme yükümlülüğü; hayvan sahibinin, zararı tazmin ederek alıkonulan hayvanını geri almasına veya hayvan öldürülmüşse bu öldürmenin haklı koşullar altında gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesine imkân sağlar⁵⁰⁷.

IV. SORUMLULUK DAVASININ USULÜ

A. Davanın Tarafları

1. Davacı

Hayvanın içgüdüsel fiili ile doğrudan zarar uğrayan kişi maddi tazminat davası açabileceği gibi manevi tazminat davası da açabilir. Açılacak olan bu davalarda davacı sıfatı zarar görene aittir. Maddi tazminat davasını açma esas itibarıyla doğrudan o fiil sonucunda zarara uğrayan kişiye tanınmıştır. Yansıma zarara uğrayanların kural olarak tazminat talep etme hakları bulunmamaktadır⁵⁰⁸. Hayvanın zarar verdiği kişi küçük veya kısıtlı ise bu durumda kanuni temsilcisi maddi tazminat davasını açar⁵⁰⁹. Manevi tazminat davası açma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için bizzat zarara uğrayan tarafından açılmalıdır. Zarar görenin küçük veya kısıtlı olması durumunda yasal temsilcinin manevi tazminat davası açma hakkı bulunmamaktadır. Ancak ayırt etme gücü bulunmayan bir kimse bakımından uğradığı zarar sonucunda manevi tazminat talebinin yasal temsilci tarafından ileri sürülmesi gerekir⁵¹⁰.

⁵⁰⁶Kılıçoğlu, *Etkisiz Hale Getirme*, s.337.

⁵⁰⁷Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.517.

⁵⁰⁸Çalkın/Tuğsavul, s.66.

⁵⁰⁹Tiftik, s.166; Saymen/Elbir, s.521.

⁵¹⁰Reisoğlu, s.266; Saymen/Elbir, s.521.

Zarar gören kimsenin ölmesi durumunda maddi tazminat isteme hakkı mirasçılara geçer⁵¹¹. Mirasçılar bu haklarını ancak dava açmaları suretiyle talep edebilecektir. Bu ihtimalde davacı mirasçılar olur.

Manevi tazminat davasının mirasçılara intikalini düzenleyen TBK m. 25/IV hükmünde “*Manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu hüküm uyarınca zarara uğrayan kişi ölümünden önce manevi tazminat istemini ileri sürmüştü ancak mirasçılar manevi tazminat davası açabilecektir. Manevi tazminat talebinin ileri sürülmesi için irade beyanı yeterli olup dava açılmış olmasına gerek yoktur. Ancak ileri sürüldüğünün ispatı önem taşımaktadır.

Maddi tazminat davası açma hakkının doğrudan zarar görene tanındığını ifade etmiştik. Ancak bazı durumlarda doğrudan zarara uğrayan kişinin yakınlarına da uğradıkları zarar dolayısıyla dava açma hakkı tanınmıştır. Uğranılan bu zararlara yansıma zarar denmektedir. Kanun yansıma yoluyla zarara uğramış olan kimselere de bazı durumlarda tazminat davası açma imkânı tanımıştır. Hayvanın sebebiyet verdiği haksız fiil neticesinde doğrudan zarara uğrayan kişi ölürse, ölenin desteğinden yoksun kalanlara ayrıca tanınmış bir tazmin imkânı verilmiştir. TBK m.53 hükmü ile bu manâda yansıma yoluyla zarar görenler davacı olacaktır.

Manevi tazminat açısından ise TBK m.56/II uyarınca eBK m.47 hükmünden farklı olarak zarara uğrayan kişinin ölümünün yanı sıra ağır bedensel zarara uğraması durumunda da yakınlarına manevi tazminat isteme imkânı getirilmiştir.

2. Davalı

Hayvan bulduranın sorumluluğunda, açılacak olan tazminat davasında davalı içgüdüsel davranışı ile zarara sebebiyet veren hayvanın bulduranıdır. Zarar hayvanın içgüdüsel fiili neticesinde ortaya çıkmaktadır. Hayvana herhangi bir yaptırım uygulanması söz konusu olamayacağı için hayvanın zarar vermesi için gerekli özeni göstermeyen bulduranı sorumlu tutulmaktadır. Hayvan bulduran gerçek veya tüzel kişi olabilir. Birden fazla kişinin hayvan bulduran olduğu durumlarda bu kişiler müteselsilen sorumlu oldukları için dava hepsine, birkaçına veya birine karşı açılabilir⁵¹². Böyle bir durumda tazminatın tamamını veya kendi

⁵¹¹Tiftik, s.167; Saymen/Elbir, s.524; Çalkın/Tuğsavul, s.66-67.

⁵¹²Ahmet Kılıçoğlu, s.318- 319; Müteselsil sorumluluk için bk. Oğuzman/Öz, C.II, s.293 vd.

ödemesi gereken payından fazlasını ödemiş olan kişi, bu ödeme için diğer müteselsil borçlulara rücu eder.

Hayvan bulunduranın maddi veya manevi tazminat davası henüz açılmadan ölmesi durumunda mirasçılara karşı dava açılır. Maddi veya manevi tazminat davası sürerken ölmesi durumunda ise tazminat yükümlülüğü altında olacak kimseler mirasçılar olacaktır⁵¹³.

B. Görevli ve Yetkili Mahkeme

1. Görevli Mahkeme

Her uyuşmazlık kendi yargı koluna ait olan yargı yerinde görülüp, karara bağlanmalıdır⁵¹⁴. Mahkemelerin görevi, kamu düzenindedir ve ancak kanunla düzenlenir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.2 hükmüne göre; “*dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir*”. Bu hükümden hareketle hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin tazminat davalarına bakmakla görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleridir.

2. Yetkili Mahkeme

Yetki, dava konusu uyuşmazlığa coğrafi olarak hangi yerdeki mahkemenin bakacağını belirler⁵¹⁵. Açılacak davada hangi mahkemenin yetkili olduğu yetki kurallarına göre tespit edilmektedir. HMK’ da açılacak tazminat davaları bakımından yetki iki maddede düzenlenmiştir. Bunlardan ilki genel yetki kuralını düzenleyen HMK m.6’ dır. Bu hükme göre, “*genel yetkili mahkeme davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir*”. Davalı birden fazla ise dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir (HMK m.7/I).

Genel yetki kuralına ek olarak, genel yetkiyi ortadan kaldırmayan özel yetkili mahkemeler kabul edilmiştir. Özel yetki genel yetkiyi ortadan kaldırmadığı için davacı tercihen genel yetkili mahkemede veya özel yetkili mahkemede dava açabilir. Haksız fiillerden doğan yetki

⁵¹³Oğuzman/Öz, C.II, s.70-71, N.206; Reisoğlu, s.267; Yargıtay, 4. HD. 24.2.2004 T. 11479/2091, (www.kazanci.com, E.T.,10.04.2019).

⁵¹⁴Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: Vedat, 2018, s.59.

⁵¹⁵Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s.69.

bakımından da HMK m.16'da özel yetki kuralı düzenlenmiştir. Hükme göre, “*haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir*”. Haksız fiilden doğan davalarda, birden fazla mahkeme yetkili olarak kabul edildiği için davacı mahkemelerden istediğinde dava açabilir⁵¹⁶.

Kişilik haklarına tecavüz nedeniyle açılacak davalar bakımından da TMK m.25/son hükmü ile davacıya, kendi yerleşim yeri mahkemesinde veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açma imkânı tanınmıştır. Sonuç olarak hem haksız fiilin işlendiği yer hem de davacının yerleşim yeri mahkemesi özel yetkili mahkemelerdir. Davacı bu özel yetkili mahkemelerin birinde veya genel yetkili mahkemede dava açabilir.

V. ZAMANAŞIMI

A. Genel Olarak

Zamanaşımı borçluyu korumak için getirilmiş bir düzenleme olup alacaklının kanunda belirtilen süre içinde alacak hakkını kullanmaması nedeniyle davayla ileri sürme imkanının ortadan kalkmasıdır⁵¹⁷. Zamanaşımı sürenin dolmasıyla birlikte alacak hakkı sona ermez. Alacak hakkı devam eder, ancak dava yoluyla ileri sürülemez.

Zamanaşımı hâkim tarafından re' sen dikkate alınmaz. Borçlunun davada zamanaşımı def'ini⁵¹⁸ ileri sürmesi gerekmektedir. Borçlu davada zamanaşımı def'ini ileri sürerse hâkim davayı reddeder⁵¹⁹.

Hayvan bulduranın sorumluluğuna dayalı olarak tazminat istemi zamanaşımı süresi TBK m.72'ye tabidir. Dolayısıyla tazminat isteminin TBK m.72 hükmünde yer alan (iki yıl, on yıl ve ceza zamanaşımı süresi) sürelerde iler sürülmesi gerekmektedir. Bu süreler geçtikten sonra zamanaşımı süresi geçmiş olur ve tazminat istemi dava yoluyla ileri sürülemez.

⁵¹⁶Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s.105.

⁵¹⁷Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.355; Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.499; Mehmet Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, İstanbul: XII Levha Yayınları, 2010, s.7; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.1030; Oğuzman/Öz, C.II, N.214 vd.; Serdar Nart, *Haksız Fiillerde Zamanaşımına İlişkin Hükümün Değerlendirilmesi* (TBK. m. 72), *Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı*, 2011, s.228.

⁵¹⁸Zamanaşımı def'i söndürücü def'i olarak da adlandırılmaktadır, bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.499.

⁵¹⁹Erdem, s.8.

TBK m.72 hükmünde, “tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak...” şeklinde ifade edilmekle sürelerin ne zaman başlayacağı açıkça belirtilmiştir. Hayvan bulunduranın sorumluluğu bakımından zarar ve zararı veren hayvan belli olsa da hayvan bulunduranın da öğrenilmesi gerekmektedir. Zarara sebebiyet veren hayvanın bulunduranı zarardan sorumlu olduğu için, hayvan bulunduranın öğrenilmesi ile zamanaşımı işlemeye başlayacaktır.

B. Zamanaşımı Süreleri

TBK m.72 hükmü ile haksız fiillerde genel zamanaşımına yönelik üç farklı zamanaşımı süresi düzenleme altına alınmıştır.

1. Kısa Zamanaşımı Süresi

TBK m.72 hükmüne göre kısa zamanaşımı süresi, zararın ve tazminat yükümlüsünün⁵²⁰ öğrenilmesi tarihinden itibaren iki yıldır. eBK m.60’da bir yıl olarak düzenlenmiş olan bu süre, TBK m.72 ile iki yıla çıkarılmıştır. Kısa zamanaşımı süresi olan iki yılın başlangıç anı zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği andır. Burada önem arz eden husus tazminat yükümlüsünün öğrenilmesidir. Çünkü zarar bir hayvanın içgüdüsel fiiliyle ortaya çıkmaktadır. Ancak tazminat yükümlüsü o hayvanı bulundurandır. Zararı veya tazminat yükümlüsünü öğrenilebilecek durumda olmak tek başına yeterli değildir⁵²¹. Zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için aranan tüm unsurların öğrenilmiş olması şarttır. Aksi takdirde süre işlemeye başlamaz. Zamanaşımının başlaması için tazminat hesabında önemli olacak tüm hususların öğrenilmesine de gerek yoktur⁵²².

Tazminat yükümlüsünün tek kişi değil birden fazla kişinin müteselsilen sorumlu olduğu durumlarda ise, zamanaşımı her biri bakımından ayrı ayrı kendisinin öğrenilmesiyle birlikte başlar⁵²³. Zarar gören tazminat yükümlüsünü öğrendiği anda zamanaşımı işlemeye başlar.

⁵²⁰eBK m.60 hükmünde fail olarak ifade edilen bu kavram, TBK m.72 hükmü ile tazminat yükümlüsü olarak değiştirilmiştir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunda zarara sebebiyet veren hayvan olduğu için bulunduranını da fail olarak kabul etmek uygun düşmemektedir. Fail ve tazminat yükümlüsü kavramlarının ayrılması ‘adam çalıştıranın sorumluluğunda’ da önem arz etmektedir. Nitekim zararı meydana getiren çalışan iken tazminat yükümlüsü adam çalıştırandır, bk. Oğuzman/Öz, C. II, N.217 vd.

⁵²¹Erdem, s.176; Hüseyin Murat Develioğlu, Haksız Fiilden Doğan Tazminat Taleplerinin Tabi Olduğu Bir Yıllık Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Anı, *Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan*, C.I, İstanbul: XII Levha Yayınları, 2010, s.790.

⁵²²Oğuzman/Öz, C.II, N.218; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.718- 719.

⁵²³a.g.e., N.218.

Tazminat yükümlüsünün ölmeden önce bu hususları öğrenmiş olması zamanaşımının başlaması için yeterlidir. Ayrıca mirasçılarını bu konuda bilgilendirmiş olup olmadığı aranmamaktadır⁵²⁴.

Tazminat talebini ileri sürecek kişinin küçük veya kısıtlı olması durumunda zamanaşımı süresinin başlaması için öğrenilmesi gereken hususların kanuni temsilcisi tarafından öğrenilmesi aranmaktadır⁵²⁵. Burada tazminat talebinden kasıt maddi tazminattır. Nitekim manevi tazminat davasını küçük veya kısıtlı adına yasal temsilcisi açmamaktadır. Manevi tazminat davası kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olması sebebiyle küçük veya kısıtlı tarafından bizzat açılmalıdır. Manevi tazminat talebi bakımından zamanaşımı süresi küçük veya kısıtlının zararının ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesi tarihinden itibaren işlemeye başlar.

2. Uzun Zamanaşımı Süresi

TBK m.72/I' e göre, uzun zamanaşımı süresi fiilin işlendiği tarihten itibaren on yıldır. Uzun zamanaşımı süresinin başlangıcı kanun hükmünde ifade edildiği gibi “*fiilin işlendiği tarihtir*”. Kısa zamanaşımı süresini başlatan zarar ve tazminat yükümlüsü unsurlarının öğrenilmesi burada aranmamaktadır. Bu bakımdan fiilin işlenmesi yeterli kabul edilerek mutlak bir süre belirlenmiştir⁵²⁶.

On yıllık uzun zamanaşımı süresinin TBK Tasarısı'nda yirmi yıla çıkarılması düzenlenmişti⁵²⁷. Ancak TBMM Adalet Komisyonu'nda uzun zamanaşımının başlangıcı için esas teşkil eden fiil terimi eylemin sonuç unsurunun ortaya çıktığı tarihi de kapsadığından, ifade edilen fiilin sonucun meydana geldiği tarihte olmuş sayıldığı sebebiyle zamanaşımının dolmamış olacağı gerekçesiyle tekrar on yıllık süreye geçmiştir⁵²⁸.

Uzun zamanaşımı süresi fiilin işlenmesi ile birlikte işlemeye başlayacağı için, fiil ve tazminat yükümlüsünün kim olduğunun öğrenilememesi sebebiyle iki yıllık kısa zamanaşımı süresi işlemeye başlamasa bile on yıllık süre işlemeye devam eder ve bu süre sona erdiğinde zarar ve tazminat yükümlüsü öğrenilse bile tazminatın talebine yönelik dava açma hakkı zamanaşımına

---

⁵²⁴Develioğlu, s.790.

⁵²⁵“*Maddi tazminat davasını küçük ya da kısıtlı adına yasal temsilcisi açacağı için bu şekilde düşünülmesi gerekir*”, bk. Hüseyin Hatemi, *Kişiler Hukuku*, 7. Bası, İstanbul: On İki Levha, 2018, s.28 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay- Özdemir, *Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler*, 17. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018, s.60-61; Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017, s.78-82.

⁵²⁶Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.508.

⁵²⁷Kuntalp/ Barlas/ Ayanoglu Morali/ Çavuşoğlu Işıntan/ İpek/ Yaşar/ Koç, s.53.

⁵²⁸Kısa zamanaşımı ve uzun zamanaşımı sürelerinin başlangıcındaki unsurlar bakımından değişkenlik bulunduğu sebebiyle gerekçeyi eleştiren görüş için bk. Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.508.

uğramış olur⁵²⁹. Aynı şekilde uzun zamanaşımı süresi işlemeye devam ederken fiil ve tazminat yükümlüsü öğrenilmesinin üstünden iki yıllık sürenin geçmesi halinde de her ne kadar uzun zamanaşımı süresi dolmamış olsa da kısa zamanaşımı sebebiyle tazminat davası açılmaz⁵³⁰.

Haksız fiile ilişkin tazminat talebinin tabii olacağı zamanaşımı zararı doğuran fiilin sonuçlarının ortaya çıktığı andan itibaren değil, zarar verici fiilin gerçekleştiği andan itibaren işleyecektir⁵³¹.

3. Ceza Davası Zamanaşımı Süresi

TBK m.72 hükmü ile kısa zamanaşımı ve uzun zamanaşımı sürelerinin yanında tazminatın ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımının öngörülmüş olduğu cezayı gerektiren bir fiilden doğmuş olması durumunda, bu zamanaşımının uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu istisnai bir düzenlemedir⁵³². Ceza davası zamanaşımı süresinin tatbik imkânı bulabilmesi için tazminata sebep olan fiilin, ceza kanunlarında zamanaşımı süresi olarak daha uzun sürelerin öngörüldüğü cezayı gerektiren bir fiil olması gerekir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunda bu durumun uygulanabilmesi, hayvan bulunduranın özen yükümlülüğünü ihlal etmesinin aynı zamanda ceza kanunlarında suç oluşturması durumunda söz konusu olabilir.

Ceza zamanaşımı süresinin uygulanacağı düzenleme altına alınmışsa da kısa zamanaşımı ve uzun zamanaşımı sürelerinden hangisinin yerine uygulanacağı düzenlenmemiştir. Burada doktrindeki görüşler ve yargı içtihatları⁵³³ uyarınca ceza zamanaşımı süresinin, iki yıllık kısa zamanaşımı süresinden uzun ancak on yıllık uzun zamanaşımı süresinden kısa olması halinde, ceza zamanaşımı süresinin sadece iki yıllık süre yerine uygulanacağı uzun zamanaşımı süresini kısaltmayacağı kabul edilmektedir.⁵³⁴ Ceza zamanaşımı süresinin on yıllık uzun zamanaşımı süresinden fazla olduğu durumda ise hem kısa zamanaşımı hem de uzun zamanaşımı süresinin yerine uygulanacaktır⁵³⁵.

Ceza zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için kovuşturmaya başlanmış olması veya dava sonucunda mahkûmiyet kararının çıkması gerekli değildir⁵³⁶. Burada önemli olan bir diğer

⁵²⁹Eren, *Borçlar Genel*, s.858-859; Tandoğan, *Mesuliyet*, s.360.

⁵³⁰Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.720.

⁵³¹a.g.e., s.720.

⁵³²Antalya, *Borçlar Genel*, C.II, s.510.

⁵³³Nomer, *Borçlar Genel*, s.273, dn.1057.

⁵³⁴a.g.e., s.273; Oğuzman/Öz, *Borçlar Hukuku*, C.II, s.75- 76; Erdem, s.138; Tandoğan, *Mes'uliyet*, s.361; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.725.

⁵³⁵Oğuzman/Öz, C.II, N.231; Eren, *Borçlar Genel*, s.861; Erdem, s.123; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.725; Metin Gürkanlar, *Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu*, Ankara: Olgaç Matbaası, 1982, s.121.

⁵³⁶Eren, *Borçlar Genel*, s.860; Erdem, s.140; Nomer, *Borçlar Genel*, s.273.

durum da ceza zamanaşımı süresi sadece ceza kanunlarına göre de cezayı gerektiren bir haksız fiil işleyen kimse hakkında uygulama alanı bulur. Aynı zarar nedeniyle birden çok kimsenin başka sebeplerle sorumluluğı olması durumunda diğer kişiler hakkında ceza zamanaşımı süresi uygulanmayacaktır⁵³⁷.

---

⁵³⁷Nomer, *Borçlar Genel*, s.274.

SONUÇ

Hayvan bulunduranın sorumluluğu, TBK m.67 ve m.68 hükümlerinde düzenlenmiş olup objektif özen yükümlülüğüne dayanan bir kusursuz sorumluluk hâlidir. Kusursuz sorumluluk hâli olması sebebiyle bu sorumluluğun doğması için kusur unsuru dışındaki diğer haksız fiil unsurlarının varlığı aranmaktadır. Nitekim çalışmamızın sorumluluğun genel şartları başlığı altında bu hususlar incelenmiştir. Hayvan bulunduranın sorumluluğuna sebebiyet veren özel şartların neler olduğu da devamında açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Aşağıda çalışmamız neticesinde ortaya çıkardığımız bulgular yer almaktadır.

İlk olarak tartışma konusu olan TBK m.67 hükmü kapsamına giren hayvanların neler olduğu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Kanunda hayvana ilişkin bir tanım bulunmama ile birlikte madde hükmünden yola çıkarak üzerinde hakimiyet kurulan hayvanları bu kapsamda değerlendirmemiz gerekmektedir. Doktrinde bu sorumluluğun kapsamına ehli hayvanların gireceğini ileri süren görüş bulunmakla beraber aksi görüş üzerinde hakimiyet kurulabilecek her türlü hayvanın bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hükümde de olduğu gibi ehli- vahşi hayvan ayrımı yapılmaksızın üzerinde hakimiyet kurulabilen tüm hayvanları hükmün uygulama alanına dahil etmemiz gerekmektedir. Ancak özellikle zoolojik bakımdan hayvan sayılıp sayılmayacakları tartışmalı olan mikroorganizmalar bakımından görüş ayrılıkları vardır. Bakteri, virüs gibi mikroorganizmalar üzerlerinde hakimiyet kurulamayacağı ve diğer hayvanlara kıyasla farklı türden bir tehlike arz etmeleri sebebiyle TBK m.67 kapsamında değerlendirilmemektedir. Ancak bu mikroorganizmaların laboratuvar ortamında biyolojik savaş veya deney amacıyla üretilmesi halinde bunların kendi üzerlerinden taşınması veya laboratuvar ortamından çıkarak zarara sebebiyet vermesi durumunda laboratuvarın işleteninin hayvan bulunduran olarak sorumlu tutulacağı yönünde görüşler mevcuttur. Aksi değerlendirmede diğer şartların da sağlanması kaydıyla laboratuvarın işleteni ancak TBK m.49 hükmüne göre sorumlu tutulacaktır.

Hayvanın bakım ve yönetimini geçici veya kalıcı olarak üstlenen kişi hayvan bulundurandır. Bazı kimseler hayvan üzerindeki hakimiyetlerini bir başkasının emir ve talimatları altında sürdürmektedirler. Böyle bir durumda hayvanın bakım ve yönetimiyle ilgilenen yardımcı kişilerin hayvan bulunduran olup olmadığı hususunda doktrinde farklı fikirler ileri sürülmüştür. Yargıtay ve doktrindeki baskın görüş yardımcı kişileri hayvan bulunduran olarak kabul etmemektedir. Azınlık görüşüne göre zilyet yardımcısı ile başkası için zilyet ayrımının yapılarak,

fili hâkimiyeti elinde bulunduran, hayvanın bakım ve yönetimini üstlenen, başkası için zilyet sıfatını haiz yardımcı kişiler hayvan buldurana olarak kabul edilmektedir.

TBK m.67/II hükmü ile hayvan buldurana sorumluluktan kurtulmak için kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmıştır. Hüküm uyarınca hayvan buldurana zararın ortaya çıkmaması için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmektedir. Buna ek olarak hayvan buldurana tanınmış ikinci tür bir kurtuluş kanıtı getirme imkânının var olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. eBK m.56/I hükmünde yer alan “..bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mani olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur” ifadesi nedeniyle hayvan buldurana ikinci tür bir kurtuluş kanıtı getirme imkânının bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu hükme göre de hayvan buldurana gerekli özeni gösterseydi dahi zararın doğacağını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmektedir. Ancak bu ifade TBK’ da yer almamaktadır. Bu ifade TBK’ da yer almasa dahi ikinci tür kurtuluş kanıtının varlığını sürdürdüğü ileri sürülmektedir. Katıldığımız baskın görüşe göre hayvan buldurana ikinci tür bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı bulunmamaktadır. Kaldı ki hayvan buldurana gerekli özeni gösterseydi dahi zararın doğması ancak mücbir sebep, zarar görenin ağır kusuru ve üçüncü kişinin ağır kusuru gibi illiyet bağını kesen hallerde karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu durumlarda da hayvan buldurana illiyet bağının kesildiğini ve sorumluluğun hiç doğmadığını ileri sürebilir.

TBK m.67/III hükmü ile hayvan buldurana, hayvanı ürküten üçüncü kişilere rücu imkânını düzenleme altına almıştır. Hüküm uyarınca hayvan buldurana, zarara sebebiyet veren hayvan bir başka kişi veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüşse bu kişilere karşı rücu imkânına sahiptir. Hayvan buldurana sorumluluğunda rücuya ilişkin getirilen bu düzenlemenin TBK m.62’de yer alan genel rücu imkânına ek yeni bir rücu imkânı olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Katıldığımız görüş uyarınca rücu imkânını düzenleyen TBK m. 67/III hükmü yeni bir rücu imkânı getirmemektedir. Bu hüküm, TBK m. 62 hükmünde düzenlenen rücu imkânının uygulanmasına ilişkin bir hâldir. Kaldı ki TBK m.67/III düzenlemesi olmasaydı dahi TBK m.62’de düzenlenen genel rücu imkanına gidilebilirdi.

eBK’ da yapılan değişiklikten sonra TBK m.68 hükmünde taşınmaz zilyedine tanınan hayvanı etkisiz hâle getirme hakkının hayvanı öldürmeyi de kapsayıp kapsamadığı konusunda farklı fikirler ortaya çıkmıştır. Mülga kanunda yer alan ‘hayvanı öldürebilir’ ifadesinin ‘etkisiz hale getirebilir’ şeklinde değiştirilmesindeki amaç gerçekten hayvanın öldürülmemesi gerekliliği mi yoksa ifade şeklini yumuşatmak mı olduğunun tespiti gerekmektedir. Biz bu konuda ağırlık

görüŖe katılmakta ve Ŗayet durum ve koŖullar haklı gösteriyorsa son çare olarak hayvanı öldürmenin imkân dâhilinde olduğunu düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- AKARTEPE, Alpaslan, '*Türk Borçlar Kanunu'nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler*', EÜHFD, C. XVI, X. 1-2, 2012.
- AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri*, Yirmi Sekizinci Baskı, İstanbul: Beta, 2019.
- AKÜNAL, Teoman, *Haksız Fiillerden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu*, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1977.
- ANTALYA, O. Gökhan, '*Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*', MÜHF-HAD. Cilt:14, Sayı:4, Yıl:2008. (Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler)
- ANTALYA, O. Gökhan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.II, İkinci Baskı, İstanbul: Legal, 2018. (Borçlar Genel)
- ARPACI, Abdülkadir, *Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)*, 2. Baskı, İstanbul: Beta, 2000.
- ATAAY, AYTEKİN, *Borçlar Hukukunun Genel Teorisi*, Birinci Yarım, Dördüncü Bası, İstanbul: Der, 1986.
- ATAMER, Yeşim, *Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması*, İstanbul: Beta, 1996.
- AYAN, Mehmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11.Baskı, Konya: Seçkin, 2016.
- AYBAY, Aydın, *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm*, On Dördüncü Bası, İstanbul: Filiz, 2016.
- AYBAY, Aydın/ HATEMİ, Hüseyin, *Eşya Hukuku*, 4. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- AYDIN, Ahmet, '*İslam ve Roma Hukukunda Hayvanın Verdiği Zarardan Sorumluluk*', İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S:28, 2016.
- BAŞOĞLU, Başak, '*Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler*', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.2, 2015.
- BAYSAL, Başak, *Zarar Görenin Kusuru*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- BERKİ, Şakir, *Borçlar Hukuku 'Umumi Hükümler'*, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1962.
- BERKSOY, İrem, '*Hayvan İdare Edenin Sorumluluğu*', Legal Hukuk Dergisi, Cilt:5, Sayı:55, 2007.
- BREHM, Roland, *Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht*, 4. Auflage, Bern 2013.
- ÇAKIRCA, Seda İrem, *Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.
- ÇALKIN, Fahri/ TUĞSAVUL, Muhsin, *Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davaları*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1948.

- ÇELEBİ, Funda, '*Haksız Fiil Sorumluluğu (UNSURLAR, tazminat, Hukuka Aykırılığı Kaldırıcı Haller, Zamanaşımı, Yargılama)*', Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, İstanbul Barosu Yayınları, 28-29 Nisan 2012.
- DALAMANLI, Lütfü, *Borçlar Kanunu Şerhi*, Ankara: Ünal Matbaası, 1976.
- DESCHENAUX, Henri/ TERCIER Pierre, *Sorumluluk Hukuku*, (Çev.) Salim Özdemir, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983.
- DEUTSCH, Erwin, '*Sorumluluk Hukukunun Temel İlkeleri*', (Çev.) Şeref ERTAŞ, DEÜHFD, Yıl:2, Sayı:2, 1981.
- DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat, '*Haksız Fiilden Doğan Tazminat Taleplerinin Tabi Olduğu Bir Yıllık Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Anı*', Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. I, XII, İstanbul: Levha Yayınları, 2010. 787-821.
- ERDEM, Mehmet, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, İstanbul: XII Levha Yayınları, 2010.
- ERDOĞAN, İhsan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 3.Baskı, Ankara: Gazi, 2017.
- EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Ankara: Yetkin, 2018. (Borçlar Genel)
- EREN, Fikret, *Hukuka Aykırılık Bağı Veya Normun Koruma Amacı Teorisi*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.
- EREN, Fikret, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, Ankara, 1975. (Uygun İlliyet)
- ERLÜLE, Fulya, *Türk Borçlar Kanunu'na göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, Ankara: Seçkin, 2015.
- EROĞLU, Müzeyyen, '*Manevi Tazminat İstemli Tam Yargı Davalarında Hak Sahipliği*', Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009, Ankara, 2009. 497-526.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt.I, 2.Bası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları (Fakülteler Matbaası), 1976.
- FRANKO, Nisim İ., *Şeref ve Haysiyetten Doğan Manevi Zararın Tazmini* (Doktora Tezi), Ankara, 1973.
- GEZDER, Ümit, *Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu Karşısında Hastane ve Hekimin Hukuki Durumu (TBK. m. 66)*, Tıp Hukuku Dergisi, Y.5, S.9, 2016.
- GÜNAY, Cevdet İlhan, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.
- GÜRKANLAR, Metin, *Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu*, Ankara: Olgaç Matbaası, 1982.

- HATEMİ, Hüseyin, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, İkinci Cilt, Sözleşme- Dışı Sorumluluk Hukuku, İstanbul: Filiz, 1994. (Sözleşme Dışı Sorumluluk)
- HATEMİ, Hüseyin, *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2059, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976. (Hukuka Aykırılık)
- HATEMİ, Hüseyin, *Kişiler Hukuku*, 7. Bası, İstanbul: On İki Levha, 2018.
- HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, K. Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 4. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.
- HELVACI, Serap, *Gerçek Kişiler*, 8. Bası, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017.
- İMRE, Zahit, *'Hukuki Mesuliyetin Esası Üzerinde Bazı Düşünceler'*, İÜHFM, Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan, Cilt:45-47, Sayı: 1-4, 1979-1981.
- İMRE, Zahit, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1949. (Kusursuz Mesuliyet)
- İNAN, Ali Naim, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1979.
- İNAN, Ali Naim/ YÜCEL, Özge, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2014.
- KALAFATOĞLU, Deniz Tavşancıl, *'Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu ve Hayvan Hakları'*, Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları II, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2012.
- KALELİ, Şakir, *Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu*, Yargıtay Dergisi, C.5, S.2 ve 3, 1979.
- KANETİ, Selim, *'İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları'*, Batider, C. VI, S. 2, Aralık 1971. 351- 391.
- KANETİ, Selim, *Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru*, İstanbul: Kazancı Hukuk, 2007. (Hukuka Aykırılık)
- KAPLAN, İbrahim, *Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler)*, 6. Baskı, Ankara: İmaj, 2012.
- KARAHASAN, H. Reşit, *Tazminat Davaları*, İstanbul: İstanbul Matbaası, 1976.
- KAYAR, İsmail, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler- Özel Borç İlişkileri*, 10.Baskı, Ankara: Seçkin, 2015.
- KAYIHAN, Şaban/ ÜNLÜTEPE, Mustafa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6.Baskı, Ankara: Seçkin, 2018.
- KAYNAR, Reşat, *Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler*, İstanbul: Dilek Matbaası, 1978.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22.Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.

KILIÇOĞLU, Kumru, *'Hayvan Haklarına İlişkin Olarak Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Düzenleme-Hayvanı Öldürme ya da Etkisiz Hale Getirme'*, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:68, Sayı: 2010/4. (Etkisiz Hale Getirme) 335-340.

KILIÇOĞLU, Kumru, *Yansıma Yoluyla Zarar*, Ankara: Turhan, 2012.

KILIÇOĞLU, Mustafa, *Sorumluluk Hukuku*, Cilt 1, Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara: Turhan, 2002.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip / HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdülkadir, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, Cilt. I, İstanbul: Filiz, 2010.

KOÇ, Nevzat, Türk Borçlar Kanunu'nun Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukuna İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, *Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, V.8, 2013.

KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz, *Objektif Sorumluluğun Genel Teorisi*, DÜHFD. Sayı:2, Yıl:1984.

KORKUSUZ, M. Refik, *'Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi'* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009, Ankara: 2009. 147-208

KUNTALP, Erden/ BARLAS, Nami/ AYANOĞLU MORALI, Ahu/ ÇAVUŞOĞLU İŞINTAN, Pelin/ İPEK, Mehtap/ YAŞAR, Mert/ KOÇ, Sedef, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler*, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2005.

KURT, Leyla Müjde, *'Haksız Fiil Sonucu Oluşan Zarardan Birden Çok Kişinin Sorumlu Olduğu Hallerde Rücu Talebinin Tabi Olduğu Zamanaşımı'*, TBBD. Sayı: 95, 2011.

KURTOĞLU, Serda, *Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Sahibinin Sorumluluğu*, İstanbul, 1980.

METİN, Umut, *'Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu'*, İBD, C. 86, S. 5, 2012.

NART, Serdar, *'Haksız Fiillerde Zamanaşımına İlişkin Hükümün Değerlendirilmesi (TBK. m. 72)'*, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 2011.

NOMER, Haluk Nami, *'Rücu İstemine İlişkin Zamanaşımı (TBK m.73)'*, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan. 2.Bası. İstanbul: Legal, 2012. (Rücu İstemi)

NOMER, Haluk Nami, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 16. Bası, İstanbul: Beta, 2018. (Borçlar Genel)

NOMER, Haluk Nami, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi*, İstanbul: Beta, 1996. (Maddi Tazminat)

- NOMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Serkan, *Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 5. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt-II, Gözden Geçirilip Güncelleştirilmiş, 14. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.
- OĞUZMAN, M.Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, *Eşya Hukuku*, 20. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.
- OĞUZMAN, M.Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, *Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler*, 17. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018.
- PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: Vedat, 2018.
- REİSOĞLU, Safa, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, İstanbul: Beta, 2014.
- SARI, Suat, *Alıkoyma Hakkı*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 1997.
- SAYMEN, Ferit Hakkı/ ELBİR, Halid Kemal, *Türk Borçlar Hukuku I Umumi Hükümler*, Birinci Cilt, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1958.
- SCHNYDER, Anton K., *Basler Kommentar zum Zivilgesetzbuch*, 4. Auflage, Basel 2007.
- SELİÇİ, Özer, 'Özel Hukukta Mücbir Sebep Kavramı ve Uygulanış Tarzı', Sorumluluk Hukuku Alanında Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu, İstanbul, 1980. 61-69.
- SEROZAN, Rona, 'Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım', Haluk Tandoğan Anısına Armağan, Ankara, 1990. 67-101. (Manevi Tazminat)
- SEROZAN, Rona, *Eşya Hukuku*, 3. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014. (Eşya Hukuku)
- ŞENYÜZ, Doğan, *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 8.Baskı, Bursa: Ekin, 2016.
- TANDOĞAN, Haluk, 'Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu', Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, Ankara, 1978.
- TANDOĞAN, Haluk, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Ankara: Turhan, 1981. (Sözleşme Dışı)
- TANDOĞAN, Haluk, *Türk Mes'uliyet Hukuku*, Birinci Basıdan Aynen, İstanbul: Vedat, 2010. (Mes'uliyet)
- TANDOĞAN, Haluk, *Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini*, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1963. (Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini)
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yedinci Baskı, İstanbul: Filiz, 1993.
- TİFTİK, Mustafa, *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı*, Ankara: Yetkin, 1994.

- TOPUZ, Murat, *İsviçre Borçlar Kanunu'nun (OR) Genel Hükümlerine İlişkin 2020 Tasarısında Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerinin Düzenleniş Biçimi ve Türk Borçlar Kanunu İle Karşılaştırılması*, MÜHF-HAD, Cilt:22, Sayı:3, S.2693-2714, 2016. (OR 2020)
- TOPUZ, Murat, *İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011. (Maddi Zarar)
- TUNÇOMAĞ, Kenan, *Türk Borçlar Hukuku*, Cilt.I, Altıncı Bası, İstanbul: Sermet Matbaası, 1976.
- TÜRKOĞLU-ÖZDEMİR, Gökçe, *Roma Hukukunda Hayvanların Yol Açtıkları Zararlardan Doğan Sorumluluk*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:2, 2006.
- ULUSAN, İlhan, *Tehlike Sorumluluğu Üstüne*, MHAD, Yıl:4, Sayı:6, 1970.
- UMUR, Ziya, *Roma Hukuku Lügatı*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1983.
- UYGUR, Turgut, *Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler*, Cilt 1, Ankara: Adalet Matbaacılık, 1990.
- UYUMAZ, Alper, *Bir Hukuku Sorunsalı Olarak Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye'de Hayvan Hakları*, GÜHFD, C. XX, S. 3, 2016.
- ÜNAL, Mehmet, *Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü*, AÜHFD, C. 35, S.1, 1978.
- ÜNLÜTEPE, Mustafa, *Organizasyon Sorumluluğu*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet/ KAYNAR, Reşat, *Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku: Umumî Hükümler*, İstanbul: Tan Matbaası, 1955.
- VON TUHR, Andreas, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı*, Cilt 1-2, (Çev.) Cevat Edege, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara: Yargıtay Yayınları, 1983.
- WAGNER, Gerhard, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 6. Auflage, München 2013, § 833 BGB (MüKoBGB/Wagner BGB § 833)
- YAĞCI, Kürşad, Haz. Aksan Hukuk Bürosu, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Yenilik ve Değişiklikler*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012.
- YAVUZ, Cevdet, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Göre 'Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri'*, MÜHF-HAD. Cilt:14, Sayı:4, Yıl:2008.
- YILDIZ, Talha, *Mecelle ve Code Civil' deki Haksız Fiilin Mukayesesi*, TAAD, Y.7, S. 27, 2016.
- YILMAZ, Süleyman, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler*, AUHFD, 59(3), 2010.

YÜCE, Tunay, *'Roma ve Türk Hukuklarında Hayvanın Yol Açtığı Zararlardan Dolayı Hayvan Tutucusunun Sorumluluğu'* İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017.

YÜCEL, Özge, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu*, Ankara: Seçkin, 2014.

ZEVKLİLER, Aydın/ ERTAŞ, Şeref/ HAVUTÇU, Ayşe/ AYDOĞDU, Murat/ CUMALIOĞLU, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler*, 2.Baskı, İzmir: Barış Yayınları, 2013.

